MODERN TÜRK
EDEBİYATI KLASİKLERİ | 9

SAİT FAİK ABASIYANIK

Son Kuşlar

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

4. basım

Sait Faik Abasıyanık 18 Kasım 1906'da Adapazarı'nda dünyaya geldi. İlköğrenimini Rehber-i Terakki Okulu'nda tamamladıktan sonra, 1925'te İstanbul Erkek Lisesi'ne yazıldı. Aldığı disiplin cezası nedeniyle ortaöğrenimini Bursa Erkek Lisesi'nde tamamlamak zorunda kaldı (1928). Bir süre İstanbul Darülfünunu'nda (Üniversitesi) Türkoloji okudu (1928). Babası Mehmet Faik Bey'in isteğiyle iktisat öğrenimi için İsviçre'ye gitti. Lozan'dan kısa süre içinde ayrılarak Fransa'nın Grenoble şehrine geçti ve 1931-1935 yılları arasında Fransa'da kaldı. İstanbul'a dönünce kısa bir süre Halıcıoğlu Ermeni Yetim Mektebi'nde Türkçe öğretmenliği yaptı. Babasının ısrarıyla açtıkları toptancı tahıl dükkânını işletmeye başladı, fakat başarısızlıkla sonuçlanan bu girişimin ardından sadece yazı yazarak geçinmeye karar verdi.

Babasını 1939'da kaybetti ve annesi Makbule Hanımı'la birlikte Burgazada'daki evlerinde yaşamaya başladı. İkinci Dünya Savaşı sırasında bir ay kadar *Haber* gazetesinde adliye muhabirliği yaptı (1942). "Modern edebiyata yaptığı hizmetlerden dolayı" Amerika'daki Mark Twain Derneği'ne onur üyesi seçildi (1953). 11 Mayıs 1954 tarihinde uzun süredir mücadele ettiği siroz hastalığına yenik düşerek hayatını kaybetti. Annesinin ölümünün ardından (1963) Burgazada'daki evleri "Sait Faik Müzesi" haline getirildi (1964). Vasiyeti gereğince kitap teliflerinden elde edilen gelirler Darüşşafaka Cemiyeti'ne kaldı. 1955 yılında yazarın annesi tarafından başlatılan "Sait Faik Hikâye Armağanı" sürmektedir.

Eserleri

Öykü: *Semaver* (1936, Remzi Kitabevi), *Sarnıç* (1939, Çığır Kitabevi), *Şahmerdan* (1940, Çığır Kitabevi), *Lüzumsuz Adam* (1948, Varlık Yayınları), *Mahalle Kahvesi* (1950, Varlık Yayınları), *Havada Bulut* (1951, Varlık Yayınları), *Kumpanya* (1951, Varlık Yayınları), *Havuz Başı* (1952, Varlık Yayınları), *Son Kuşlar* (1952, Varlık Yayınları), *Alemdağ'da Var Bir Yılan* (1954, Varlık Yayınları), *Az Şekerli* (1954 -ölümünden sonra-, Varlık Yayınları).

Roman: *Medar-ı Maişet Motoru* (1944, Yokuş Kitabevi; 2. baskısı *Birtakım İnsanlar* adıyla, 1952, Varlık Yayınları), *Kayıp Aranıyor* (1953, Varlık Yayınları).

Şiir: *Şimdi Sevişme Vakti* (1953, Yenilik Yayınları).

Röportaj-Öykü: *Tüneldeki Çocuk* (1955, Varlık Yayınları), *Mahkeme Kapısı* (1956, Varlık Yayınları).

Diğer Yapıtları: *Balıkçının Ölümü-Yaşasın Edebiyat* (1977, Bilgi Yayınevi), *Açık Hava Oteli* (1980, Bilgi Yayınevi), *Müthiş Bir Tren* (1981, Bilgi Yayınevi), *Sevgiliye Mektup* (1987, Bilgi Yayınevi).

Çeviri: *Georges Simenon'dan Yaşamak Hırsı* (1954 -ölümünden sonra-, İstanbul Yayınları)

Darüşşafaka: Eğitimde Fırsat Eşitliği...

Edebiyatımızın büyük öykücüsü Sait Faik Abasıyanık'ın eserlerinin yasal temsilcisi Darüşşafaka Cemiyeti, 1863 yılından bu yana yardımsever vatandaşlarımızın bağışlarıyla, babası veya annesi hayatta olmayan, maddi olanakları yetersiz, yetenekli çocuklarımıza uluslararası standartlarda eğitim fırsatı sunuyor. Dokuz yaşında ailelerinden emanet alınan çocuklarımızın düşünen, araştıran, sorgulayan, özgüvenli, topluma karşı sorumlu, aydın bireyler olarak hayata atılmalarını sağlıyor. Bugün ülkemizin dört bir yanından sınavla seçilen 1.000'e yakın öğrenci, İstanbul Maslak'taki Darüşşafaka Eğitim Kurumları'nda, dördüncü sınıftan liseyi bitirinceye kadar tam burslu ve yatılı okuyor. Öğrencilerin eğitim hayatları boyunca giyim, barınma, yemek, kırtasiye, sağlık gibi tüm ihtiyaçları Cemiyet tarafından karşılanıyor.

1863 yılında Yusuf Ziya Paşa, Vidinli Hüseyin Tevfik Paşa, Gazi Ahmet Muhtar Paşa, Sakızlı Ahmet Esat Paşa ve Ali Naki Efendi tarafından kurulan Darüşşafaka Cemiyeti'nin başlangıçtaki amacı, Kapalıçarşı'daki esnaf gençlerin eğitimine kaynak sağlamaktı. Beyazıt'taki eski Valide Mektebi'nin onarımını üstlenen Cemiyet, pek çok aydının burada gönüllü öğretmenlik yapmasını sağladı. 1868'e gelindiğindeyse Cemiyet, İstanbul Fatih'te okul inşasına başladı; 29 Haziran 1873'te "Darüşşafakat'ül İslamiye" adıyla kapılarını parasız, yatılı ve özel statülü olarak açtı ve o günlerden bugüne "eğitimde fırsat eşitliği" misyonuyla varlığını daha da güçlendirerek sürdürüyor.

Darüşşafaka ve Sait Faik: Darüşşafaka'nın misyonuna gönül verenlerden biri de Sait Faik'tir. Vefatından bir yıl önce, Fatih'te bulunan Darüşşafaka Lisesi'nin düzenlediği bir edebiyat matinesine katılan ve ardından okulu dolaşan usta yazar, gördüklerinden o kadar etkilenir ki, annesi Makbule Abasıyanık'a kitaplarının telif hakkını ve mal varlıklarını Darüşşafaka'ya bağışlamayı önerir. Annesi de bu arzuya uyarak yazarın vefatından sonra, 8 Kasım 1954 tarihinde düzenlediği vasiyetnameyle kitaplarının telif haklarını ve bazı gayrimenkulleri Cemiyet'e bırakır. 1964'te kendisine intikal eden bu vasiyetnameye titizlikle sahip çıkan Darüşşafaka, yazarın pek çok öyküsünü kaleme aldığı evini "müze" olarak korumaya aldı ve ölüm yıldönümü olan 11 Mayıs'ta o yıl içinde yazılmış en iyi öyküye "Sait Faik Hikâye Armağanı"nı vermeye başladı. 1955 yılından bu yana verilen armağan, edebiyatımızın "en uzun soluklu öykü yarışması" unvanını elinde bulunduruyor. Armağan, 2012 yılından itibaren Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları iş birliğiyle veriliyor.

Ayrıntılı bilgi için: www.darussafaka.org

MODERN TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ DİZİSİ
SAİT FAİK ABASIYANIK
SON KUŞLAR

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2012
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
RÜKEN KIZILER

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
ADİL İZCİ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1.-3. BASIM: VARLIK YAYINEVİ, 1952-1965
4.-22. BASIM: BİLGİ YAYINEVİ, 1970-2001
23.-26. BASIM: YKY, 2002-2011

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI'NDA
I. BASIM: EKİM 2012, İSTANBUL
XXI. BASIM: ŞUBAT 2020, İSTANBUL
MODERN TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ: I. BASIM: MAYIS 2021, İSTANBUL
IV. BASIM: ŞUBAT 2022, İSTANBUL

ISBN 978-625-405-437-2

BASKI
ALİOĞLU MATBAACILIK BASIM YAYIM VE KAĞIT SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Orta Mah. Fatin Rüştü Sok. No: 1-3/A
Bayrampaşa/Istanbul
Tel. (0212) 612 95 59
Sertifika No: 45121

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

MODERN TÜRK
EDEBİYATI KLASİKLERİ | 9

Öykü

SAİT FAİK ABASIYANIK

Son Kuşlar

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Son Kuşlar 1
Bulamayan 9
Yaşayacak 21
Kendi Kendime 27
Radyoaktiviteli, Röportajlı Hikâye 31
Bir Kaya Parçası Gibi 39
Gün Ola Harman Ola 43
Ağıt 49
Balıkçısını Bulan Olta 55
Barba Antimos 59
Haritada Bir Nokta 65
Sivriada Geceleri 75
Sivriada Sabahı 81
Türk Ülkesi 89
Yandan Çarklı 95
Pay 99
Korentli Bir Hikâye 105
Kırlangıç Yuvasındaki Kadın 113
Dondurmacının Çırağı 119

Sait'ten Hatıralar / Bedri Rahmi Eyüboğlu 129

Bu edisyon, Varlık Yayınları tarafından 1952 ve 1956 yıllarında yayımlanan birinci ve ikinci baskılar ile YKY'nin 2011'deki 13. (son) baskısı karşılaştırılarak hazırlanmıştır. Farklı dillerden aktarılan sözcüklerle ilgili bir sözlük çalışması yapılmış, gerekli görülen sözcüklere dipnotlama yöntemiyle kitapta yer verilmiştir. Rumca sözcüklerin Türkçe karşılıkları için Ari Çokona'ya başvurulmuştur.

"Ağıt" (s. 49) adlı öykünün sonundaki "Burgazada'nın en önemli balık yatakları (Akilla Millas çizimi)" haritası, Sait Faik'in öykülerinin vazgeçilmez mekânı olan Burgazada'daki, bugün artık anılmayan kimi yerleri göstermesi bakımından okuyucuya yararlı olacağı düşüncesiyle eklenmiştir.

Editörün notu

Son Kuşlar

Kış, Ada'nın bir tarafında yerleşebilmek için rüzgârlarını poyraz, yıldız poyraz, maestro, dıramudana, gündoğusu, batı karayel, karayel halinde seferber ettiği zaman; öteki yakada yaz, daha pılısını pırtısını toplamamış, bir kenara oldukça mahzun bir göçmen gibi oturmuştur. Gitmekle gitmemek arasında sallanır bir halde, elinde bir pasaport, çıkınında üç beş altın, bekleyen bu güzel yüzlü göçmen tazeyi benden başka bu Ada'da seven hemen hiç kimse yoktur, diyebilirim –Övünmek için değil–.

Herkesin yeni başlayacak olan altı yedi aylık soğuk hayata kendini şimdiden alıştırmak ve hazırlamak için bir şeyler yapmaya çalıştığı öyle günlerde ben, tembelliğim, hep kaçanı kovalayan huyumla yazın, o güzel göçmenin peşine düşmüşümdür. Nerede yakalarsam orada kucaklarım onu. Kimi bir çamın gölgesinde durgun ve güneşsizdir. Kimi bir çalılığın kenarındaki çimenlikte bütün eski ihtişamıyla daha yeni başlamıştır.

Yazın daha parça parça, lime lime, bohça bohça eşyalarıyla gitmek için fazla telaş etmediği Ada'nın bu yakasında, hiç ev yoktur. Yalnız bir tek kır kahvesi vardır.

Bir küçük koyun hemen beş on metre yukarısında, bir apartman terası kadar ufak bu kır kahvesinin tahta masaları üstünde hâlâ karıncalar gezer, hâlâ sinekler kahve fincanının etrafına konarlar. Bütün sesler kesilmiştir. Kimi gökyüzünden bir uçak homurtusu gelir. İçindeki, şimdi Yeşilköy'e inecek yolcuları düşündüğüm, yalnız bu yazıyı yazarken oldu. Ondan evvel de uçaklar geçmişti. Ama hiç, içindeki yolcuların Yeşilköy'e neredeyse ineceklerini, daha daha şu iki satırın sonunda inmiş bile olduklarını düşünmemiştim.

Kahvecinin kendisi sevimsiz bir adamdır. Kahveciden çok, ters bir devlet memuru hüviyeti taşır. Hastalıklı olmasa, doktorlar fazla yorulmamasını salık vermemiş olsalar, dünyada kahveci olmazdı. Tersine, ben bütün ömrümce iyi bir kahve bulamadığım için kahveci olamamışımdır. Bir kır kahvesi, bir köyün kahvesinin üç beş gediklisi... Bundan güzel bir ömür mü olur, elli altmış senelik yaşama bundan güzel başlar ve biter mi?

Ağaçtan ağaca serilmiş beyaz çamaşırlar bu kadar durgun, güneşsiz, ıslak bir şekilde ılık havada hiç kurumayacaklar. Bu kedi, tahta masanın üstüne çıkmış, köpeğime durmadan homurdanacak mı? Sandalyenin üstündeki vişneçürüğü rengindeki delik çoraplar... Asmanın yaprakları daha yemyeşil. Bizim bahçedeki kurudu bile.

Deniz, Bozburun'a doğru başını almış gidiyor. Uzaklarda görünen, İstanbul'un neresi kim bilir? Sesler neden gelmiyor?

Bir başka uçağın sesi gelmeye başladı. Bizim Ada, uçakların üstünden geçtikleri bir yol güzergâhı olmalı ki, hep ya üstümden ya solumdan geçip gidiyorlar.

Kedi sustu. Köpeğim gözünü kapadı. Karga sesleri geliyor şimdi de. Vaktiyle bu Ada'ya bu zamanda kuşlar uğrardı. Cıvıl cıvıl öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı.

İki senedir gelmiyorlar.

Belki geliyorlar da ben farkına varmıyorum.

Sonbahara doğru birtakım insanların çoluk çocuk ellerinde bir kafes, Ada'nın tek tepesine doğru gittiklerini görürdüm. İçim cız ederdi.

Büyüklerin ellerinde birbirine yapışmış, pislik renginde acayip çomaklar vardı.

Bunlarla bir yeşil meydanın kenarına varır, bunları bir ufacık ağacın altına çığırtkan kafesiyle bırakırlar, ağacın her dalına ökseleri bağlarlardı. Hür kuşlar, kafesteki çığırtkan kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru bir küme gelirler. Çayırlıkta bir başka ağacın gölgesinde birikmiş çoluklu çocuklu kocaman herifler bir müddet bekleşirler. Sonra kuşların üşüştüğü ağaca doğru yavaş yavaş yürürlerdi. Ökselerden kurtulmuş dört beş kuş, bir başka ökseye doğru şimdilik uçup giderken birer damlacık etleriyle birer tabiat harikası olan kuşları toplarlar, hemen dişleriyle oracıkta boğarlardı. Ve hemen canlı canlı yolarlardı.

Hele bir tanesi vardı, bir tanesi. Çocukları bu işe seferber eden de oydu. Ökseleri cumartesi gecesinden hazırlayan da... Konstantin isminde bir herifti. Galata'da bir yazıhanesi vardı. Zahire tüccarıydı. Kalın, tüylü bilekleri, geniş göğsü, delikleri kapanıp açılan üstü kara kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa bir yürümesi, kalın kalın bir gülmesi...

O esmerle sarışın arası isketelerin bir damlacık etlerinden yapacağı pilavın hazzıyla pırıl pırıl yanan krom dişleriyle nasıl koparırdı kuşun imiğini, bir görseydiniz...

Hani sessiz, zenginliğini belli etmez, mütevazı adamdı da... Konu komşusu da severdi hani. Hiçbir şeye, hiçbir dedikoduya karışmazdı. Sabahleyin işine kısa kısa adımlarla koşarken, akşam filesini doldurmuş vapurdan çıkarken görseniz; iriliğine, sallapatiliğine, Karamanlı ağzı konuşuşuna, basit ama, hesaplı fikirlerine, iki kadeh atmışsa yine basit, sevimli şakalarına karşı, hakkında kötü bir hüküm de veremezdiniz. Kendi halinde, işi yolunda, hesaplı yaşayan bin bir tanesinden bir tanesiydi.

Ama, güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi. Akşam beş otuz beş vapurunun arka tarafında yerleştiği iskemlesinde denizin üstüne oldukça mülayim bakan gözlerini havaya kaldırır, eylül sonlarına doğru böyle şairane gökyüzüne bakardı. Birden yüzünün ve gözlerinin parladığını görürdünüz.

Havada ve denizdeki tirşe* maviliğin üstünde birtakım esmer damlacıklar görünürdü. Sağa sola oynarlar, sonra bir istikamet tutturur, bu esmer lekecikler geçip giderlerdi.

Konstantin Efendi onların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kısardı. Esmer lekelerin adalar istikametinde gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık görecek olursa gözünü kırpar, gökyüzüne bir işaret çakar:

— Bizim pilavlıklar geldi, derdi.

Kuşlar pek yakından geçmişse, seslerini taklit ederek kalın dudaklarıyla dişlerinin arasından onlara ses-

---

Yeşil ile mavi arası bir renk.

lenirdi. Kuşların çoğunca aldandıklarına, bu sesi duyarak, dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarına şahit olmuşumdur.

Havalar sertleşir, poyrazlar, lodoslar birbirini kovalar, günün birinde teşrinlerin* sonlarına doğru, ılık, hiç rüzgârsız, parça parça oynamayan bulutlu, tatlı, sümbüli günlerde, o, en çığırtkan kafes kuşunu nereden bulursa bulur, mahalle çocuklarını çağırtır; bin tanesi iki yüz elli gram et vermeyen sakaları, isketeleri, floryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı.

Seneler var ki kuşlar gelmiyor. Daha doğrusu ben göremiyorum. Güzün o güzel günlerini penceremden görür görmez, Konstantin Efendi'nin bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum. Bir kuş cıvıltısı duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Halbuki sonbahar kocayemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol yeşiliyle kuşlarla beraber olunca insana sulh, şiir, şair, edebiyat, resim, musiki, mesut insanlarla dolu anlaşmış, sevişmiş, açsız, hırssız bir dünya düşündürüyor. Her memlekette kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle düşünecektir. Konstantin Efendi mâni oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyorlar artık. Belki birkaç seneye kadar nesilleri de tükenecek. Her memlekette kaç tane Konstantin Efendi var kim bilir? Kuşlardan sonra şimdi de milletin yeşilliğine musallat oldular. Geçen gün yol kenarındaki yeşilliklere basmaya kıyamayarak yola çıkmıştım. Konstantin Efendi'nin günlerinden bir gündü. Gökte hiç kuş gözükmüyordu. Evden çıkarken

---

Ekim ve kasım aylarına verilen ortak ad.

isketemin kafesine bir incir yapıştırdım. İsketem tek gözünü verip bana dostlukla bakmış, incir çekirdeğini kırmaya çalışıyordu.

Onu, ev duvarının bir kenarına çaktığım çiviye asmış, yola çıkmıştım. Kuşlar yoktu şimdi havada ama, yolun kenarında yeşillikler vardı ya... Baktım: Bu yeşilliklerin bazı yerleri sökülmüş. Biraz ileride dört çocuğa rastladım. Yürüyorlar. Yeşilliklerin en güzel yerinde duruyor, bir kaldırım taşı kadar büyük bir parçayı belle söküyorlar, bir çuvala dolduruyorlardı:

— Ne yapıyorsunuz, yahu? dedim.

— Sana ne? dediler.

Fukara, üstleri yırtık pırtık yavrulardı.

— Canım, neden söküyorsunuz? dedim.

— Mühendis Ahmet Bey söktürüyor.

— Ne yapacak bunları?

— Yukarıda deri tüccarı Hollandalı var ya hani, onun bahçesini düzeltiyorlar da...

— İngiliz çimi alsın, eksin, mademki herif zengin...

— İngiliz çimiyle bu bir mi?

— Bu daha mı iyi?

— İyi de laf mı? Bunun üstüne çimen mi olur? Hollandalı öyle demiş.

Karakola koştum. Polislere haber verdim. Güya men ettiler. Gizli gizli, gene çimenler yer yer söküldü. Mühendis Ahmet Bey'e ceza bile kesilmedi. Belediye talimatnamesinde, yol kenarındaki çimenleri sökmek cezayı mucip* olmuyormuş.

Kuşları boğdular, çimenleri söktüler, yollar çamur içinde kaldı.

Sebep.

Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama, çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük. Sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi.

Bulamayan

Güzün vapurlar bizim köye yaz insanlarından başka insanlar getirir. Vapurun yaza göre tenha güvertesinde, yüzleri rüzgârla sakaldan hafifçe soluk, orta yaşlı insanların düşündüklerini, ciğerlerine hazla, derin derin deniz havası çektiklerini görmeye başladınız mı güzün ta içindesiniz demektir.

O da böyle bir adamdı: Sakalı uzadığı zaman beyazlarının çok olduğu görülürdü. Rengi uçuktu. Bıyıkları burun kanatlarının hizasından kesikti... Şapkasını başından hiç çıkarmazdı. Pek nadir çıkardığı zaman, demin gördüğünüz şapkalısıyla bu şapkasız adamın münasebeti sanki birdenbire kesilirdi. Şapkanın başa değdiği yerden itibaren soluk, beyaz bir alın başlardı. Saçlarının alnındaki bitim yerlerine insan elini sürse, her zaman, soğukça bir ter bulacağını sanırdı.

Belki yazın da o, İstanbul köylerini, pazar günleri gezerdi. Gezerdi ama, kim onun farkına varacak, yazın? O, güz mevsiminin adamıydı. Güzün onu görüp de ilgilenmemek için insanın kendinden başka kimseyi görmemesi lazım gelir. Vapurun güvertesinde, bir dertle başı belada olmayan, etrafına zevkle bakan bir adamın –ama güz mevsiminde– bu zatı görüp de sevmemesine şaşarım.

Hafifçe güler gibidir. Her şeye bakar, güler: Çöplerin üstüne üşüşmüş martılara, gemi iplerine, deniz öyle sakin, öyle berraktır ki, görünüyor mu diye denize, göğün bir kenarına yığılmış uzak fırtına bulutlarına, bir köşkün parlayan camına, açıkta balık tutan bir insan hayaletine, o gün keyifleri yerindeyse vapurla yarış eden yunuslara...

Dertsiz adam, diyeceksiniz, sahiden dertsizdir. Ne düşünüyor bu belli belirsiz güler yüzüyle şu adamcağız, diyebilirsiniz, siz de benim gibi, meraklısınızdır. Ah, bu insan yüzleri!. Her şeyimizi bağladığımız, durmadan yanıldığımız, istediğimiz kadar bol hasletler, adilikler, iyilikler, kötülükler, delilikler, akıllılıklar, sevdalar yüklediğimiz insan yüzleri! Yanılsak da zararı yok! Bu yüze olmazsa ötekisine yükleriz saydıklarımızı. Yanılmamız muayyen bir insan içindir, insanlar için değil. O halde yanılmıyor sayılırız.

Adam hesabına fazla şeyler yüklemeden, elbisesine bakıp temiz bir adam olduğunu, güler yüzüne bakıp iyi adam olduğunu tahmin etmek güç değildir. Ama, mesela yanına koyduğu garip şekilli, sicimlerle sıkı sıkı bağlanmış paketin içinde ne olduğunu anlamanız imkânsızdır. Her şeye baktığını söylemiştik. Hiçbir zaman her şeye bütün kalbiyle bakmaması lazımdır. Öyle demeyelim: Denize baktığı, martıları düşündüğü, yelkenlileri seyrettiği halde onun içinde başka gözler, kafasında bir başka kafa vardır ki, asıl kafası, asıl gözleri onlardır. Onun başka dediğimiz gözleriyle kafası, bu deniz tarafına çevrilmiş sahici gözleriyle kafasından daha sahicidir. O gözlerle, o kafayla bağlı olduğu şey de, yanındaki pakettedir. Bu paketin her an çalınmak ihtimali vardır. Bir eli her zaman paketin üstünde ol-

makla beraber bu el yetişmez. Denizi seyretmemek de bu güzel güz gününde olur mu ya? Olmadığına göre deniz seyredilecektir. Ama denizin, martıların, yelkenlilerin üzerinde düşünülebilecek her şey dönüp dolaşıp paketin içindekine girer. Yalnız, vapurla koşabilen yunus balıkları bu paketin içindekiyle taban tabana aykırı düşünceler sağlar. Bu da ancak paketin içindekinin büsbütün hakikat oluşundan sonra ayrıca incelenebilir. Belki de bu incelemenin sonunda yeni bir hakikat –düşünce paketleşir. O zaman denizin dibinde, Fenerbahçe'yi geçtikten sonra bir zaman vapurdan dibi gözükecek kadar sığ olduğu, orada yeşille güvem arası renklerin birbiri üzerine konmuş cam levhalar azaltılıyor, çoğaltılıyormuş gibi, açık koyu renk oyunları yaptığı sezilir. Bundan ilim için, insanlık için bir fayda düşünülmese bile ilim adamlarının da ara sıra çocuklar gibi şairleşebilecekleri müşahedesi ortaya konur.

Belli belirsiz bir gülüşün anadan doğma yüzüne serpildiği bu adamın bütün düşüncelerinin, dönüp dolaşıp yanındaki paket üzerine konduğunu görüyoruz. Bu paketin içinde ne vardır? Vapurda ona kim bu soruyu sorsa, paket hemen çözülecek, içindeki şey çıkarılacak; ne dibi gözüken berrak su, ne martılar, ne de yunuslar kalacak ortada. Âlem, bir laboratuvarın, fizik kitaplarıyla dolu bir bilgin odasının başkaları için hesapsız ve esrarlı –kendisi için gün gibi aşikâr– havasına bürünecektir. Ama kim soracak, herhangi doğuştan gülümseyen bir adamın hayatından hoşnut olup olmamasının bu pakete bağlı olduğunu, merak edip de? Karşı kanepedeki adamlar meraksızdır. Adamın yüzüne biraz dikkatlice baksalar, bu şekli, ne bir armağan kutusuna, ne manifatura, ne tuhafiye, ne züccaciye eşyasına,

ne yiyecek, ne içeceğe, ne kitaba, ne ayakkabıya benzeyen pakete şöyle bir iki saniye nedir, diye meraklanıp dalsalar, o hazırdır anlatmaya. Aklımıza gelmişken söyleyelim: Yukarıda saydığımız eşyanın paket edilmiş şekline benzemiyor, demiştik bu paket ama, biraz şapkayı, paket yapılmış bir fötr şapkayı hatırlatıyordu. Yalnız, paketin üst tarafında bir sopa parçası Fransızca bir yerli gazeteyi delmiş, fırlamıştı.

Adam, Kınalı pek yaklaştığı halde, hâlâ dibi gözüken denizin yeşille mavi oyunundan bir ara kurtuldu: Elinin paketten ayrıldığını hissetmişti. Kalbi durur gibi oldu. Belki de durdu. Başıyla beraber eli de aynı zamanda paketi yeniden hissedince yüzünden birdenbire uçup giden doğuştan gülüş de yerine, göz kırpıncaya dek yerleşti. Bir insan yüzüne doğuştan gelip oturmuş gülüş, üzülüş, düşünüş gibi şeylerin hiç uçmaması lazım. Uçtu muydu, sanki kişi ölmüştür. Yalnız ölünün yüzünde mana yoktur. Adamın yüzü bir saniye ölü yüzü gibi oldu. Sanki bir an ölüp dirilmişti. Paketin kaybolmuş, çalınmış olması ihtimalinin o ölüm anı geçip gittikten sonra yüzüne verdiği korku, öldürücü bir korkuydu. Demek bir adam, şu adamcağızı öldürmek isterse, şu paketi denize atmakla bu işi yapabilirdi. Hem bu ölümden de korkunç bir şey olurdu. Ölümden daha korkunç şey olur mu? diyeceksiniz. Olur: Felaketlerin en büyüğü akıldır. Onu yarım yamalak bile olsa, bulduktan sonra kaybetmek, ölümlerin içinde en dehşetlisidir. Ama paketi kaybetmek korkusu içinde tekrar bulmakta tadına doyulmaz bir zevk var.

Şimdi yanında bulunan bu paket, bankada muhasebe defterini tutarken yanında değildir, elbet. Odasında kilit kilit üstüne saklıdır. Saklıdır ama sinemalarda

görmüyor muyuz? Onun büyük buluşu başkaları tarafından çalınabilir; ama hesaplarını, kafasındaki hesaplarını çalamazlar. O halde bir yenisini de yapabilir şu paketteki nin hesapları kafasında olduktan sonra; öyleyse bu sevinç neye? İşte bu sevinç, yüzlerce yapıp da ancak bu sefer tutturduğuna inandığı düşüncenin hakikat oluşunu bir daha tutturamamak ihtimalidir. Demek bugün, şu paketteki, onun son ümididir. İçinde bir şey, "Eriştin büyük adam!" demektedir ona. İlim de, bütün hesaplarına rağmen, bazen bir duyu, bir tesadüf işidir, demeye mi getiriyordu? Hayır. Yalnız şu var ki, bir küçük, çok önemsiz gözüken hesap yanlışının çok berrak bir zihin çalışmasında yer alıp da, bütün varlığıyla bir işe dalmanın, daha doğrusu bir türlü kafa bulanıklığının, ihtira* hususunda, mükemmeli meydana getirmek yolundaki esrarlı yardımıdır. Bu, belki de bilmediğimiz bir zihin ameliyesinin, bir hads** halinin, hesapların bitişinden, mükemmel hale gelişinden sonra doğan hesapsızlığın, daha doğrusu cemini, tarhını*** bilmediğimiz bir hesabın yemişidir.

Paket yanımızda, deniz sakin, berrak, sığ; martılar çöplerin üzerinde, Kınalı'nın çalılıkları kırmızı toprağın üstünde koyu yeşil, insanlar cıgara tüttürüyor, yunuslar hâlâ vapur boyunca koşuyor... İşte Kınalı iskelesi! Kınalı'dan da vapurumuz kalktı. Artık denizin dibi kapkaranlık kesildi. Denizin dibine, iki yüz metreden sonra, yedi rengin yalnız moru girer. Orada hiç bitmeyen lacivert bir gece vardır. Bu gecenin içindeki canlıların ışıkları kendiliklerindendir; yıldızlar gibi.

Buluş.

** Sezgi, meydana gelme.

*** Çıkarma.

İşte Burgaz iskelesi! Yalnız bu adada tecrübelerini rahat rahat yapmaya imkân var. Güz aylarında sessiz, kimsesizdir bu ada. Denizi tenha, rüzgârsızdır.

Adam, vapurdan indi. İskeleye çıkar çıkmaz etrafına bakındı. İskelede vapuru bekleyen hiç kimseyi tanımıyordu. Çocuklar da ortada yoktu. Üzülmedi. Onlar neredeyse gizli bir radyodan onun geldiğini haber almış gibi, birer ikişer geleceklerdi. Büyük keşfini yalnız onlara anlatabiliyordu. Ötekiler, büyükler, her âlime yaptıkları gibi alay ediyor, kendisine şüpheyle bakıyorlardı. Arada, çocuk gibi büyükler de yok değildi. Mesela o zayıf, patlak gözlü, tembel, yorgun adam. O da mı yok acaba bugün? Tamam, o burada. İskelenin dar yolu kenarındaki sette oturmuş, dalgın cıgara içiyor. Selamlaştılar. Vapurdan inen adam:

— Gelin, görün, dedi, oldu. Bugün tamam. Göreceksiniz nasıl...

Beraberce yürüdüler. Şimdi bir kayanın üzerindeydiler.

Hesaplar tamamdı. Arşimet kanunu ne diyordu: "Her cisim, yerini değiştirdiği suyun hacmi kadar kendi ağırlığından kaybeder."

— Benim icadım da Arşimet kanununa istinat* ediyorsa da, ben sudan çok daha ağır bir cismi yüzdürebilirim; ayrı mesele! İcadımın asıl kıymeti ağırlığı olmayan, tebdili mekân ettirdiği suyun hacmiyle kendi ağırlığı müsavi**, tekmil kamaraları su dışında, suyla hiç teması olmayan bir tekne. Buyurun şemasını!

---

* Dayanma.

** Eşit.

★

Gazete kâğıdı yırtıldı. Âlim teknesini meydana çıkardı. Bu, ortasında bir direği, altında kurşunu bulunan bir tahta parçasıydı. Tahta parçasının ortasındaki direğin üstünde, alüminyumdan yapılmış asıl tekne var. Vapurun bütün aksamı bu direğin üstündeydi: Yolcu kamaraları, kaptan köşkü, güverteler, sancak, iskele... Bunu denize itinayla indirirdi.

— İşte, derdi, şimdi bu tahta parçasıyla, bu kurşunun tebdili mekân ettirdiği suyun tam hacmi kadar bir ağırlıktadır gemimiz. Böyle olunca teknemizin ağırlığıyla tebdili mekân eden suyun hacmi nedir?

— Birbirine denktir.

— Tamam! Evet, birbirine denktir. Demek ki gemimiz, bir kilogram sıkletindeyse bir kiloluk +4 derecedeki suyun bir santimetre küpü bir gram olduğuna göre, hesap edin; tam o kadar santimetre küp su da, tebdili mekân etmiştir. 1–1 ne eder?

— Sıfır.

— Şimdi, ben, bu ağırlığı sıfıra müncer* olan tekneme bir yelken takarsam...

— Takmışsın zaten.

Geminin yukarı kısmında patiskadan bir yelken vardı.

— Bu yelkenin, ağırlığı sıfır olan bir gemiyi ufacık bir rüzgârla uçuruvereceği aşikârdır.

★

Nereden de haber alırlar? Şimdi bütün çocuklar etrafımızdadır. Arşimet kanununu bilmeyen bütün

---

Sonlanan.

çocuklar. Bilenler de vardı. Bilmem, şöyle itiraz ederler miydi?

— Bütün gemiler, tebdili mekân ettikleri sudan çok daha hafiftirler, mösyö.

— Benimkisi, yerini değiştirdiği suyun hacmi kadardır.

— O halde yürütmesi, bizim bildiğimiz gemilerden daha güç.

Öyle sanıyorum ki, hepimize acıyarak bakar:

— Öyle şey olmaz, derdi. Ben sıfıra irca* ediyorum. Benim gemimin dünya yüzünde ağırlığı yoktur.

Hani insan birdenbire şaşırırdı da. Bir bakıma doğru gibiydi. Sizin şaşkınlığınızı görünce:

— Değil mi? Deniz üstünde ağırlığı olmayan bir vapur düşünün.

— Ağırlığı yok demek değildir ki bu...

— Niçin?

— Çünkü, tebdili mekân ettirdiği suyun hacmi kadar bir ağırlığı, gemimizin ağırlığından çıkarıyorsunuz, ortaya da bir sıfır koyuyorsunuz, ama bu sıfır iki ağırlığın birbirine denk oluşunun sıfırıdır. Yoksa sizin dediğiniz gibi o müthiş, korkunç sıfır değildir. Aslında sıfır bile değildir.

— Ya nedir?

— Bilmem ama, o sizin dediğiniz müthiş bir sıfırdır. Benim aklım ermiyor bu işe...

— Benim eriyor. Benim direğin aşağısındaki kızağımın ağırlığı yarım kiloysa yarım kilo da suya yerini değiştirtsem, kızağımın üstüne yarım kilo ağırlığında bir kamara yapsam, kızağını batar mı?

İndirgeme.

— Batar.

— Yarım kilodan bir gram daha az koysam?

— Yüzer.

— Biz nazari olarak yarım kilo diyelim.

— Diyelim.

— Netice ne olur?

— Ne olur?

— Sıfır olmaz mı?

Sizin, "olmaz" diye cevap vermenize vakit kalmadan:

— Şimdi ben, ağırlığı sıfıra binde dokuz yüz doksan dokuzdan fazla yakın olan, denizde yüzen bu şeye bir tayyare motoru taksam ne olur?

— Yürür.

— Ama nasıl yürür?

— Gemilerden daha çok küçük olduğu için çok hızla gider. Yahut paramparça olur.

— Bu şemadır evladım. Yüz bin tonluk böyle bir gemi yapsam?

— O tondaki gemilerden daha ağır gider.

— Nasıl daha ağır?

— Basbayağı daha ağır.

— Ağırlığı sıfır olan bir şey ağır mı yürür?

— Geminizin ağırlığı sıfır değil ki...

— Sıfır olan nedir, öyleyse?

— Geminizin ağırlığıyla tebdili mekân ettirdiği suyun ağırlığının nazari olarak denk olmasıdır.

— Peki, benim sıfırım ne oluyor?

— Sizin sıfır başka sıfır. Hem ona sıfır bile denmez. Bir denk oluş. Geminizin ağırlığı yine ağırlıktır. Cazibe kanunu olmasaydı, o zaman belki hakkınız vardı. Geminize püf dediniz mi uçardı. Ama size de o zaman birisi püf dese, kendinizi ayda bulurdunuz.

★

İnanır mısınız ki, böyle bir muhavere* aramızda geçmedi. Hepimiz çocuktuk. O, kocaman, elli yaşlarında bir adamdı. Hiç ukalalık etmezdik. O, her şeyi sıfıra irca ettiğini sanır. Ağırlıksız, havadan bile hafif sandığı gemisini nefesiyle üflerdi. Bütün çocuklar onu taklit ederdik. İnce tahtalardan, alüminyumdan yapılmış gemi bayağı hızlı giderdi. O, elindeki vapurunun kıçına bağlanmış İngiliz sicimini büyük makarasından boşaltırdı. Yüzü bir derin hazza açılırdı.

— Nasıl çocuklar, derdi, nasıl?

Biz, bir büyük âlimle hemhal olmaktan memnun alay ederdik.

— Ah, mösyö, derdik, siz büyük bir âlimsiniz...

Öyle mütevazı, öyle memnun, öyle gözlerinin içi gülerek, öyle inanarak mahcup, gemisinin ipini çekerdi ki... Paket yapmaya hazırlanırken:

— Biraz daha, biraz daha mösyö... derdik.

— Yarın, yarın, derdi. Vapur geliyor *mes enfants***...

İtalyan mıydı? Levanten miydi? İyice bilmiyorum. Bildiğim çok güzel Türkçe konuştuğu, bir bankada muhasip*** olduğuydu.

★

Ben o zamanlar, kafamın içinde onunla münakaşa ederdim ama şimdiki gibi ukala değildim. Çocuktum, yirmi yaşıma rağmen. Aradan yirmi sene geçti. Kendini bir tatlı rüyaya kaptırmış adamı ne diye uyandırmalı?

---

* Konuşma.

** Çocuklarım.

*** Muhasebeci.

Geçenlerde, Karaköy'de rast geldim ona. Beni nasıl da tanıdı. Yüzü değişti. Uçuk sarı benzi hafifçe kızardı. Nazikâne şapkasını çıkardı.

— Nasıl, dedim, nasıl gidiyor sizin transatlantik?

Öyle tuhaf güldü ki, bütün derdini anladım. Ukalanın biri, hülyalarını ince sopaları kırar gibi çat çat kırmış, ona Arşimet kanununu iyice anlatmıştı. Hiç cevap vermedi. Çabucak uzaklaştı. Dünya yüzünde bir de cazibe kanunu bulunduğunu anlamıştı. Rüyasından uyandırılmıştı ama, gülüşünden anlıyordum ki, cazibe kanunundan gemisini kurtarmak için direklerine kocaman mıknatıslar takmayı düşünüyor.

Yaşayacak

En mühim mesele elbette ki balığın çıkmasıdır. Balık, ilk fırtınalarla, ilk soğuklarla başlar. Hâlâ suları soğumamış denizin yüzünde küçücük balıkların peşinde koşan kolyoz, artık daha derinlere inmiştir. Irıp* ağı, ancak balık derine ve kıyıya indiği zaman kolyozu çevirebilir.

Çok ayaz günler bir yana, öteki günler sabahleyin ırıba kalkmanın pek şairane olduğu söylenebilir. Ada'nın içinde saat dokuzdan sonra bütün kahveler kapanmıştır. Sokaklarda yalnız rüzgâr, kediler, rüzgârlardan siper sokaklara sığınmış, daha kalabalık yakın adalardan sürülmüş munis, bahtsız köpekler vardır. Her sabah saat dört buçukta uyanamayanlar, keyif için senede iki kere ırıba giderlerse, pek zevk duyarlar. Sıhhatleri yerinde olanlar için bu cins çalışmanın zevkine diyecek yoktur. Tüccar yazıhanelerinde konşimento, sif, fob**, kod ve emsali kelimelerden yapılmış beş on

* İnce delikli balık ağı.

** Konşimento: Gemiye teslim edilen mala karşılık verilen belge. Sif: Maliyet. Fob: Malların gemiye tesliminden sonra oluşacak hasar, kayıp ve giderlerin alıcının sorumluluğunda olduğu uluslararası teslim biçimlerinden biri ve buna dayalı fiyat.

bin liralık konuşmalara ekmek parasına harcanmış, içinde kolyozların, sardalyaların, uskumru, kıraça ve istavritlerin yüzdüğü küfür dolu sesleri değişmek için insanın gözünü hırs, para hırsı bürümüş olmalıdır.

Ben denizi, balığı, balık tutanı, ekmeğini denizden çıkaran insanı çok severim. Yine de, bütün gördüklerime rağmen, yarıdan çoğunu severim. Ama ben bütünün iyi olması lazım geldiğini hayal ederim. Sabahın dördünde denizle alışverişe, daha doğrusu kavgaya girişenlerin birtakım dededen kalma haklı ve haksız geleneklere bağlı olduklarını, bu geleneklerin de kayık sahibine aslan payını hak olarak tanıdıktan sonra reis unvanına layık olabilmek için bu gelenekten başka artık hiçbir haksızlığa tahammül etmeyeceklerini, tayfanın ve çalışmanın hakkına büyük bir saygı ve titizlikle göz kulak olacaklarını sanır; reisle mal sahibinin ayrı ayrı insanlar olduğu zaman, reis gözüyle bakılanın tayfa ve kolancı* denen insanlara karşı hiç olmazsa bir okyanus vahşi adası balıkçı reisinin hak telakkisi kadar bir hak tanımış olacağını umar; bu gece yarısından hemen sonra çıkılan tatlı işin babadan oğula geçen kanunlarıyla idare edildiği zehabını, hatta idealini düşünür; ortalıkta daha hiçbir aydınlığın, sabah sisinin bulunmadığı saatlerde –çok erken yattığım için– uyandığım zaman, bu mesleğe girenlerin dünya yüzünde aldıkları "balıkçı" ismine derin bir sevgi ve saygı duyar; yatağın içinde, ateş gibi tayfalar, erkek reisler, namuslu kayık sahipleriyle dolu bir ada hayaliyle yeniden uyurdum. Belki de yarının haklı ve insan dünyasının bir gelenek ve görenek ikiziyle hak telakki veya fikrinin

---

Yedekçi.

uyuşmasından doğacağı güveniyle umut içinde kendi kendimi aldatır, yeniden uyumaya çalışırdım.

İşi sonraları öğrendim: Kayıktaki tayfa, kolancı tayfadan çalıyor; mal sahibiyle reis uyuşuyor, olmazsa mal sahibi olup her seferinde tayfa hakkından dört pay alıyor. Voli* parası denilen, bir türlü ödenemeyen bitmez tükenmez bir parayı tayfa hakkından çıkarıyor; bu paradan hiç balığa çıkmayan muhtarla parti kâtibine pay ayırıyor... Akşamüstü balıkhaneden paralar ve hesap geldiği zaman, Süleyman peygamber gibi oturuluyor, görünüşte santim oynamadığı besbelli bir edayla namussuzca pay dağıtılıyordu. Ama o zamanlar daha bunları bilmezdim. Uyku ile uyanıklığımın arasında o insanların sesleri gelirdi. Her şey şaraneydi. Üstünden daha sabah sisi kalkmamış, ılık ılık tüter gibi durgun deniz, pırıl pırıl başı havaya kalkmış, yine baş tarafına mavi zemin üstüne gümüş yaldızla yapılmış Bedri Rahmi balıklı, Matisse çiçekli kayık, bilekleri boğa başı bükecekmiş gibi kalın ve kıllı hamlacılar** kıçta; ağarmış kasketinden lif lif ağarmış saçları fırlayan reis; mantarlarıyla taşları düzenle dizilmiş, güneşte yanmış çocuk derisi renkli ağlar... Biraz sonra ağların deliklerinden kafalarını çıkarıp balık şeklinde, gümüş noel baba oyuncakları misali parlayıp titreyecek sardalyalar...

Kolancılar kıyıdan "voli mahalli"ne doğru giderlerken kayık da, deniz de onların peşi sıradır. Üç beş sandal, ırıp kayığından evvel yola çıkmıştır. Voli yerinin çakılında önce ayak sesleri, sonra denizde ve karada

---

Balıkçı kayıklarının balıkları çevirmek için denize fırdolaya ağ salmaları.

** Büyük sandal ve kayıklarda kıçtan birinci oturakta kürek çeken kimse.

insan sesleri. Kayık büyük bir yarım daire çizmiş, kolan iki taraftan verilmiştir. Şimdi birdenbire dibindenmiş gibi ışığı veren bir koyda, uyuyan insanları uyanık balık çekiyor. Kimseler şarkı söylemiyor, ama ister bir şarkı şimdi. Ağda balık olmalı, ağır; bir türkü ister. Hem öyle ki, zayıf tayfalardan biri fazla çalışamadığı için küfür yemeden, payı kesilmeden bir türkü tutturursun. Sonra bu türkü içinde kayık ve beraber gelmiş sandallar tıklım tıklım yüklü dönsünler...

Balığın çok tutulduğu günkü dönüş, manzara yönünden, balığın hiç çıkmamış olduğu günkü kadar ağır başlı olmadığı için, ben –haksız olarak– kendi payıma kayıktakilerin bu coşkun halini sevimsiz bulurum. Nerede o balığın çıkmadığı günkü kayığın uzaktan görünüşü. Vakar*, sükûn, temkin baştan kıça, kürekten ipe, ağdan mantara kadar için için işlemiştir. Senelerden beri refah, servet, şeref içinde yüzmüş asilzadelerin bir ayaklanmada ölüme gittikleri zamanki yüz çizgileri, balığın çıkmadığı günler kayığın başucundaki çiçeklerden sızar gibi kayık insanlarını sarmıştır. Yine aynı ayaklanmadaki ters hava; coşkunluğun muvaffakiyetinin sevincinden doğma –elbet mazur görülmeye layık– yılışık hava, balık çıktığı günler kayığın içinde göbek atma, zıplama, çirkin seslerle haykırışma, radyo şarkısı söyleme halinde kendini gösterince, uzun seneler boyunca yaptığım sululukların kefaretini ödermişim gibi canım sıkılır. Hakkım olmadığını bilirim. Belki de bu hal yalnız benim bulunduğum adanın insanlarına vergi bir şeydir. Yine bilirim ki, bu sevinç ne sahte faturalar düzmüş ithalatçının, ne yakalanmamış miri hırsızın,

---

Ağırbaşlılık.

ne de kalay veya kauçuk saklamış muhtekirin* sevincidir... Bilirim ama, biz alışmadık ki bu çeşit sevince. Bilemeyiz ki bu çeşit sevincin tadını, tatmadık ki. Düşünmeye başlayalı beri bir gün sarhoş olmadan gülmedik ki. Böyle irkiliriz işte dışardan görünce sevincin gösterisini. Meselesi ekmeğinde olanların bu halinden, meselesi insan, gökyüzü, yeryüzü, ölüm, sefalet, hastalık; incir çekirdeğinden başlayıp dünya yuvarlağındaki en manasız meseleye kadar çıkanlar nasıl irkilmez ki? Belki de kayıktakilere de dokunur bu uzaktan seyri sevincin. Dokunur ne demek? Onlar benim gibi kıyıda olsalar, baba fırını has çıkaranların bu sevincine, sunturlu bir de küfür savururlardı. O zaman yerden göğe kadar hakları da olurdu. Balık tutmuş çelebi sevinciyle ırıp tayfasının sevincini birbirine karıştırmamak lazım.

Yüzlerce güzel ama uyuz kedinin kıyıda beklediği, köylülerin balıkçı sevincinden çıktığı ılık bir kış sabahıydı. Kayık yanaşınca bulutlardan sıyrılan bir parlak güneş lebalep** sardalya dolu kayığı; ellerine, saçlarına, yırtık çizmelerine balık pulu yapışmış kayıkçıları bir aydınlatış aydınlattı... İri, sıhhatli insanlardı çoğu. İçlerindeki iki sıska Kürt çocuğu bile, gülen dişleriyle hiç olmazsa sağlamdılar. Şimşir hücum motoru da gelip kayığın yanına yanaştı. Büyük kepçelerle motora aktarma edilen sardalyanın bir kısmını ağlardan kurtarmaya çalışan insanlar şakalaşıyorlar, gülüşüyorlardı. Ağın haline diyecek yoktu. Hemen her deliğinden bir sardalya kafası fırlamış, gümüş tenleri yaprak yaprak titriyordu.

"Vay anasını!" dedim içimden.

---

* Vurguncu.

** Silme.

Güzel iş balıkçılık. En aşağı iki bin kilo, bir buçuk papelden gitse, üç bin papel!

İşte o dakika, pay meselesi hatırıma geldi. Ama bu mühim meseleyi düşünmemle, keyifle çalışanları hiçbir şey düşünmeden tekrar seyre dalmam bir oldu. Pay kepazeliklerini neden sonra sorup öğrendim. Çalışanların içinde bir İmrozlu Rum vardı, elli yaşlarında kadar. Saçı dökülmüş kafasından, alelade boyu bosundan umulmayan bir ustalıkla çalışıyordu. Adamı hayranlıkla seyretmemeye imkân yoktu. Çalıştıkça açıldı, gelişti. Çalıştıkça bir kudret heykeli hali aldı. Paltomun içinde üşüyen benliğime, içimden bir tükürüş tükürdüm. Bir ara baktım ki, adam, Tanrı Zeus'un bir ölümlü balıkçı kızla macerasından doğma bir yarı tanrıdır. Onda birçok şeyler silinivermişti. Biz ölümlülerin çocukları ihtiyarlar, uyuşur, tembelleşir, sersemleşir, çirkinler, şu olur, bu olurduk. O, birdenbire elli yaşını vücudundan sıyırıp atmıştı. Çalıştıkça yüzü değişti, pazıları şişti. Buz gibi kış gününde terliyordu. Gömleğini çoktan atmış, bir atlet fanilasıyla kalmıştı. Saçı dökülmüş elli yaşındaki insan kafası bu adalenin kudreti, çalışma denilen şeyin sevgisiyle yaş denilen insan uydurması bir anlayışı, bir hamlede silivermişti. Sanki şimdi o, hatta saçı dökülmüş kafası, geniş, çizgili alnı, tıraşı uzamış, rengi az buçuk atmış yüzüyle bile yaş mefhumunu insanlığından ceketini, gömleğini sıyırdığı gibi sıyırmıştı.

Böyle bu minval üzere çalışıp şarkı söyleyerek bin sene daha yaşayabilirdi. Dökülmüş saç, elli yaş, bir çocukluk alameti ve yaşıydı sanki. Sanki daha dün, daha birkaç senedir insanlığa doğmuş, çalışmanın zevkli bir şey olduğunu, insanı bambaşka ettiğini anlamıştı. Önünde daha çalışmak üzere beş on yüzyılı vardı.

Kendi Kendime

Bu satırları yazarken, şöyle bir yerdeydim –yerin tasvirine girişmeden evvel zamanı da yazmam lazım geleceğini önce düşünmemiştim. Şimdi birinci cümleyi yazdıktan sonra hatırıma geldi: Saat öğleden sonra dört. Karşımda Yassı ve Sivriada. O kadar yakınlar ki, biraz daha genç olsam, yanımda sevdiğim bir arkadaşım olsa, "Yüzerek gidelim mi?" dese, hiç düşünmeden suya atlarım. Bir kayanın üstünde deniz donuyla oturuyorum. Denize çok yakınım; biraz uzatsam ayaklarım değecek. Yassıada'nın kıyılarından itibaren, benim –şöyle bir kara insanı tahmini– üç yüz adım öteme kadar ince bir parıltı var. Güneş de tam o parıltının yukarısında. O parıltı bir yere kadar devam ediyor, sonra, yavaş yavaş açıklarda sönüyor.

Şu açıklarda kelimesi yerine, az daha engin diyecektim. Bu kelimeyi bir türlü kullanamadım. Zavallı kelime! Senin ne kabahatin var? Kabahat sende değil, benim kötü şiirleri unutmayan hafızamda: "Engine, ah engine! –Enginde bakacağım gözlerinin rengine." Ölür müsün, öldürür müsün?

Etrafım kayalık. Tam bu sırada bir yavru martı –yavru martıların tüyleriyle gagaları koyu renktedir– ağır ağır, gideceği yer malum bir halde geçti. Onu, dairesinden evine dönen, evde ne piştiğini bilen bir memur kadar hazin gördüm. Bir sinek etrafımda dönüyor. Buralarda sineğin ne işi var? Ötede küçük köyün pis kasabının, bugün iki yüz yetmiş beş kuruşa fırlattığı etlerinin yolunu bilmiyor mu?

O demin bahsettiğim parıltıdan sonra koyu mavi bir çizgi vardı. O çizgiyi takip ederek Bozburun'a varılır. Ayak başparmağımın gösterdiği bir Bozburun'dur.

Bir zamanlar Arif Dino bize küçük bir resim dersi vermiş, "Resim yaparken, evvela muhiti çizeceksiniz. Sonra dahili teferruata geçersiniz," demişti. Bu şekilde –bu sefer yazıyla– bir resim çizmeye hazırlanırken... İşte –bir sandal geçti– olmuyor. Sandalın içinde iki kişi. Ben kim olduklarını tanıyamadım. Onlar Rumca konuşuyorlar. Bir tanesi "Sait'miş o..." dedi. Benim bir köpeğim vardır. Başımın belası! Peşimi hiç bırakmaz. O, biraz ilerde bir kayanın üstünde. Herhalde onu görünce beni tanıdılar.

Bozburun, sanki havanın, biraz daha kesafet* peyda edip rengi biraz daha koyulaşmışı, başka hiçbir şey değil. Ağır ağır tepeler yükseliyor. Bazen ya pek çıplak bir arazi parçası, galiba biraz duman, ekilmiş tarlalar hayal meyal fark ediliyor. Denizin rengi bu tarafta daha koyu, –rüzgârlı demeyelim, bugün rüzgâr yok– biraz da ürpertili. Az daha ilerimdeki kayanın ucuna kadar gelen, bu havanın kesafet peyda etmiş gibi, biraz daha koyu renklisi olan toprak parçası, orada dantelalı

Yoğunluk.

bir kesilişle kesiliveriyor. Oraya kadar varan deniz parçası üstünde, biri çok uzakta siyah, öteki biraz daha yakında –şimdi kayanın arkasına vardı, gözükmüyor– beyaz, iki yelkenli. Sahil kayaları etrafında bir on metre yarım daire şeklinde dönüyor. Oradan öte, ufak bir sırt var. Bir iki yeşil, ama pek yeşil çam ağacı, genç; kozalakları daha aydınlık, yeşil, ince, çocuk şeyler. Solumda yarım bir ay parçası. Güneşin karşısında bu kadar parlak oluşu insana yapma hissi veriyor. Gözlerimdeki gözlükten meğer onu bu kadar parlak görürmüşüm, çıkarınca adeta siliniverdi. Şimdi artık bütün bunlara ilave edecek ne olabilir, diye etrafıma bakıyorum. Sivriada'nın –bir gemici gibi konuşayım– iki mil açığında bir duman gördüm. Vapuru oturduğum yerden görmeme bir kaya parçası mâni olduğu için, kalkıp baktım. –Bunlardan bize ne, değil mi? Size hiçbir şey değil. Hatta bana da.

İnsansız hiçbir şeyin güzelliği yok. Her şey onun sayesinde, onunla güzel. Bu dakikada, bugünün güzelliği, gökte ay, uzakta güneşin bir billur bahçe gibi pırıltısı; hiçbir şey değil... Bütün bunlar kötü resimler gibi...

Hayır, sevgilimden bahsetmiyorum. Onunla beraber, burası Allah'ın yaratmayacağı bir cennettir. Ama onsuz da, başka insanlarla da burası yine güzeldir. Pazar günleri buralar dolardı. Rum kızlarının fistanlarını rüzgâr alır giderdi. Denizin yüzünde kulaç atan ince yüzlü çocuklar bulunurdu. Güneş derimi yakıyor. Hava göğsümü okşuyor. Su bacaklarımı yalıyor. Hayırsız adalar, Bozburun, dağdaki duman, yelkenli, ay, kayalar, yeşil, çocuk çamlar etrafımı sarmış. Bu manasızlığın ortasında önce herkesi, sonra da sevgilim, bil-

hassa seni düşünüyorum. Onlarsız, sensiz hiçbir şeyin manası yok. Âşığım da onun için.

Demin geçtiğinden bahsettiğim sandal, tekrar ters yüzüne geçti. Bu sefer daha yakından. İçindekileri de tanıdım. Köpeğimle aşinalık ettiler. Bir daha geçerlerse "Buyurun yahu, birer cıgara içelim," diyeceğim. Birbirimizi ancak tanıyoruz ama ne zararı var! Yarım saattir yalnız sineğin vızıltısını duyuyorum. İşte yunuslar geçiyor. Oh! Hiç olmazsa yunuslar geçiyor.

Radyoaktiviteli, Röportajlı Hikâye

Hususi, tepelerin içine doğru homurdanarak kıvrıldı. Şimdi maden suları ve banyolarıyla meşhur köye girmiştik. Yol bozuktu. Hususinin sahibi:

— Kepazelik! Kepazelik! dedi.

Gaza bastı. İki defa sarsıldık. Bir toprak yığınını aştık. Sonra tam köyün orta yerinden geçen suyun sarsak köprüsünü kenarda bırakıp, derenin içindeki ördeklerin arasından geçiverdik.

Yolun haraplığıyla taban tabana zıt; badanalı, balkonları sarmaşıklı, saksılı, fesleğenli, küpeçiçekli, ortancalı iki sıra evin önünden geçtik. Bahçesinde gürbüz ihtiyarların dostça bakmadığı şirin bir kahvenin içinden, öğle yayınının sesi geldi.

Otomobilin önünden kenara çekilip bizlere alışık bir yüzle bakan zarif kızlar gördük. Bir balkondan ve boruçiçeklerinin arasından hususinin genç sahibine güzel bir kadın, filmlerdeki asker revü kızları gibi, bir selam verdi. Ben:

— Amma da asri köymüş, ha, dedim. Şu köyün yolunu da bir yapsalar ne farkı kalır bir İsveç köyünden bilmem.

Hususinin sahibi:

— Bu köy öteden beri böyledir, dedi. Çerkez köylerinin hepsi böyledir. Kızları pek asridir.

Otomobil yokuşa bir iki defa daha homurdandı. Sonra evlerin bittiği bir yerde dağların ve tepelerin ortasında bir açıklık, bir ferahlık peyda oldu. Yokuşu inmeye başladık. Tekrar bir sıcak bastı, durduk.

Köknar, meşe, karaçam ormanlı tepeler ortasında minimini bir meydandaydık. Meydanın ortalık yerinde dört yanı açık, üstü kapalı, kenarı tahta kerevetli bir çardak vardı. Gözüm ilk önce bu çardağa ilişti. Biraz ileride, üstü açık, dört yanı alüminyum cilalı sac perdelerle kapalı maden suyunun çıktığı yer... Onun yüz adım önünde içinden ıslık, şişe, tapa ve daha başka birtakım gazlı sesler gelen bir maden suyu doldurma imalathanesi var. Üzerinde yedi türlü dertle radyoaktiviteli sekiz on maden ve tuz adı yazılı etiketlerde satılan su, bu sudur işte... Otomobil durur durmaz yanımıza –dedemin sevmediği adamları tarifine benzer– yüzünün kalayı dökülmüş bakır yüzlü, kazma dişli bir adam elinden gelmediği kadar bir misafirlik ve zariflikle, hoş geldin etti. Önce bizde, alelade, kendi halinde, asık suratlı, kötü giyimli, vaktinden evvel ihtiyarlamış bir insan intibaı uyandırdı. Verdiği selamı dostça iade ederken baktım ki, bu hoş geldin, bu dostluk, bu sevimlilik, bu Çerkez beyi uşağı zarifliği, hususi otomobile aittir. Bizimle alakası dolayısıyladır. Hemen samimi olmaya elverişli tabiatım, birdenbire kaptığı bir müdafaa halini kendiliğinden alıverince, neşem de kaçıverdi. Bu hal yeni yeni peyda oldu bende. Uzun, acı, zehir gibi acı tecrübelerden sonra, bana şimdi artık kendiliğinden bu müdafaa hali geliveriyor. Memnun değilim, aldanayım

daha iyi. Dostluk, kibarlık, samimiyet, iyilik maskelerinin sakladığı zehirli tırnakların ne onarılmaz yaralar açtığı, sanki tüylerim, sanki derim, vücudumda tayin edemediğim bir yer duruyor; ben istemeden vardığım bir müdafaa sistemini –aklıma sürünürcesine– kendiliğinden alıveriyor.

— Hoş geldiniz efendim, safalar getirdiniz. Sizin gibi beylerimiz buraya teşrif ettikçe, suyumuzun kıymeti artacak efendim. Çok güzel tesisler yaptık, efendim. Gösterelim, ister misiniz? Bir bardak daha için. Dokunur mu hiç efendim? Bilakis efendim. İçin efendim, için. Kırk elli bardak içenler olur. Bir şeycik olmaz. Bilakis efendim. Şişelerden daha farklı mı olur, dediniz? Katiyen efendim. Hususi tertibatımız sayesinde bu mahzur çoktan kalktı efendim. Ha burada içmişsiniz, ha Erzurum'da, aynı şey efendim. Fen... Bugünkü medeniyet efendim. Köylü anlamıyor efendim, anlamıyor. Cehalet efendim! Cehalet beyler!

★

Çardağın altına köyden kadınlı erkekli gelenler böyle söylüyorlardı. Kahraman Bey yüzünün her hattında incelik ve kibarlık akan, altmış yaşında güzel bir adam. Üstünde tertemiz, açık lacivert bir kostüm, sarı kırmızı çizgili bir kravat boynunda. Ayaklarında terliklerle mağrur, Çerkez ve bey.

— Yol mu yapsak? Yapsak bozuyorlar efendim, bizlere diş biliyorlar. Neredeyse bir kaşık suda boğacaklar. Siz buranın eski halini bilmem bilir misiniz? Burası çöplüktü, çöplük. Arabalarla, manda sırtında, öküz boynunda, insan omzunda kel, kör, uyuz, egzamalı, mantarlı, cüzamlıya kadar efendim bir köylü kafilesi

tam bu zamanda gelir, şu gördüğünüz meydanı tıklım tıklım doldururdu. Suyun içinde kelini mi yıkayan istersiniz, ayağındaki mantarı mı? Vücudundaki beş senelik uyuzu mu? Herkes bu suyun içindeydi. Kazalar bile olurdu; gaz boğardı kimini. Doktorlar ilk muayenelerinde sıhhate muzırdır diye rapor verdiler. Şimdi bakın, radyo aktaritesi içinde parıl parıl parlayan alaminyum bile varmış halbuki bu suda, beyefendi.

— Doğru ama Kahraman Bey, hasta yok, köylü yok. Neticede burada insan yok şimdi.

— Olmasın efendim, olmasın. Öyle insanlar olacağına olmasın efendim.

— Peki köylünün istediği neymiş, Kahraman Bey?

— Belli mi ki, ne istediğini biliyor mu? Herhalde yine öyle pislik istiyor.

Kahraman Bey'i dinlerken hususi otomobilin sahibi de, amcam oğlu da hak veriyorlar. İnsanın hak vereceği de geliyor hani. Ben sadece işi eşelemeyi düşünüyorum. Kahraman Bey'e cevap vermek kolay, kolay ama, çekinmesinden, konuşmamasından korkuyorum.

— Kahraman Bey, acaba böyle kaplıca zamanları köye ne kadar insan gelirdi?

— Keli, körü, uyuzu, yatalağı binlerce... Çadırlar kurulur, açıkta yatanlar olur. Biraz da varlıklılar evlerde oda tutarlardı. Bir kaynaşma, bir bağrışmadır giderdi. Dört günlük yoldan insan sırtında yatalaklar gelirdi.

— Şimdi?

— Şimdi gelmiyorlar. Onlar pislik istiyor efendim, pislik. Bakınız, şu fabrikayı kurduk diye gözümüzü oyacaklar. Yukarıdaki tesislerimizi de bir görseniz, parmağınız ağzınızda kalır. Görenler Avrupa'dan farklı bulmuyorlar, efendim.

— Ama efendim, hasta gelmezse buranın bir kıymeti kalmaz ki. O zaman siz de bir şey kazanamazsınız, değil mi efendim? Ben sizlerin namınıza üzülüyorum.

— İsterlerse gelsinler, isterlerse gelmesinler. Bize gelenler yeter beyefendi. Kibar insanlar, medeni insanlar gelsin bize, öyle değil mi efendim?

— Şüphesiz. Şüphesiz ama, peki gelenler olursa...

— Onlar için, işte şuracıkta bir yer yaptık.

Orasını da gidip gördük. Küçük bir demir borudan bir veremli küçük parmağı kalınlığında bir su akıyordu. Önünde iki çoban çocuğu iplere dizdikleri küçük balıkları borunun altındaki minicik çökeğe atmışlardı. Balıklar canlanacak mı diye dikkatle bakıyorlardı. Bu suda ölü canlanırmış demiyor muydu köylüler?

Bizi görünce gülümsemek istediler. Deminden beri kibar kibar konuşan adam:

— Ne bok yiyorsunuz orda be? diye bağırdı. Haydi yallah!

Bize döndü:

— Görüyorsunuz ya beyim, dedi, şu pisliği. Sabahleyin elimle temizledim şu çökeği. Bakın ne hale koydular. Engasdan* (ankasdin) yapıyorlar. Bunlarla başa çıkılmaz efendim.

— Doğru. Hemen bunu da kapatmalı.

— Zaten kendileri tıkıyorlar. Bir çomak sokuyorlar borunun deliğine efendim. Tıkanıyor. Siz gelmeden biraz evvel bendeniz açtım.

★

Mahsustan, bile bile.

Yukarıki tesisleri de görünce şaşakaldım. Kahraman Bey haklıydı. Kendimi Avrupa'da sandım. Küçük büyük, bazısı muhteşem on-on beş kadar bina vardı. Kimi dörder odalı, ikişer banyolu, banyoları mermerden odalar dünyanın nadir bir dağ manzarasına açılmış pencereleriyle, pancurlarıyla sükûn içinde, bugün yarın gelecek sahiplerini bekliyorlardı. Bu yapılar, en aşağıdan yirmi-otuz bin liralık şeylerdi. Bizi gezdiren otel müdürüne baktım. Serseme döndüm. Bu olur şey değil. Bu milyonlara bağlı şeyleri bu kırtıpil kılıklı adam mı yapmıştı? O koca çınarın altındaki fıskıyeli, kameriyeli, neon ışıklı havuz kaça çıkardı? Lokanta binaları, müdürlük daireleri, hususi banyolar, hoparlör tertibatı, daha göremediğim yerler, çamur banyosunun üstünü kapamaya, kanalını temizlemeye para mı yeterdi?

— Bütün bunları hep siz mi yaptınız?

— Tabii ben yaptım, kim yapacak? Ama tabancasız da yatmıyorum. Gördüğünüz Kahraman Bey, amcamdır. Sizi buraya getiren de kardeşimdi. Geceleyin sokağa çıkamıyoruz.

O konuşup dururken, ben villaların üstünde, birtakım, bana bazıları hiç yabancı gelmeyen soyadlarına benzer yazılar okuyordum. Bir aralık:

— Bu soyadları gibi yazılar nedir? diye soracak oldum.

Adam yüzüme şöyle bir baktı. Hususi otomobilin sahibinin koluna girerek önü glayöllü*, ortancalı, yerden yapma şirin bir binaya doğru yürüdü. Onun üstündeki soyadı artık pek barizdi. Sormaya lüzum görmedim.

Kuzgunkılıcı.

Şimdi ikişer odalı, iki oda bir banyolu sekiz soyadsız yapının önündeydik. Bu binalar da soyadları meçhul zenginlere tahsis edilmişti. Duramıyor, konuşuyordum:

— Peki... Gelecek hasta köylüler için neresi tahsis edildi?

Adam, "Bu da sual mi?" gibi yine beni bir süzdü.

— Onlar için ucuz bir yer yaptık. Günde iki liraya dairelerimiz var. Var ama, daha bitmedi. Bitseydi orayı da gezdirirdim. Bu sene biter.

İş anlaşılmıştı. Bize, artık hayret etmekten, tebrik etmekten, hayran hayran seyretmekten başka bir şey kalmıyordu. Biz de öyle yaptık.

Yaz başlangıcında yüzlerce hasta insanın üşüştüğü bu gazozlu, tuzlu suyu, radyoaktiviteli çamuru; köyün beyleriyle elbirliği yapan birtakım paralı soyadlılar el altından nasıl bir oyun çevirerek ancak kendilerinin, beş on da göz boyamacasına varlıklının istifade edebileceği bir yer haline getirmişlerdi. Köylü bir şey yapamıyordu. Artık, bu küçücük balkonu kına ve ateşçiçekli, tertemiz Çerkez evine ufak bir pansiyon parası ödeyerek gelecekler bile gelemez olmuştu. Her taraf günde on iki lira ödeyemeyeceklere kapanmış gibiydi. Şurada bir serçeparmağı kalınlığında, otomobil görür görmez açılan, otomobil gider gitmez tekrar deliğine çomak sokulan demir boru; burada, muhteşem mandaların yattığı sıcak çamur; o kadar. Günde on iki lira verebilecekler için de ayrılan yerler gayet mahduttu*. On altıyı geçmiyordu. Hemen "Boş yerimiz kalmadı. Bu sene çok hücum var efendim," denecekti. Belki bu on ikide biri de,

---

Sayılı, az.

villalardakileri rahatsız etmeyecek tavsiye mektuplular, vilayetlerin uzak yakın akrabaları işgal edecekti.

Köyün, niçin Kahraman Bey'i, otel müdürünü, yalnız bir tarafı dinleyen hususi arabayı görür görmez deli gibi olduğunu anlamıştım. Araba teşrif etti miydi, Kahraman Bey ve adamları hemen terliklerinin, uzun donlarının ve tabancalarının üstüne lacivert kostümlerini geçiriyorlar, arabayı karşılıyorlardı. Bir medeniyet ve radyoaktivite, sodyum, alüminyum konferansı çektikten sonra, hiçbir köylüyü, fikrini veya derdini söylemek üzere arabanın semtine uğratmıyorlardı.

Bir Kaya Parçası Gibi

Barba Vasili, sandalın kıçındaki koltuğu suya bıraktı. Gözü ipte, küreklere asıldı. On dakika sonra arkamızdaki adayı da göremez olduk. Sis gitgide bastırıyordu. Uzaktan uzağa vapur sesleri, sağımızdan mı gelir, solumuzdan mı? Yakınlarda, pek yakınımızda bir hışırtı da duyar gibi olduk. Hiçbir şey göremedik ama. Bir vapur sanki burnumuzda gibi acı acı öttü.

— Geri mi dönsek Vasili? dedim.

— Geri dönemeyiz artık, dedi. Şaşırırız büsbütün. Sen denizdeki ipe göz kulak ol, sağa sola oynamasın. On dakikaya kalmaz karşı adadayız.

İçimi sevinçle bir korku sarmıştı. Yolunu şaşırmış bir vapur bindirebilirdi. Yakınlardan pat pat sesi gelen motor, bizi alabora edebilirdi. Bağırsak üç metreden bizi gören olmazdı. Ses sağdan mı, soldan mı, yandan mı gelir fark edemezlerdi..

Hâlâ bizim adadan bir çocuğun haykırışı duyuluyordu. İnce bir kadın sesi de, sesin içinden bir şeyler alarak kulağımızın dibinde anlaşılmaz şeyler mırıldanıyordu.

— Vasili, dedim, bir şey göremez oldum.

— Fena bastırdı, dedi.

— Ne yapacağız?

Küçük mavi gözleri, üç günlük parlak beyaz sakalı arasında ışıldadı. Kırmızı yanaklarında bir gülümseme, bir şaşırma, bir alay "elma"sı parladı.

— Ne yapacağız?.. Gidiyoruz ya işte!

— Ama bir şey görmüyoruz ki.

— İpi görüyor musun sen, ona bak. Ben onu da görmüyorum.

— Görüyorum.

— Dikkat et! dedi. Sağa sola oynamasın. Onu da göremezsen işte o zaman halimiz duman!

— O zaman ne oluruz?

— Ne oluruz? diye kendi kendine sorar gibi sordu. Sonra:

— Hiç! diye cevap verdi. Ne kadar yer ki karşı ada. Elbet buluruz. Bulamazsak ses duyarız.

— Duymazsak?

— Duymazsak, sis açılsın diye bekleriz canım.

★

Kulak verdim. Hayır ses sada gelmiyordu. Biraz daha vakit geçti.

— Varmamız lazımdı şimdiye kadar Vasili, dedim.

Cevap vermeden üç beş kürek daha çekip arkasına dönüp baktı.

— Na be, dedi, Kınalı.

Bir dakika kadar hiçbir şey göremedim. Sonra harikulade bir manzara başladı. Serap kelimesinin Türkçesini bilsem, serap diyebilirdim.

Evvela kırmızıların, sonra sarıların, sonra koyu esmerlerin, sonra daha açık esmerlerin göğün içinde parça parça, renk renk, silik silik... sanki yeni yaratılı-

yormuş gibi bir toprak, bir kara oyunu başlamıştı. Her şey, daha doğrusu her renk soluk, silik, kabından taşmış, yayılmış bir halde büyüye büyüye, şeklini bulup bulup kaybederek, bir şey olmaya çalışıyordu. Önümüzde uçuk, manasız, hatta garip renklerle boyanmış bir duvar vardı. Bu duvarın boyunca sürü sürü ressamlar mücerretten* müşahhasa**, kaostan şekle doğru giden, bir oyundur oynuyorlardı.

— Aman Vasili, dedim, bu ne hoş şey böyle? Ne acayip oyun bu?

O da baktı arkasına. Güldü.

— Güzel, dedi, Kaloyni.

Tabiat, bir Van Gogh dehasıyla önümüze çizilivermişti. Şimdi Kınalı'nın bu yamacı hacimsiz bir şekilde, düz bir satıh gibi kayaları, renk renk toprakları, yeşili, beyazı, kiremit, gri rengiyle sisin içine büyük bir pano, devasa bir Van Gogh gibi asılmıştı. Birden değişiyor, bozuluyor, oyun devam edip gidiyordu. Bir sis parçası yerinden süratle kalkıp bir rengi yavaş yavaş güçlükle bozuyor, siliyor, kalktığı yeri açıyordu. Açıyordu ama şekiller hâlâ hacmini almamıştı.

Vapurlar hâlâ acı acı sesleniyorlardı. Bir motor tam burnumuzda peydahlandı.

— Rasgele!.. diye bağırdı sisin içinde biri.

— Eyvallah! dedik.

— Burgaz uzak mı? dedi ses.

— Tam burnunuzda, dedi Vasili.

Motor bir rüyanın içine eriyormuş gibi karıştı. Ta yanımızdan bir harp gemisi, hışımla geçti. Onu sis saniyesinde emdi.

---

* Soyut.

** Somut.

— Onun radarı vardır Vasili, dedim.

— Sen onun radarını bırak. Oltaya karidesi tak!

Elimi çapçağa* daldırdım. Karidesi bıyığından yakaladım. Parlak, şeffaf, esmer vücudunu iğneye geçirdim.

— Molivaryanı parlattın mı? dedi Vasili. Al cıvayı parlat!

— Tamam Vasili, dedim.

— At, dedi.

Daha atar atmaz iri bir iskorpit parmağımı çekercesine yemi kaptı. Oltaya asıldım.

— Hah şöyle! dedi Vasili, asıl. Neme lazım bize sis, resim; ekmek paramıza bakalım.

Balığı sandala alınca:

— Sen ver bana onu, dedi, ben çıkarayım onu, iğneden geçtim, bir yerini vurur.

O gün Barba Vasili ile o dev gibi, durmadan değişen Van Gogh tablosu önünde, bir sürü sperka, hanos, iskorpit yakaladık. Sis açıldı, kapandı. Renkler ve şekiller büyüdü, küçüldü. Sesler acı acı, tatlı tatlı, garip garip ötüştü, bağrıştı. Sonra güneş ve imbat, sisleri önüne katarak sürüp götürdüler. O zaman, kendimi hikâye ve masaldan sıyrılmış bir halde, küçük bir sandal içinde Kınalı'nın tenha bir kayasının beş on metre ötesinde ekmek parası için dünyanın, İstanbul'un bir kayasının, denizinin bir sandal parçasında saydıklarım gibi mesut buldum.

Ağzı açık fıçı.

Gün Ola Harman Ola

Siz bir adamı hiç görmeden, iki dakika evvel öyle bir adamın İstanbul ilinde yaşadığını bile bilmeden, birdenbire, zanaatından ve adından seviverdiniz mi? İçinizi hiç bilmediğiniz bir İstanbul semtinin akşamı kaplarken ve evinin önünde oturup sigara içen, gözkapakları kirpiksiz ve kıpkırmızı ihtiyar bir adamı hayranlıkla, sevgiyle, saygıyla andınız mı? Hiç içinize taş gibi, ağır bir su gibi bir sevgi oturdu mu? Oturmamışsa Allah aşkına vazgeçin şu yazımı okumaktan.

Bunu iftiharla söylüyorum: İçinize önce ağır, taş gibi ağır, kireçli, acı kuyu suyu gibi bir sevgi oturup, sonra Bakırköy'de, gözleri artık görmeyen bir Mercan Usta'nın şu saatte gidip eline sarılmak... Ağır ağır eşyanın rengi atan bu akşam vaktinde onu dinlemek ihtiyacıyla, bütün karaciğer hastalıklarını bu akşamlık bir kenara itip, Mercan Usta ile bir salaş deniz kenarı meyhanesinde sıcak sıcak istrongilos balığıyla iki kadeh içmek isteğini taşıdığım için iftihar ederim. Siz böyle bir istek duymazsanız, kendi kendinizle hiçbir zaman iftihar etmeyin. Kim olursanız olun. İçimde Mercan Usta ile tanışmaktan duyacağım büyük gururun, büyük if-

tiharın belki biraz daha küçüğünü, şu saatte Mercan Usta'yı hiç tanımadan anmakla duyuyorum.

Şu saatte dünya yüzünde yaşayan kiminle tanışmak istersin, deseler, bir parçacık bile düşünmem. Dünya bir yana, Mercan Usta bir yana.

Mercan Usta'nın evini, çocuklarını, kaşık düşmanını, penceresinin perdelerini, sedirlerini, ismini bilmediğim, meraktan çatladığım isimleri şiir dolu aletlerini... Mercan Usta bir yana, dünya bir yana.

İki kadehçik rakı Mercan Usta ile... Mercan Usta ile bir yer iskemlesinde, bir ceviz ağacı altında bir öğle sonu sohbeti... Mercan Usta ile herhalde şu saatte kapamış olduğu dükkânında, balıklar, canavarlar, çarkıfelekler, beyazlar ve siyahlar, ceviz tahtaların envai* hakkında bir konuşma...

Mercan Ustanın ellerine hayran hayran baksam. Testerelerini, matkaplarını, hele ellerini, hele ellerini... Şimdi şöyle kendi halinde, mütevazı bir gazetecikte röportajlar yapsaydım, yarın kalkar, sıcak dalgası İstanbul'u daha sarmadan Mercan Usta'yı aramaya koyulurdum. Hiç şüphem yok, sanatındaki tekniğine imanı olan adamlar gibi sertçe bir adamdır Mercan Usta. Sonra birdenbire yumuşar. Mercan Usta balıklara, deniz mahlukatına düşkündür. Mercan Usta, akşamüstleri iki kadeh mutlaka atar. Mercan Usta eski bir kantoyu mutlaka söyler:

"Yanağında bir beni mutlaka olsun"

der, sonra Madam işitti mi, işitmedi mi diye gözlüklerinin altından iki tarafına mutlaka bakar. Mercan Usta ya kendisi Ermeni'dir yahut Madamı. Mercan Usta Er-

---

Çeşitler.

meni de olsa, Türk de, Tunuslu zenci kırması da olsa, mutlaka İstanbul'un Türk halkındandır.

Ah, Mercan Usta! Vapur Ada'ya doğru gümbürdeyip giderken... ben, alt kamarada buram buram terlerken, deve tellal, keçi berberken... seni andığım, görmeden sevdiğim için alabildiğine sevinçliyim, mesudum.

Kemik kakmalı bu boyacı sandığı yirmi senelik. Gözleri görmez oldu, işi bıraktı Mercan Usta yoksa. Nereli mi? Doğma büyüme Bakırköylü. Bu gördüğün bahçelerde açmayan çiçeklerin, bu denizlerde yüzmeyen balıkların, bu döner durur halkaların, bu çarkıfeleklerin, bu masallardaki ejderhaların yaratıcısı Mercan Usta'dır.

Köprü merdivenlerinin bir tanesinin altında bir dilsiz boyacı vardır. Mercan Usta'nın reklama ihtiyacı yok. Mercan Usta dâhidir. Fakir doğdu, fakir ölecek. Ben burada dilsiz boyacının reklamcısıyım. Gidip ayakkabılarınızı boyatın dilsiz boyacıya. Sonra Mercan Usta'nın özenmeden yaptığı kemik kakmalı boya sandığını, yeni bir dünyaya doğar gibi seyredin. Boğaziçi'nde mehtap, Çamlıca'da gurup insanoğluna ölümü de arada bir hatırlatır. Mercan Usta'nın boyacı sandığı durmadan yeniden doğmanın mehtabıdır.

Mercan Usta'nın boyacı sandığını seyrettikten sonra içinizde Mercan Usta ile bir salaş meyhanede iki kadeh içmek ve Mercan Usta'dan ayrılırken elini öpmek isteği doğmazsa, İstanbul ilini bırakıp gidin. Nereye giderseniz gidin. Uçağa binip Nevyork'a gidin paralıysanız. Parasızsanız Sarayburnu'ndan atın kendinizi. Üç-dört yüz binlikseniz gidin çirkin apartmanınıza; sümüklü çocuklarınızı, lavanta kokulu pasaklı karılarınızı kucaklayın. Ne bok yerseniz yiyin.

Canım Mercan Ustam! Ellerinden hürmetle öperim. Biz de bir zanaat ehliyiz: Yazı yazıyoruz a. Ne Mercan Usta'ya, ne kilimleri dokuyan ellere, ne yazmaları boyayanlara, ne kalıpları dökenlere, ne çeşmibülbülleri üfleyenlere saygı duyduk. Saygı duymadık da ne oldu? Dünyayı birbirine kattık işte... Sofralarımızı, kapılarımızı, gönlümüzü kapadık. Kapadık da ne ettik? Dünyayı birbirine kattık.

Bir akşamüstü Bakırköy'ün deniz üstü bir salaş meyhanesinde, Mercan Usta ile sıcak sıcak istrongilos balığıyla rakı içmek şerefine erdim. Yanımıza elleri saygıyla göbeğinin altına bağlı hırpani bir delikanlı yanaştı.

— Ustam, dedi, benim sandığı yapar mısın? Sana layık değil ama, üç beş kuruş biriktirdim.

— Para lafını bırak, dedi Mercan Usta. Nasıl bir şey olsun?

— Şöyle güzel bir şey olsun.

Mercan Usta'nın suratı elli derecelik rakı gibi sertleşmişti.

— Eh, dedi, elimizden geldiği kadar gayret ederiz.

Delikanlı anlayışlı biri olacak ki:

— Kusura kalma, hoşgör Usta, dedi, bilmez miyim? Sen kötü şey yapar mısın? Ben başka şey söylemek istedim, ağzımdan başka laf çıktı. Sandığın üstüne bir şey yazmanı isteyecektim de.

— Yok oğul, dedi Mercan Usta, ayak altına yazı yazmam. Ama sen söyleyeceğini söyle. Ben ona göre bir şey düşünürüm. Yazdırmak istediğin yazıyı okumuş gibi olursun belki. Söyle bakalım.

— Şey... Mercan Usta. "Gün ola harman ola."

Boya sandıklarının en güzeli bu delikanlınınkidir. Arayın İstanbul'u, bu sandığı bulabilirseniz, önce, dünya yüzünden kalktığını gördüğümüz zaman bayramlar edeceğimiz bir hakir sanatın –potin boyacılığının– sizden bin kere zevk ehli bir ehline utanarak –yaptığınızın kefaretini sevgiyle ödeyerek– potinlerinizi boyatın, sonra çömelin sandığın karşısına, "Gün olur harman olur" tablosunu seyredin. Bayılmazsanız "Hülyam" kotrasıyla Atlantik'i geçmeye gidin. Uğursuzluklar başınızda olsun.

Ağıt

Sımsıkı tuttuğu ıstakoz ağını ellerinden nasıl çekip aldıklarını görmedim. Eşşeklik ettiler. Hem de eşşoğlu eşşeklik...

O kadar bu emektar ağla gömülmek istediği belliydi ki... Ama diyeceksiniz ki, ıstakoz ağı pahalıdır, sonracığıma kolay da yapılmaz. Olsun. Bu kadarcık bir fedakârlığı çok görmemeliydi Apostol Efendi'ye... Hem kendi eliyle örmemiş miydi bu ağı Apostol?

Keçi başının derisi yüzülür. Ciğercilerde görürsünüz ya, bir kenarda asılı durur, şıp şıp şerbet gibi kanı damlar. Leş gibi de kokar. Ne kadar keskin kokarsa, o kadar işe yarar. İşkembe de olur a, pahalıdır. Tuzluya oturur. Hem böyle, bu kadarına pis kokmaz.

Keçi kellesinin ince derisini parça parça kesip de ağlara takmak için hazır edip livarına* tıktığı zaman ıstakoz avcısı Barba Apostol'a:

— Ben de geleyim mi? derdim.

— Zanaat mı öğreneceksin?

— Belki...

— Öğrenemezsin, üzülme. Ama istersen gel.

Avlanan balıkları canlı olarak saklamak için örülmüş sepet.

Molozun* burnunu döndüğümüz zaman, kürekten kalkardı:

— Yağma yok! Çelebi gibi oturmak olmaz Apostol'un sandalında. Geç bakalım küreklere. Ben şu ağı bir hazır edeyim, yemleri takayım.

Livarın bezini kaldırır kaldırmaz denizin dibinden gelir gibi bir leş koku, zaman zaman hafifleyip şiddetlenerek birdenbire kaybolur, tekrar peydahlanarak hafif veya keskin etrafımızı sarardı.

— Amma da pis kokuyor ha, Apostol...

— Bırak koksun, koksun... Ne kadar kokarsa o kadar iyi...

— Şu ıstakoz denilen mübarek hayvan da amma pis kokudan hoşlanırmış ha!

— Eeee?..

— Denizdeki leşlere düşkün olmalı bu hayvan...

— Ne olacak! Böcek bu. Deniz böceği. Nereden bulsun taze yem? Deniz dibi hayvanı bu. Ne bok yesin?..

— Peki... Taze yem koysak?..

— Taze yem mi koyalım? Koyalım da gelsin yanından geçsin, yüzüne bile bakmasın... Bekle dur babam ki koksun. Kokmuş olmalı, efendim, kokmuş. Kokusunu uzaktan almalı ki, kıçın kıçın gelsin... Para bedava mı kazanılır?.. Ben bir şey diyeyim mi sana? Para kazanmak, kokulu, pis iştir ama, kokudan kokuya fark vardır. Kimi koku benimkisi gibi aşikârdır. Kimisi de gizli.

Apostol Efendi, filozofluğa kalktığı zaman, iki bin sene evvelki Yunan balıkçı suratını takınmakla kalmaz, Sokrates'in sohbetlerinde bulunmuş gibi paraya

---

Bkz. s. 54'teki Burgazada Haritası.

çatar, çelebiye çatar. Allah'la oğluna çatar, kibarca ıstakoza bile çatar.

— Yine başladın filozofluğa, Apostol...

— Gel de başlama... Benim hoşuma mı gidiyor bu leş kokusu? Senin gibi ben de ilk günler burnumu tıkardım. Alıştık... Istakoza dinletemezsin ama. Anlatamazsın derdini... Diyemezsin, ulan ıstakoz, bu leş de yenir mi? diye.

— Istakoz koku duymuyor olmalı...

— Al sana beş paralık daha! Duymasa gelip de tutulur mu? Be adam! Duyuyor, hem de kim bilir nerelerden duyuyor da koşup geliyor.

— İnsana pirzola kokusu neyse, ıstakoza da keçi kellesi derisinin kokusu öyle bir şey olmalı...

— İşte şimdi buldun... Endaksi*.

İnce, boğum boğum parmaklarındaki mahareti bile göreceğim geldi. Üç beş balıkçı dostum da bu dünyadan pılıyı pırtıyı topladıktan sonra, gençler, onlar gibi oluncaya kadar birkaç fırın ekmek yemeli. Bu gençler kıskançlıklarla, açlıklarla, balıksızlıkla, acemilikle çarpıştıkları için şimdilik insanoğlunun kötüsüne pek benzerler. Ama insanoğlunun balıkçı kısmında iş var; zeytine benzerler, zeytine. Biraz tuz yemeliler ki, acılıkları gitsin.

"Kumbaros"** taşının biraz ilerisinde Apostol dört tarafa bakar, yeri iyice kerterize getirdikten sonra küreğe kendisi geçer. Bana:

— Taşı yavaşça bırakıver ben işaret verince. Ondan sonra el sürme, hiç dokunma, der.

---

* Rumca, "tamam, anlaştık".

** Bkz. s. 54'teki Burgazada Haritası.

Ağır kurşunlarını öyle tertipli sıralamıştır ki, ben taşı bırakır bırakmaz, benim karmakarışık gibi gördüğüm koca ağ, kendiliğinden Apostol'un kürek çekişiyle bir kafada, denize adeta dökülüverirdi. Şimdi artık ağdan görünürde bir şey yoktur.

— Peki, nasıl bulacaksın sonra bu ağı, Apostol?..

— İş ona kalsın. Ne diye etrafımıza bakındık durduk deminden beri? Sana, ağı kaçıncı ilmeğinden yakalayayım istersin?

Salatasını, mayonezini kibar kibar yediğiniz ıstakozun, leş gibi kokmuş keçi kellesi derisini pek sevdiğini; bilmem ne efendi lokantasında ıstakozdan öğrenecekler bulunur da, Apostol ve Apostol gibilere kötü reklam yapmış olurum düşüncesiyle Apostol'un sağlığında yazmamıştım. Şimdi yazıyorsam, ıstakoz ne yerse yesin, insanoğlunun zengin kısmının onu yine atıştıracağını iyi bildiğim içindir: Lezzetlidir köpoğlunun eti!..

Apostol Efendi ömründe ya iki ıstakoz yemiştir, ya üç. Belki de hiç yememiştir. Istakoz leş gibi keçi derisi sevdiği için yemediğini sanmayın; kıymetinden ötürü. O, her zaman bir ıstakoz parasına üç beş kadeh içmiş, eve yarım kilo kıyma götürmüş; tuz, üç dört çile pamuk, bir küçük kutu sandal boyası satın almıştır.

Üç beş gün lodos denizin altını üstüne getirirdi, Apostol sevinirdi.

— Tamam, derdi, tam gününde atmışız... Şöyle irice, dolu tarafından dört tane teimu!..

Bir akşamüstü:

— Sabahleyin erken gel, derdi, ağı kaldıracağız...

Giderdik ağı kaldırmaya. Tahtadan bir çengeli vardı. Atar atmaz ucundan yakalardı ağını. Çekerdik...

çekerdik... Lodos denizin ne kadar katomozu, yosunu varsa, ağın deliklerine tıkamış olurdu. Onunla belki kırk defa ıstakoz ağı kaldırmaya gittik. Ya yedi, ya sekizinde ıstakoz bulduk ağda.

Apostol, bulursak da bir kasap havası tuttururdu, bulamasak da.

İşte onu, benim Ada'ya bir ay kadar uğramadığım günlerin birinde, yine Kumbaros kayası civarında, sandalın içinde bulmuşlardı. Bir eli sımsıkı ıstakoz ağını tutuyormuş, öteki eliyle de sandalın küpeştesine yapışmış. Ağın büyük bir kısmı da vücudunu sarıyormuş.

Gömmediler. Doğru, hakları vardı: Koskoca sandalıyla da beraber gömemezdiler ama, çok sevdiği, gözü gibi esirgediği ağlarıyla gömebilirlerdi ya... Ben serseri gibi, ağlarına sarıp gömmeleri için yalvardım. Deli midir nedir, diye garip garip baktılar.

Düğünlerde, yortularda, İstanbul'a bir sevdiğine ıstakoz götürdüğü günlerde giydiği şayak elbiseleri içinde balmumu gibi yüzüyle kilisede onu yatar gördüğüm zaman hatırladım:

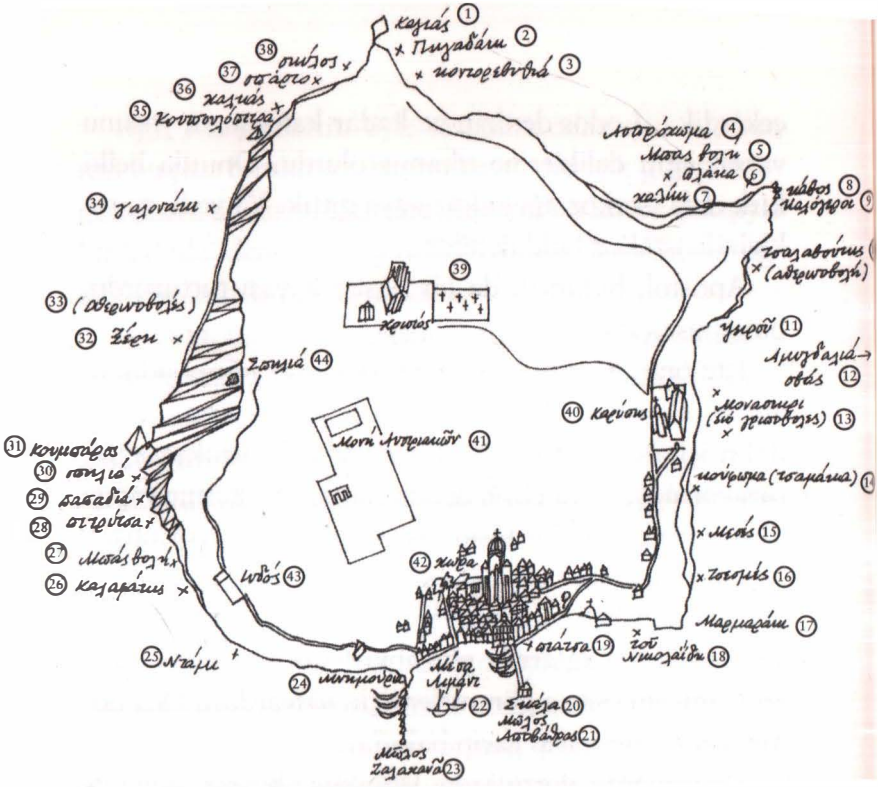
— Balıkçının kefeni ağı olmalı, çelebi efendi!

Der miydi, demez miydi, doğrusunu isterseniz pek iyice hatırlamıyorsam da, değil bir defa, beş on defa böyle bir lakırdıyı söylemiş gibime geliyor.

O yalnız ağıyla yaşamıştı. Yalnız ağlarıyla yetmiş beş sene aç açık kalmamış, namerde muhtaç olmamıştı.

Eşşeklik ettiler; eşşoğlu eşşeklik!

Onu ağına sarınmış, bir tarafında küçük yuvarlak mantarlar, öteki tarafında rengi kararmış kurşunlarla görseydim, hiç böyle buz gibi durur muydu?..

Οι κυριότερες γριποβολὲς στὰ πέριξ τῆς Ἀντιγόνης. (*Σχέδιο Α.Μ.*).
Burgazada'nın en önemli balık yatakları (Akilla Millas çizimi).

1. Kayas (Kaya)
2. Piğadaki
3. Kondorevithia
4. Asprohoma
5. Baş voli
6. Plaka
7. Haliki
8. Kavos
9. Kaloğeri Burnu (Keşiş Burnu)
10. Çalavutis (aterinovoli) (gümüş balığı yatağı)
11. Psiru
12. Amiğdalya Ovas (ova)
13. Monastri (Dio ğripvoles) (iki balık yatağı)
14. Kufoma (Çamakya) (çamlık)
15. Meşe
16. Çeşme
17. Marmaraki
18. Nikolaidis'in yeri
19. Piyasa
20., 21. Skala, Molos, Apovathra ("iskele, burun, liman", hepsi de aynı yerin farklı isimleri)
22. Mesa Limanı (İç liman)
23. Molos Zalahana (Zalahana Burnu)
24. Mnimurya
25. Dam
26. Kalafatis
27. Baş Voli
28. Petriça
29. Papadya
30. Spilya
31. Kumbaros
32. Kseri
33. (Aterinovoles) (Gümüş balığı yatakları)
34. Galonaki
35. Kupulopetra
36. Halkas ya da Halka
37. Sparto
38. Skilos
39. Hristos
40. Karipis
41. Moni Afstriakon (Avusturyalılar Manastırı)
42. Hora (Asıl yerleşim ya da köy anlamına gelir)
43. İndos
44. Spilya

Transkripsiyon ve çeviri: Püzant Akbaş ve Ari Çokona

Akillas Millas'ın, Grekçe *Piroti - Antigoni - Pringiponision* (Kınalı ve Burgazada) adlı kitabından alınmıştır (Mobill Oil Hellas, İstanbul, 1992).

Balıkçısını Bulan Olta

Şehri akşamüstü sis basmıştı. Sis Haliç yoluyla gelmiş, önce mavnalar, çatanalar, köprüler, sonra kuleler, mağazalar kaybolmuştu. Liman düdük sesleri içindeydi. Vapurlar acı acı bağırmışlardı. Sonra bir sessizlik... Işıklar yayılıyayılıverdiler. Bütün şekiller büyüdü, yayvanlaştı. İçime bir sevinç doldu. Bana öyle geldi ki şehri sis basmadan edemeyeceğim artık. Başını kumlara sokmuş devekuşu rahatıyla durdum. Limana baktım: Sular uçuyordu.

Adama bir ışığın dibinde rastladım. Sırtını elektrik direğine, bir ayağını rıhtımın parmaklıklarının betonuna dayamış, sigara içiyordu. Kim olabilirdi? Böyle rıhtımın parmaklıkları çıkmasına bir ayağını dayamış, sigara içen başka bir tek adam yoktu. Böyle sisli bir gecede, İstanbul limanının uyumuş rıhtımlarında tek başına düşündüğüne göre romanlar okumuş bir adamdı. Hem de liman şehirlerinin meyhanelerini, orospularını, katillerini, otellerini, serserilerini okumuş adam. Şurada iki adım yürüse bir esrar tekkesi bulacak, oradan kırk adım yukarıda kadınlarla beraber külhanbeylerin kaptıkaçtı oynadıkları yalnız kahve ile çay içilen bir

halk kahvesi vardı. Orada Marika'nın dostu Deli Hurşit, Marika ile iftihar ettiği içindir ki böyle alabildiğine cesurdur. Çakır Marika'nın, Hurşit yüzünden alnı açık, gözü pek, dili zehir gibidir. Limanı liman eden onun serseriliğidir...

İstanbul limanında, öteki limanlardaki gibi ne büyük orospular, ne korkunç zenciler, ne hezaran Çinliler vardır. Sessiz, dar, çamurlu, karanlık sokaklarda insan, insanları uyuyor sanır. İstanbul limanını Marika ile Deli Hurşit uyanık tutarlar.

Evet dostlarım, bir ayağını parmaklıkların beton çıkmasına dayayıp sigara içen bendenizdim. Bir sisli İstanbul gecesinde, Galata rıhtımında herhangi bir Marika ile dostu Deli Hurşit'i uzun liman boyunca ben tahayyül ettim. Elektrik direğine dayanmış sigara içen benden başka kimse yoktu. Bununla iftihar ederim. Gidip o kahvede bir çay içmek canım çekti. Yadırgayacaklardı. Vazgeçtim. Ceplerimi aradım. Oltam elime değdi. Kararım katiydi. Bütün paramı bu oltaya harcamıştım. Balık tutacak, satacak, akşamları sattığım balığın parasıyla içecektim. Sabahleyin erkenden balığa. Akşam şişem cebimde balığa. Ben bir yazıcıydım. Yazı yazmak canım istemiyordu. Yazı yazmam için bana çiçek, kuş hürriyeti değil, içimdeki aşkın, deliliğin, oturmaz düşüncenin hürriyeti lazım. Küçücük hürriyetler değil, alabildiğine yüz verilmiş bir çocuk hürriyeti istiyordum. Bu bana lazımdı. Yoksa her şeyi ağzımda gevelemekten başka ne yapabilirdim? Ne yapıyordum? Beş papel verdim, aldım naylon oltayı. Ucuna taktım zokayı. Parlattım çakımla. Koydum istavriti iğnesine. Saldım denize oltayı daha sis basmadan ortalığı. Kıpırdamadı bile. Bir

başka oltacı cıva verdi, zokayı parlattım. Yine bana mısın demedi olta. Vazgeçtim balık tutmaktan. Geldim dayandım elektrik direğine. Koydum ayağımı rıhtım taşına. Düşündüm nasıl edeyim, diye. Kararım katiydi. Bu akşam tutmazsam bunun yarın akşamı vardı. Deniz bizimdi. İçi bir hazineydi. Olta namuslu, balık sessiz, deniz bulanık, yaşasın hürriyet! Sırtımı verdiğim elektrik direğine bir tekme... Kendimi köprü üstünde buldum. İndim köprü altına, oturdum bir kenara. Önümde karpit lambası yanan pırıl pırıl bir sandal, kenarda ispirto içen bir ihtiyar, onun yanında bir uykusuz, benim yanımda hayal gibi dikilmiş perişan, zayıf bir çocuk. Pardösümün cebinden ıslanmış, yırtılmış kesekâğıdı çıkardım. Jiletle bir istavritten iki yaprak kestim. Saldım yaprak yeşili köprü altı suyuna. Herkes balık çekiyor, benimki kıpırdamıyordu. Etrafa seyirciler birikmişti. Garip bir utanma geldi bana. Balık tutamamaktan utanacağıma balık tutmaktan utanıyordum. Hem kim karışır keyfime diyor, hem de boynumu pardösümün yakasına kıstıkça kısıyordum. Perişan çocuk:

— Bunların tuttukları lüfer mi, ağabey? dedi.

— Lüfer, dedim.

Yüzüne baktım: Yüzü kirli beyaz, açık mavi süt rengiydi. Burun kanatları birbirine yapışmıştı. Karanlık dişleri vardı. Zayıf, ince boynu, yırtık kasketi, uzun, kirli, güzel parmakları.

— Nerelisin?

— Sormageç'ten!

— Sen şu oltayı biraz tutsana...

Gidip bir simit aldım, geldim. Oltayı vermek istedi.

— Kalsın kalsın, dedim, ben biraz dinleneyim...

Bu işi evvelce yaptığı belli: Oltayı sallayışı, tartışı... Bir balık tuttu: Balığı çekişi, hiç heyecanlanmayışı bana bu işe yabancı olmadığını anlatıyordu. Üç dakikada iki balık tuttu. Kendisine baktığımı görünce:

— Oltamız yok, yoksa... dedi.

Canım bir simit daha çekti. Simitçi, oltamı bıraktığım çocuğun ters tarafında olduğu için karşı tarafa geçtim. Hem simit yiyor, hem de ortadaki kayığın karpit lambasının arkasından benim oltacıyı dikizliyordum. Arkasına dönüp bir şey söyledi. Cevap alamayınca arkasına dikkatle baktı. Orada beni göremeyince etrafına bakındı. Herhalde karpit lambasının ışığı beni göstermiyordu. Oltayı çabucak topladı. Ucuna bir kibrit çöpü bağlı ipe dizdiği balıklarla beraber suyun üstündeki demir putrelden* hızlı hızlı geçti. Oradan Adalar'la Eyüp İskelesi arasındaki küçük köprüye çıkılıyordu. Ben de o tarafa seğirttim. Birdenbire beni karşısında bulunca hiç şaşırmadı.

— Bu tarafta balık daha çok da... dedi. Köprünün parmaklığından ayaklarını sarkıtarak oturdu.

Belki de beni hâlâ yanında sanıp bu tarafa niçin geçtiğini anlatmaya savaşıyordu. Ben hikâyemi yazmak üzere rıhtım kahvelerinin, önünde nasır ilacı bulunanına dalmış, çayımı ısmarlamış, kalem kâğıdımı çıkarmıştım.

Kiriş.

Barba Antimos

İngiliz imparatorluk sarayında suçlu bir asilzadenin kraliçe tarafından affını gösteren tasvirden sonra, en dikkate değer tablo, "Optimus" marka lüks lambası ilanıdır.

Lamba bir motorun güvertesindeki ipe asılmıştır. Rüzgâr lambayı uçurmaktadır. Lambanın altında balıkçılar balıkla dolu ağı çekmektedir.

Kanarya ötüyor, isketeler kafeslerinde duramıyor, tüneklerinden aşağıya, aşağıdan tüneklerine sıçrayıp duruyorlar. Sobanın üstündeki hava titriyor. Balıkçı Kanari sarı beyaz bıyıklarındaki karla kapıdan giriyor. Kanarya tekrar ötüyor.

Barba Antimos'u tanır mısınız?

Barba Antimos, dünya yüzüne düşmüş insanoğlu neslinin, tam seksen yaşına geldiği zaman kendisini bir adada yapayalnız, çoluğundan çocuğundan uzak, duvardaki levhalar kadar tarihi ve onlar kadar canlı bulan bir duvarcıdır. Ne sandalı, ne ağı, ne de artık kalbinde heves; cebinde bir tek Priyol saati, boynunda al atkısı, ayağında yün çoraplar, gür Maksim Gorki bıyıklarında tüten dumanı kalmıştır.

Barba Antimos'un seksen senesinden hangisini ele alsan, her birinde tamir edilmiş bir duvar hatırasından öte bir şey bulamazsınız gibi gelir. Ondan bir şey alamazsınız. Söylememek, anlatmamak değil; susmak, dinlemek, belki de seksen sene daha duvar yapıp, duvar sıvayıp, duvar badanalayıp, tabakasında Köylü cıgarası ve koltuğunda ekmeğiyle fundaların içindeki tek odalı evine kapanmak hülyasıyla Kornil'in kahvesinin sobası başında oturmak bahtiyarlığına devam arzusunu görürsünüz. Seneler öylesine vefasızdır ki, yalnız dışarıda lodos, poyraz, karayel değişe değişe eser. Halbuki insan günleri hiç değişmemecesine sürüklenmektedir. Ama değişecektir. Bir gün Barba Antimos ölecek, "Şu duvarı Barba Antimos yapmıştı," diyeceğiz. "Kornil'in kahvesinde sobanın başında otururdu. Seksen sene kirlenmemiş gözleri ve elleriyle Köylü cıgarasını bıyıklarına takardı," diyeceğiz. "Yanaklarını şişire şişire cıgarasını içerdi," diyeceğiz. Belki bir Barba Antimos'tan evvel hatıralar yokuşundan yuvarlanacağız.

Şu kış günü, ayaklarımızın buz kestiği şu kış günü, şakır şakır öten kanarya da bir gün ötmeyecek. Sebzeci Apostol, Marko ismindeki eşeğine rakı içirmeyecek. Sütçü Pandeli Efendi vergi borcunu verdiği halde nasıl hapis kararı alındığını, bu kararı bozmak için başına neler geldiğini, İngiliz imparatoriçesinin şahane tavırlarının altında, göbeğinin üstünde Kornil'in "Puços" ismindeki kedisi olduğu halde anlatmayacak. Balıklı, mürekkepli, tütünlü ve lastik kokulu kahveden eve döndüğüm zaman, Barba Antimos'un namuslu seksen senesini birer birer yaşamak sevdasıyla kaleme kâğıda sarılmaktan usanmayacağım.

Midesindeki ülsere salık verilmiş birkaç kocakarı ilacı her zaman iyi gelmez. Mavi gözlerini bulandıran bir keder yüzünün o seksen senelik fedakâr, çilekeş ve namuslu manasına, istemeyerek, zorla gelmiş, insanlarla kerhen ahbap olmuş, onların kanunlarına mecbur olarak uymuş bir keder, mahcup bir şikâyet katıldığı zamanlar, ülser ona çok mu acı duyuruyordu bilmem. O şikâyetleri midesine, midesindeki yaraya yüklediği zaman, acının çoktan hafiflemiş olması lazım gelirdi. Günlerdir evden çıkmamıştı. Acıyı o zaman çekmişti. Yokuşu indiği zaman, daha inerken, acı hakkında, midesi aleyhinde söylenmek için yola çıkmıştır, denebilir.

— Nasılsın Barba Antimos?

— İyi değilim. Çok sıkıntı veriyor beyim, uyutmuyor, bir lokma bir şey yiyemiyorum. Dün bir çorba içebildim. Sonra onu da...

— Geçecek Barba Antimos.

Dudağını dört beş yaşındaki bir çocuk güzelliğiyle bükerdi.

— Bulgar Hastanesi'ndeki doktor verdi bir ilaç, iyi gelmişti. Ama bir iyi gelir, bir gelmez. Belli olmaz.

Ada'nın omuz verdiğiniz, üstüne oturduğunuz, seyrettiğiniz, taş attığınız, ayak bastığınız, yaslandığınız, dayandığınız her duvarında onun harcından, onun el emeğinden, terinden bir şey vardır. Onun yaptığı duvarlar ne mozaiktir, ne kütük ve taş taklididir. Onun duvarları, iki bin sene evvel yapılmış mütevazı ama arkasında ve içinde, kaba biçimde bir felsefe, yahut da bir aşk efsanesi, belki de bir Yunan tanrısı, her zaman haksızlığa karşı koymuş bir kahraman saklar. Onun elini sürdüğü her duvar birdenbire iki bin sene evveline bir antika gibi gidiverir. Üç sene sonra onun

yaptığı bir sarnıcın içinden bir torba Bizans altını çıksa, hiçbir arkeolog kalkıp da bu torbanın bu sarnıca sonradan atılmış olacağını söylemeyecektir. Yaptığı kulübe taklidi her evin önüne bir asma, bir sarmaşıkla bir şimşir dikerseniz, bir çardak kurarsanız, girer girmez sizi Sokrates'in neden karşılamadığına şaşarsınız. Ne zaman tahta bir masa üzerinde yaz akşamı oturup da şarap içseniz Alkibiyades'in kılıç şakırdatarak Sokrates'e, "Peki Sokrates öyle olsun, senin dediğin gibi olsun. Ama benim anlayamadığım işin şurası: Niçin insanoğlu bu kadar ölmeyecek gibi doğup büyüyor, senin gibi seksenini geçiyor da büsbütün akıl, mantık, fikir kesiliyor da, bütün sırları ayan edecekmiş hale geliyor da, tam mutlu zamanında göçüp gidiyor?" dediğini duyarsınız.

Sokrates'in ne cevap vereceğini düşünecek bir kıratta değilseniz, susarsınız. Üzüm salkımları arasından yıldızlara, yıldızlardan şarap bardağına dönüverirsiniz. İşte Antimos'un yaptığı duvarlar, oyduğu sarnıçlar, kurduğu evler Ada'nın hiçbir tarafını çirkinleştirmeden, aksine güzelleştirerek kaba gibi gözüken klasik bir ruh içinde Bizans'tan eski Yunan sadeliğine ve şiirine doğru yol bulmuş giderken ve ada evinde onun sayesinde Homeros'la beraber dolaşırken, zamane çirkin villalarını taktı takıştırdı.

Barba Antimos yılmak bilmeyenlerdendi. Kıt kanaat geçinirdi. Kolunda kuvvet kaldıkça elini neye sürse güzel eyledi durdu. Ama o mide ülseri gelip çatınca bir ekmeği iki yüz elli gram helvayla temizleyemez oldu. Temizleyemeyince bir ağaç dalı gibi budaklı adaleleri sönüverdi. Yalnız berrak mavi gözleri ve tütün dumanı sinmiş, tütün dumanıyla sararmış Maksim Gorki bı-

yıkları, uzamış harç rengi saçlarıyla kaldı. Şimdi kimse evinin bir köşesine, onun elinin sürülüp de güzelleştiğini hatırlamıyor. Bırakın hatırlamayı, kimse onun eliyle bir duvarın güzelleştiğini, bir harcın sağlamlaştığını, bir kirecin rengini zor attığını fark etmemişti ki.

Bilmem kendisi de bu elinin her şeyi güzel ettiğinin farkında mıydı? Farkında olmasa bu kadar mütevazı olur muydu hiç? Hristo Kalfa gibi, "Benim yaptığım duvardır o, öyle çabuk, bir iki taş sökmekle devrilmez" derdi. Demedi.

Şimdi ona, yukarıda kendi eliyle yaptığı, Diyojen'le beraber oturduğu kulübesinden iki günde bir inip de eski dostu, hemşerisi Pandeli Usta'nın süthanesinde sabahları süt içerken rastlıyorum. Sütünü içtikten sonra gülümsüyor, yanaklarına bir dağ rüzgârı esiyor. Mavi gözleri süt gibi bir içecek şey haline geliyor. Barba Antimos hiç ama hiç derdini açmıyor. Biz yine açalım.

Tam kırk senedir yaptığı duvarlar onun büyük, acı, söylenmeyecek sırlarından en büyüğünü hissediyor herhalde, bazı akşamlar onlara yaslandığım zaman zangır zangır titrediklerini duyuyorum.

Haritada Bir Nokta

Çocukluğumdan beri haritaya ne zaman baksam, gözüm hemen bir ada arar; şehir, vilayet, havali isimlerinden hemen mavi sahile kayar... Robenson Kruze'yi okumuşumdur herhalde, unuttum gitti. Onun zoruyla mavi boyaların üstünde bir garip ada ismi okuyunca hülyaya daldığımı sanmıyorum. Romanlar yüzünden adaları sevdiğimi pek ummuyorum ama belki de o yüzdendir. Haritada ada görmeyeyim. İçimdeki dostluklar, sevgiler, bir karıncalanmadır başlayıverir. Hemen gözlerimin içine bakan bir köpek, hemen, az konuşan, hareketleri ağır, elleri çabuk, abalar giymiş bir balıkçı, yırtık bir muşamba kokusuyla beraber küpeşte tahtaları kararmış, boyası atmış ağır ve kaba bir sandal, sandalın peşini bırakmayan bir kuş, ağ, balık, pul, sahilde harikulade güzel çocuklar, namuslu kulübeler, kırlangıç ve dülger balığı haşlaması, kereviz kokusu, buğusu tüten kara bir tencere, ufukları dar sisli bir deniz...

Tabiat, çoğunca dosttur. Düşman gibi gözüktüğü zaman bile insanoğluna kudretini ve kuvvetini tecrübe imkânları veren, yüz vermez bir babadır; fırtınasında

kayığını batırdığı zaman yüzmesini, rüzgârında kulübenin damını uçurduğu zaman daha sağlamı, daha hünerliyi bulmayı öğretiyor; canavarıyla karşı karşıya bıraktığı zaman adale kuvvetini sınıyordur. Orada, dört tarafı suyla çevrili yerde insanların büyük, sağlam dostluklar, sağlam adaleler, namuslu günler ve gecelerle birbirlerine sokulmalarını, yardımlaşmalarını buyuran rüzgârlar, fırtınalar, deniz canavarları, kayaları günlerce haftalarca döven dalgalara ancak tabiatın buyurduğu şekilde yaşanabileceğini; sıkı ve sağlam adalelerin çelimsizlere yardım için; keskin aklın daha kör, daha mülayim, daha gürültüsüz ve yavaş akla, hatta akılsıza arkadaşlık için verildiğini; çorbanın çorbasızlarla taksim edilmek için mis gibi koktuğunu öğreten, belki de öğretmeden öyle iyi, öyle mübarek anadan doğulduğunu hayal ettiren bir düşünceyle haritalardaki maviliğin ortasında, kocaman kıtaların kenarındaki büyük denizlerin bir tarafına kondurulmuş adalara bakar, kurar dururdum.

Yatak odama da bir tane asmışımdır; geceleyin yatmadan evvel okuduğum kitaba inanmazsam, canım sıkılır da gözümü kitaptan kaldırırsam haritaya gözüm ilişsin diye. Haritayı görünce bir nokta ada, ada görünce de hemen fırtınaları, rüzgârları, uğultuları, köpekbalıklarını, sonra birdenbire adanın namuslu insanlarını hatırlayıveririm. Haritada herhangi kargacık burgacık şekil almış adalara, karasevdalıya kurşun döken bir ihtiyar kocakarının aklı veya sezişleriyle dalar, bir şeyler bulup çıkarırım a, daha çok şekilsiz, ancak bir nokta gibi gözüken adalar merakımı çeker.

Bir gece, ansızın bir motor katranlı bir iskeleye yanaşır, ışıkları kan portakalı kırmızılığında yanan ha-

ritadaki nokta adaya çıkıveririm. Hemen üç günlük sakalı pırıl pırıl, beyaz, orta yaşlı bir adam yakaları kalkık, gocuklu bir paltoya gömülmüş yüzüyle gülerek yanıma yaklaşır.

— Geldin mi kardeş? der.

— Geldim ağam, derim.

— Artık gitmeyeceksin ya?

— Aah, derim, bir daha mı?.. Bir daha mı?..

— Adamızdan iyisi yoktur.

— Yokmuş ağabey, derim.

— Babam sizlere ömür...

Gözümüz bulanmış, tahta havalisinden hiç gözükmeyen bahçeli bir eve gireriz. Bir asma çardağı altından geçeriz.

— Ben bir elimi yüzümü yıkayayım hele... der, eve girmeden sağ kolda bir çeşme vardır, hatırlayıverir, yönelirim.

Heyecandan, üzüntüden, utançtan titreye titreye, yüzüme suyu çarpa çarpa yıkanırım. İki üç kişi boynuma sarılır. Komşular seslenir. Ürkütülmüş tavuklar bağırır, anam ağlar, ağam ekmek keser, bacım bardağı doldurur, ben duvardaki ağları seyre dalarım.

— Hava bugün lodos muydu ağabey? derim.

— Başlarken lodos başladı. İkindiye doğru batıya çevirdi. Şimdi batı karayelden esiyor ama çevirecek, karayele çevirecek.

— Sonu kar mıdır ağabey karayelin?

— Geldiğin yerlere kar, amma bize pek yağmaz... Sen nasılsın bakalım? Rengin iyi maşallah!

— Çok şükür ağabey!.. Köy nasıl?

— Bildiğin gibi gardaş! Hep öyle... Çocuklar iskambile dadandı, başka bir kusurcukları yok.

— Parasına mı oynarlar ki?

— Yok be anam! Para nerede ki, parasına oynasınlar. Balığına oynarlar, misinasına oynarlar, çaparisine oynarlar, olta iğneciğine oynarlar. Hele bir oynayagörsünler parasına da...

Hani Frenklerin "L'enfant prodigue"* dedikleri bir oğlan vardır. Ben o çocukmuşum; israftan, delilikten, serserilikten dönmüşüm gibi olurum yatağımın içinde. Işığı söndürmemle uykumun başlangıcı arasına güneşli bir sabah, kayıklar, bütün bir balıkçı köyü halkı dolar. Kalkık uçları çiçekle balık resimli çifte kayıklar bir anda uzaklaşır.

Bugün deniz, yüz veren bir anne gibidir. Bu kadar etmemeli, bu kadar yüz vermemeli, bu kadar ışıklı, bu kadar sakin, bu kadar lastik çizme gibi pırıl pırıl olmamalı deniz. Bunun yarını var. Dalga, kırık cam parçaları gibi keskin ve soğuk vurduğu zaman olacak, o canavar şu baştan girip kıçtan çıkacak.

İşte çocukluğumun ve ilk gençliğimin haritalarındaki adalar beni, sonunda bir gün özlediğim gibi bir adaya tesadüfen bırakıverdiler. Yaşım orta yaşı bulmuştu ama, nihayet asıl yuvama dönmüştüm. Sanki on dört yaşında sarışın bir oğlanken basıp gitmiştim. Bir motor beni alıp büyük şehirlere götürmüştü. Yaşamıştım. Cebim para görmüştü. Kadın görmüştüm. Şehvet tatmıştım. Kumar görmüştüm. Hırsızlık, mahpushane görmüştüm. Kerhane görmüştüm. Yankesicilerle, hırsızlarla arkadaşlık etmiştim. Sulanmışlar, sulanmıştım. Aç yatmıştım. Para çalmıştım. Irza geçmiştim. Sevmiş sevilmemiştim. İşte bitkin, işte yorgun,

---

"Harika çocuk." Ancak yazar 69. sayfada "müsrif çocuk" şeklinde açıklıyor.

işte hepsini hepsini yitirmiş, gittiğim motorla yine geri dönmüştüm.

Şimdi namuslu insanların arasında başım önüme eğilmiş, gülmeden, eğlenmeden, müsamaha dolu, kötülüğü göz kırpışından anlayınca cesaretten canavar kesilecek bir insan haliyle sessiz, sakin, ağzına vur lokmasını al bir halde balığa çıkacak, iyiliklere hasret duya duya ömrümün sonunu, burada kesik bir son nefesle bahtiyar bitirecektim.

Sonbahar uzun ve güzel geçti. Çardaklardaki yapraklar kırmızının en son haline doğru ağır ağır kızara kızara, kırmızının renk oyunları içinde, düşmeden evvel ne kadar sallanıp durdular.

İnsanlara ağır ağır sokulmaya çalışıyordum. Babadan kalma ev, anamın sayesinde gürül gürül işliyordu. Bense, orada kafamı kuma sokmuş devekuşu gibi oldum önce. Artık bütün günümü ve gecemi burada geçirecektim. Etrafımı çeviren insanların hepsini kendimden çok iyi, çok namuslu, hani demin söylediğim evine dönen "müsrif çocuk" ruhuyla seyrediyordum. Niyetim yazı yazmak bile değildi. Balığa çıkacaktım. On kuruşa kahve, yirmi kuruşluk Köylü sigarası içecektim. Kaybettiğim her şeyi; insanlığı, cesareti, sıhhati, iyiliği, safveti, dostluğu, alınterini, sessizliği yeniden bulacak; belki yeniden bir adam olmasam bile bir temiz hayatın içinde hayran, meyus ve mahcup ölümü bekleyecektim. Aklıma ara sıra esen yazı yazmak arzusunu, arzusunu değil kötü huyunu, bu tek kötü huyu muvaffakiyetler, şöhretler düşünmeden, "Düşünürsem Allah canımı alsın!" düşüncesiyle yeniden bulabilirsem, kalemsiz kâğıtsız dağlara fırlayacak, balığa çıkacaktım. Yazmayacaktım. Biliyordum ki, insanlar

beni pek sevmeyeceklerdi. Bir adam ki onlar gibi değildir. Balığa çıkacak olsam, "Koca evi barkı var. Ne bok yemeye balığa çıkar? Deli midir nedir? Pay da almaz" diyeceklerdi. "Baba fırını has çıkaran enayi, çalışmıyor, bereket ki anası var, yoksa satar savar, sürünür" diyeceklerdi. Hiçbir zaman yeniden damla damla, dakikaları duya duya, sıkıla patlaya; rüzgârı, balığı, denizi, ağı seve seve, ölümü beklediğimi bilemeyeceklerdi.

Ne zararı vardı. Ben onları hayalimde adanın insanlarıyla ölçe ölçe, en büyük kusurlarını müsamahasızlıklarında bularak mahcup sevecek; bir sigara, bir adaçayı, bir kâğıt oyunuyla rüzgârlı günü bitirdikten sonra yatağıma yeni doğmuşçasına günahsız, hatıraları kova kova; iyileri, kahramanları, namusluları, hak yemezleri, alınteriyle sert tabiattan kavga ve dostlukla ekmeğini çıkararak, birbirlerine fedakârlıklar ederek yaşayanları seyirden duyduğum hazla derin ve rüyasız bir uykuya dalacaktım. Sabahleyin yine rüzgârlarla, yağmurla uyanacaktım. Camları buğulu bir kahvenin içinde elleri nasırlı, yüzleri güneş ve rüzgârla çizgili insanların arasında, bugünü de bir günah, daha doğrusu bir kötülük işlemeden bitirecektim.

Onların arasına seyirci sıfatıyla sessizce karışarak oldukça mesut yaşadım. Şehre bile inmiyordum. Her şey tahayyül ettiğim gibiydi. Yalnız pay meselesinde çirkin hadiseler geçtiğini işitiyor, onu da duymamazlığa geliyordum.

Bir sabahtı. Kayık, hülyalarımdaki gibi balıktan dönmüştü. Çevaleler* vapura verilmişti. Şimdi ağları denize çarpa çarpa yıkıyorlardı.

Tutulan balıkların konduğu sepet.

Balıkhanede hiç tutmayan, fiyat bile verilmeyen on on beş dülger balığı kayığın küpeştesinde hâlâ canlı, ince, zar gibi kanatlarıyla titreşiyorlardı. Biraz sonra, işlerini bitirmiş olacaklar, hepsi orta parmaklarına birer dülger balığı takarak çekip gideceklerdi. Umduğum gibi dülger balığı çorbası çok evlerde tütecekti.

Kayığı temizleyenler sekiz kişiydi. Yedisi bizim adadandı. Sekizincisi zayıf, sarı, hastalıklı adamı hiç görmemiştim. Ne kadar dostça, ne kadar içten bir sevgiyle çalışıyordu.

Balığın bol çıkmaya başladığı duyulduğu zaman, dışarıdan da insanlar gelirdi. Dışarıdan ırıba katılanlar pay almazlardı. Irıp tayfasıyla reis, gönüllerinden ne koparsa o kadar balık verirdi kendilerine.

O adam da bir dülger balığı alabilmek, bu balığı hak edebilmek için elinden geleni yapıyordu.

Nihayet iş bitti. İki büyük dülger balığını reis kıç altına attı. Tayfalardan birine:

— Bunu bize götür sonra, dedi, ötekilerini pay yap.

Üçer tane alanlar oldu. Dışarıdan gelen bir tane versinler diye bekledi. Yüzünde tatlı bir gülümseme ve çalışmaktan doğabilmiş hafif bir kırmızılık vardı. Bu kırmızılık, pay dağıtan adamın elinde tek balık kalıncaya kadar adamın yanağında durdu. Sonra birdenbire uçtu. Yüzündeki gülümseme önce tehlikeli bir halde dondu. Sandım ki böyle, bütün ömrünce böyle donuk bir tebessümle kalıverecek adam. Etrafına bakındı. Gülümseme birdenbire yüzünde bir meyve gibi çürüyüverdi. Gözleri hayretle büyüdü. Son balığı kayıktaki adam rıhtıma fırlatmıştı. Adamın yüz ifadeleri neredeyse yine eski temiz, memnun halini, taze meyve halini alıverecekti. İki adım attı. Elini balığa doğru

uzatmak üzere eğildi. Ama ötekilerden, başparmağına irisinden bir tane dülger balığı takmış birisi kocaman çizmeli ayağını dülger balığının sırtına bastı.

— Ne o? dedi, hemşerim. Dur bakalım. Dağdan gelip bağdakini kovmayalım.

Adam elini çekti. Bir şey söylemedi. Söyleyemezdi. Söyleyecek halde değildi. Rıhtım kahvesine doğru yürüdü. Dışarıdan kahve önündeki seyircilerden biri seslendi:

— Bırak yahu! O adam da çalıştı. Veriver bir tane, ne olur? Kalkmış nerelerden gelmiş işte.

— Ne yapalım gelmesinler. Kırmızı götlüyle davet mi ettik biz onları? O balığın bir iki buçukluğu var. Balık çıkmadığı zaman yanaşmıyorlar ağı temizlemeye hiç. Yağma yok hemşerim!

Kayıktakilerden hiçbiri kalkıp da:

— Ayıptır yahu, ver adama, demedi.

Bir ikisi, en umduklarım konuşacak gibi oldular. Bekliyordum. Şimdi umduklarımdan birisi payına düşen balıktan birini, en küçüğünü adama doğru fırlatacak diye bekledim. Reis kahvenin önünde kahvesini öttürüyor, kayığın asıl tayfasına keyifle bakıyordu.

Hadiseye karışan adam:

— Ayıptır yahu, dedi, ayıp!

Bu sefer konuşacaklarını, hatta paylarına düşen balıklardan en küçüğünü fırlatacaklarını sandıklarımdan biri:

— Sen karışma bakalım babalık! Fazla söylenmeye başladın. Ayıp ne demek? Ayıp yorgan altında.

— Babanızın malı mı bu deniz sizin?

— Onun babasının malı mı?

— Değil ama, gelmiş kayığınızda çalışmış bir kere.

— Kim gel de çalış demiş ona, gelmeseydi.

Balık verilmemiş adam, kahvenin bir iskemlesine çökmüştü. Kahveci başına dikilmişti. Kahveciye:

— Kalkacağız, kalkacağız, dedi.

Ayağa kalktı. Kendisi için laf işitmiş adama:

— Zararı yok hemşerim, dedi, zararı yok. Vermesinler, istemez...

Gözüken vapura doğru yürüdü. Küçük adımlarla bir Şarlo gibi seğirterek uzaklaştı.

Söz vermiştim kendi kendime: Yazı bile yazmayacaktım. Yazı yazmak da, bir hırstan başka neydi? Burada namuslu insanlar arasında sakin, ölümü bekleyecektim. Hırs, hiddet neme gerekti? Yapamadım. Koştum tütüncüye, kalem kâğıt aldım. Oturdum. Ada'nın tenha yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. Kalemi yonttum. Yonttuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam deli olacaktım.

Sivriada Geceleri

Bir nisan akşamı yola çıkmıştık. Geceyi o yanıp yanıp sönen ışıklar adasında geçirecek, sabah erkenden su üstü karagözüne çıkacaktık.

Niyetimiz daha erken yola çıkmaktı ya. Hava bir tuhaftı. Uzakta fırtına bulutuna da benzer bir sis vardı. Bir gündoğrusu bu sisi temizleyiverdi. Bu sefer de gündoğrudan bir kara bulut gelip yağmurunu boşalttı. Sonra gökyüzünü boydan boya kaplayan bir ebemkuşağı görünce Kalafat:

— Selâmet, dedi. Basalım artık. Hava düzeldi demektir.

Kalafat'a göre fırtınalar atlatılmıştı. Gökyüzündeki bu yedi renk sükûnâ işaretti.

Yola çıktığımız zaman deniz dümdüzdü. Ebemkuşağı zaman zaman gözümüzden silinip tekrar ortaya çıkıyordu. Sanki dünyanın kuruluşundan bir gün yaşıyor gibi gidiyorduk.

Arkama baktım. Bu sefer de Çamlıca sırtlarında bir iki bulut peydahlanmıştı.

— Poyraz geliyor, Kalafat, dedim.

— Gelsin, dedi. Gün batmadan Oksiya'dayız.*

— Fener erken yandı galiba, dedim.

— O gece gündüz çakar be, dedi.

Sivriada'nın bir mil açığında, sağımızdan hafif hafif bize yetişmeye çalışan poyraz kabarıverdi.

Kalafat, kayığın burnunu poyraza çevirdi. Sivri'yi solumuzda bırakıp açılıyorduk.

— Neden böyle çekiyorsun küreği? dedim.

— Böyle çekmesem nasıl düşeriz Sivri'ye, dedi. Şimdi akıntıya verdik miydi sandalın burnunu, kürek çekmeden mağaranın önündeyiz.

Sahiden de öyle oldu. Sular bizi tam mağaranın önüne getirdi. Sandalın burnunu mağaraya soktuk. Bekledik. Kalafat kepçeyi daldırıyor, kocaman karidesler tutuyordu.

Birden durdu. Yanımızdaki çocuğa:

— Baksana, Sotiri, dedi, ayıbalığı geldi galiba, bir ses duydum.

Çocukla beraber kıçta oturmuştuk. Dönüp baktık: On kulaç ötemizde terli, şişman bir zenci çocuğu gözleriyle fok, bize bakıyordu.

Baktı ve daldı.

— Orada mı? dedi Kalafat.

Sotiri:

— Daldı, dedi.

— Yine çıkar. Mağarada geceler. Keyfi kaçtı oğlanın bizi var diye...

Bu ihtiyar münzevi, senelerden beri buralarda. Bırakmış uzak denizlerini, yüzlerce karısını, binlerce çocuğunu, basmış gelmiş Marmara'nın bu Sivriada'sına...

Sivriada.

Güneş batıyor, martılar haykırıyor, karabataklar sudan çıkmış, ıslak kanatlarını kaldırabilmek için deli gibi çırpınıyorlar. Ayıbalığı yeniden büyük bir nefesle çıkıyor, büyük bir nefesle tekrar dalıyor. Martılar geliyor, karabataklar gidiyor. Akşam büyük bir vaveyla içinde vahşi, kırmızı dalgalar esmer kayaları dövüyor.

Mağaranın içinde Kalafat, kıpkırmızı lekelerle sular içinde hâlâ karides avlıyordu.

— Sotiri! diye haykırdı birdenbire. Sen livarı hazırla da şu karidesleri koyalım. Kıç altında bir tane daha var. Ama, iyi bak, üstünün bezi delik olmasın.

Sotiri kayığın içinde, batmış güneşin bir parçası gibi kımıldadı. Siyah kafası ve kırmızı elleriyle, mavi gözleriyle, kaya, deniz, güneş, balık, renk ve kokusuyla ayaklarımın dibinde kıçaltına doğru uzandı.

Kalafat kepçeyi başüstüne koydu ve kendisi de mağaranın deliğinden fırladı:

— Ulan Sotiri, bulamadın mı öteki livarı? Ver şimdilik oradan çapçağı, dedi.

Çapçağı ben uzattım.

Sotiri kıçaltından boğuk boğuk:

— Bulamıyorum livarı, usta, diyordu.

Mağarayı ayıbalığına bırakıp Sivri'nin Yassı'ya bakan kıyısına çıktık. Sandalı çakıla çektik.

Sotiri ile Kalafat, çalı çırpı aramaya gittiler. Ben kıyıda beyaz çakıllara oturdum. Üç adım ötemde, akşamın şimdi gövermiş renklerine doğru kırmızı bacaklarını sallayan bir martıya daldım.

Martı arkaüstü yatmıştı. Kırmızı ördek ayakları ara sıra havayı dövüyordu. Ne oluyor, diye martıya doğru gittim. Hayvanın gözleri açıktı. Güzel kafası da ara sıra sallanıyordu.

Sotiri, sırtında kıyıya düşmüş boş bir portakal sandığıyla tepemde gözüküverdi.

— Ne oluyor bu martıya, Sotiri? dedim.

— Ölüyor be, dedi, ne olacak?

— Sahi ölüyor mu?

— Yok, yalandan. Ölüyor işte...

Sotiri, portakal sandığını, geceyi geçireceğimiz iki kaya arasına fırlattı. Tekrar Kalafat'a yetişmek üzere kayalara tırmandı. Bir martı, bir nisan akşamında sırtüstü uzanmış, hâlâ ölmeye çalışıyordu. İçimi bir keder yaladı. Yanından ayrılamıyordum. Martının kafasını ellerime almıştım. Bir avuç deniz suyu getirip ağzına damlattım. Şiddetle kafasını salladı. Bir titredi. Ve öldü.

Yassıada'nın ışıkları yandı. Uzaktan bir taka geçti. Keyfim kaçmış, üzgün, ağlamaklı gibiydim. Canım bir taraftan acı bir türkü söylemek çekiyordu.

Onlar ateşi yakıp topladıkları midyeleri bir teneke üstünde pişirirlerken ben hâlâ martının yanı başındaydım. Kalafat:

— Ne oluyorsun be? dedi. Şair misin, ne boksun?

— Martı öldü de... dedim.

— Martı da ölür, dedi. İnsan ölmüyor mu?

Dünyanın yaradılışındaydık şimdi, insanın ilk zamanlarını yaşıyorduk. Onlar avlıyorlardı, ateş yakıyorlardı. Ben martıya ait bir mersiye yazmış, ateşin karşısında okumak üzereydim.

Bütün kabile halkı bana kızmıştı:

— Bu herif çalışmayacak mı? Oturup kayalara düşünecek mi? Martı ölmüş. Onu seyredip bize masal mı anlatacak?

Gündüz güneşin içinde böyle söyleyenler, gece olup da kütükler, çalı çırpı yanınca, öbür tarafta rüzgâr

denizi homur homur söyletirken, martılar hâlâ deli gibi bağrışırken ben bir türkü, martının ölümünün türküsünü tutturacaktım. Çalışanları bir üzüntü, bir garipseme, bir birbirine sokulma hissi saracaktı. Sonra bu hal belki de işe yaramaz adamın bir vazifesi olarak tanınacaktı. Bir iki gün ağ tamir edecek, balık tutacak, beceremeyecek, fakat akşamları da onlara üzülüp sevinme arzuları veren türküler söyleyemeyecektim.

— Ne susarsın be herif? diyeceklerdi. Hani bülbül gibi öterdin geceleri?..

Ertesi sabah beni balığa çıkarken uyandırmayacaklardı. Bırakacaklardı kendi halime.

Kalafat:

— Ee, dedi, anlat bakalım şu martının ölümünü...

— Martı, dedim, üç adım ötemdeydi. Güneş yeni batmıştı. Doğudan bir mavi karanlık ağır ağır kayalara, çakıllara, çakıllardan vücuduma sinmeye başlamıştı.

Kalafat'la Sotiri birbirlerine bakakaldılar.

— Ee, sonra? dediler.

Utandım, sustum.

Ateşin kenarına koyduğum midyeyi aldım. Biraz limon sıktım. Bir lokma ekmekle attım ağzıma.

Sotiri yanı başıma uzanmıştı. Gözleri uyku içinde, yüzüme dikilmişti. Yine:

— Ee, sonra? dedi.

Kalafat'a baktım. Gözlerini kapamıştı.

— Dinliyor musun Kalafat? dedim.

Cevap vermedi. Sotiri ondan tarafa döndü. Dikkatle baktı.

— Uyudu, dedi, bana anlat.

— Ölen martıyı tanıyordum, dedim. Hani iki hafta önce ölen Tahir'in martısıydı. Başka türlü bir martıydı o. Ötekiler gibi bağırmazdı. Bir kayanın tepesine çıkar, oradan Tahir'in sandalını gözlerdi. Uçardı doğru Tahir'in sandalına. Surattan da anlardı kerata. Tahir somurtkan adamdı. Pek keyifsizse yanına sokulmazdı. Uzaktan gözlerdi. Pek keyifliyse gelir, sandalın kıçına otururdu. Yemlerin kafasını, kılçıklarını, bekçi balıklarını, ince izmaritleri Tahir fırlatır ona atardı. Ara sıra konuşurlardı da. Ne Tahir onsuz, ne o Tahir'siz yaşayabilirdi. Üç gün sırt sırta rüzgâr esse, Tahir de balığa çıkmasa, martı tenezzül edip de çöp mavnalarına doğru kanat çırpmazdı. Tembel miydi, şair miydi bilmem ki...

Hikâyem güzel olmuyordu. Farkındaydım. Ama, yavaş yavaş açılacaktım. Ateş kor kesilmişti. Ay çıkmıştı. Baktım Sotiri'ye, kafası düşmüş, o da uyumuştu. Ben bütün gece uyumadım. Martılar simsiyah, ayın altında dolaşıp durdular: Sabaha karşı iskele sancak ışıklarıyla durgun suları bize doğru atan bir vapur geçti. Aman ne güzeldi bu vapur sabaha karşı. Kalafat'ı uyandırdım. Vapuru gösterdim.

— Ne güzel, bak, Kalafat, dedim.

— Sen sahiden kaçıkmışsın, dedi.

Kafasını bir iki defa salladı. Bir daha vapura baktı. Bir daha salladı. Yırtık paltosuna girip kayboldu.

Sivriada Sabahı

Su üstü karagözüne sabah erkenden çıkılır. Kalafat, yırtık paltosuna girip kaybolduktan sonra uyuyakalmışım. Uyandığım zaman, etraf ışımıştı. İçimde bir sevinç vardı. Gözümü hemen kapadım: Bugün tatildi, mektebe gidilmeyecekti. Ben sanki mektepten bıkmış bir mektep talebesiydim. Yaşım on altıydı. Önümde uzun, güneşli, neşeli bir gün vardı. Bir gözümü açtım. Kalafat, olta kutusunu çıkarmış, söylene söylene, paslı bir teneke kutunun içindeki zokaları muayene ediyordu. Öteki gözümü de açtım: Sotiri pantolonunu sıvamış, denize girmişti. Bir kayanın dibinden bir şeyler koparmaya çalışıyordu. Kolunu pazılarına kadar suya sokmuştu. Mintanı ıslanınca o da homurdanıyordu. Gerindim. Ortaya bir "kalimera"* dedim. Cevap veren olmadı. Sağdaki sepete elimi attım. Ben de oltamı çıkardım. Bedeni yokladım; sağlamdı. Biraz asılınca, zokayı bağladığım yerden koptu. Kalafat'ın bedeni çürümüş olacak ki, çekip çekip koparıyor, atıyordu. Dönüp bana baktı:

— Bakayım senin zokana, dedi.

Zokayı uzattım. Bir zaman sonra, yüzüme kızarmış gözlerini atar gibi baktı.

Günaydın.

— Bununla mı tutacaktın karagözü? dedi.

— Nesi var ki?

— Daha nesi olacak, dedi. İğneyi hırsla çekti; ucu parmağına batmıştı. Tuttu, kanı emdi.

— Bu iğne sallanıyor.

— Biraz önce sallanmıyordu.

— Oynamadın ki...

— Ne diye oynayacaktım?

— Karagöz tutulunca lök gibi, beyimiz tuttu diye uslu uslu gelecek değil ya... Kurtulmaya çalışacak. O zaman da görecektin ebeninkini, dedi.

— Biz de daha yokluyorduk.

— Yalan söyleme, bağlamaya hazırlanıyordun.

— Haydi öyle olsun. Ver bir adamakıllı zoka da takalım.

— Benimkiler de paslanmış. Bir tane zorbela sallanmayan buldum.

— Eee? Biz ne yapacağız?

— Hem bir sandalda üç kişi olta atmaz.

— Sotiri atmasın öyleyse.

— Ekmek paramızı sen mi vereceksin?

Sotiri seslendi:

— Usta, elimi kesti midye, çok kanıyor.

— Yeter, çık artık.

— Çok kanıyor, be usta!

— Doktor mu getirecektik buraya ulan, şimdi diner. Dinmezse tütün basarız. Sen çık sudan, bir kere.

— Amma ters herifsin be Kalafat! dedim.

— Tam uykunun tatlı yerinde sen tut, adamı uyandır da, geçen vapuru seyrettirmeye kalk... Ondan sonra uyudum mu sanırsın. Deli mi oldundu? Ne vardı vapuru gösterecek gece vakti.

— Çok hoştu da.

— Hoşsa kendin seyretseydin.

— Hoş şeyi başkalarıyla beraber seyretmek daha hoş olur.

Bana:

— Benim hoşafıma gitmez sabaha karşı vapur seyri.

Sotiri'ye:

— Sotiri! Kanıyor mu hâlâ?

— Durdu usta.

— Sana söyledik.

— Ama çok kanıyordu be usta.

— Kanasın... Ayıklıyor musun midyeleri?

— Ayıklıyorum.

— Ayıkla... Sen gelecen mi bizimlen, yoksa yumurta mı toplıcan yukarda?

— Siz gidin. Benim tam olta tutacak yerimden kesildi parmağım.

— Sen bilirsin. Sotiri, bana bak. Toplama çok yumurta. Sakın tekleri alma!

— Neden usta?

— Bozuk olur da ondan. Bilmez misin martı üç yumurta yumurtlar da kuluçkaya yatar.

— Ben toplayayım da sonra suda muayene ederiz.

— Peki tazesini nasıl anlarsın?

— Deniz suyuna atarsın. Yüzenini ayırırsın.

— Yüzeni mi tazedir? Yuh ervahına*! Ulan kaç defa söyledim sana be, dibe çökeni alacaksın diye?

— Peki usta, unuttumdu.

Bir ara yalnız denizin sesi duyuldu. Sonra:

Yazıklar olsun.

— Midyeler tamam usta!

— Ne çabuk ulan! Yoksa az mı midye topladın?

— Yok usta, dünya kadar. Siz sandalı kendiniz indirirsiniz değil mi usta? Ben gidiyorum.

Cevap beklemeden Sotiri çekirge gibi fırladı. Yukardan yabani kerevizlerin içinden bağırıyordu:

— Ustaaa!.. Bir topal tavşan var, yakalayım mı?

— Elbet yakala ulan, daha duruyor musun?

Bir zaman deniz de sustu. Bir durgunluk, bıçak gibi keskin bir durgunluk yaladı denizin yüzünü, sonra:

— Yakaladım usta.

— Semiz mi?

— Tüy gibi be usta, zayıf hayvan.

— Sakın keseyim deme... Tavşanlar da bizim gibi zil desene.

— Eve götürürüm bunu usta, ha?

— Senin olsun, götür... Dişi mi?

— Erkek, usta!

— Kırmızı mı gözünün kenarları?

— Kıpkırmızı usta, tüyleri de boz, güzel hayvan!

— Getir bir göreyim.

— Şimdi inemem, usta. Buraya çalıya bağladım. İnerken getiririm.

— Kaçırma sakın.

— Yok, sıkı bağladım.

Ben:

— Erkek tavşanın gözünün kenarı kırmızı mı olur, Kalafat? diye sordum.

— Yook... Kim demiş onu?

— Sen söyledin ya?

— Ben erkek tavşanın gözünün kenarı kırmızı mı olur, dedim?

— Öyle demedin ama... Demek ben öyle anlamışım.

— Senin anlaman kıtlaşmış reis! dedi. Etrafına bir göz attı:

— Ulan!!! diye haykırdı.

Sotiri çok uzaklardan boğuk boğuk cevap verdi:

— Ne var usta?

— Sana değil len?

Bana döndü:

— Neredeyse gün doğacak, geç kaldık, dedi. Tamam mı senin oltan?

Küreklere asıldık. İki çifte Sivri'nin önündeki akıntıyı zor yarıyorduk.

— Amma da sular var ha! dedi Kalafat.

On adım ötemizde deniz sütlimandı. Ama bulunduğumuz yer adeta kaynıyordu. Daha ileride denizin yüzünü birdenbire allak bullak eden akıntıya benzer bir çırpıntı peyda oluyor, bu çırpıntı göz açıp kapayıncaya kadar kesiliyor, sonra biraz daha ileride denizin sütliman olduğu bir yerde yeniden meydana çıkıyordu.

— Görüyor musun kolyozu? dedi Kalafat.

— Balık mı bunlar?

— Üstte küçücük, kıraçadan da küçük balıklar, peşlerinde de kolyoz, onun peşinde kim bilir hangi balık?

Martılar ve karabataklar bu, denizin yüzünde zaman zaman sıçrayan, kaynaşan, dalan, yeniden çıkan balık kümelerine doğru hızla süzülüyorlar, batıyorlar, kanat çırpıyorlar, karabataklarla mihal kuşları dalıyorlar, bir deniz üstü canlı sabah kahvaltısı iştahı içinde, bütün canlılar faaliyetteydi. Bu, insana bir sabah kahvaltısının iştahlı hali gibi gözüken kaynaşmadaki

gizli vahşilik hiç belli değildi. Milyonla canlıyı, milyonla canlı kovalıyordu. Mavi denizin üstünde bir damla al gözükmeden yüz binlerce küçük balığı büyük balık yutuyordu. Bin tane mikroskobik hayvanı yutmuş bir tırnak uzunluğundaki binlerce balığı, bir kolyoz yutuyor. Sudan sıçramış kocaman bir kolyozu bir martı denize hiç konmadan havada yakalıyor, gagasında iki defa salladıktan sonra üç kere yutkunarak yarı canlı kursağına atıyordu. Hepsinin arkasında bir küçük orkinos, zaman zaman gökyüzüne sıçrarcasına denizde havalanıp yıldırım hızıyla balık kümelerine saldırıyordu. Büyük bir ziyafet, büyük bir düğün sabahı sarhoşluğu küçük Sivriada'nın etrafında dönüyordu. Birdenbire Kalafat haykırdı:

— Sende, muhakkak sakatlık var yahu! Ne dalıyorsun böyle?

— Şu hale bak, Kalafat.

— Hangi hale yahu?

— Millet boğaz derdinde, sabah sabah.

— Hangi millet?

— Balık milleti.

— Öyleyse sen de ibret al reis. At bakalım demiri de biz de zilliği kıralım.

Demiri atıyorum.

— Aman dikkat et! Akıntı fazla ha! Bir yerine takılmasın demir ipi. Vallahi çeker alır içeriye.

Demir gittikçe gidiyor. İp kurşun gibi ağırlaşıyor.

— Ne duruyorsun? diye bağırıyor Kalafat.

— Dibi bulamadım ki.

— Onu baban bulamamış... Çoktan bulduk dibi. Akıntı sürüyor sandalı, enayi! Bağla ipi! Sar burun tahtasına iki kere! Dikkat et! Elini kaptırmayasın. Ta-

mam! Geçir o halkadan! Oradan... Oradan... Ha! Küpeşte tahtasının deliğinden de geçir! Düğüm at!..

Sandal da, demir ipi de titriyor, sandal durmadan gidiyor gibi.

— Demir tarıyor galiba Kalafat?

İki tarafına dikkatli dikkatli bakıyor.

— Taramıyor, diyor, tam yerindeyiz, olduğumuz yerdeyiz. Baksana etrafına.

— Tarıyoruz.

Yassıada istikametine dikkatle bakıyor.

— Baksana Yassı'ya, diyor, senin gözün benimkinden bozukmuş be!

Bakıyorum, olduğumuz yerdeyiz.

Zokaları parlatıyoruz; midyeleri takıyor, salıyoruz oltalarımızı suya. Oltalar dakikasında uzaklaşıyor. Sahile doğru uçup gidiyorlar adeta.

— Salma oltayı, yeter! Dur orada. Bir şey vurmuyor mu?

— Yook.

Kendisi ağır ağır oltasını çekiyor.

— Senin yem çoktan gitti balığın karnına! diyor. Dalga geçmeye gelmez arkadaş. Bak benimkine.

Bir yarım kiloluk karagözü iğneden çıkarıp kıç altına fırlatıyor. Ben bir tane tutamıyorum. O durmadan balık çekiyor.

— Sen yem yedirmene bak! diyor.

Artık tersliği geçmiştir. Acemiliğe gülüyor.

Etrafımızda balık, kuş, daha doğrusu deniz ve gök milleti birbirine giriyor. Güneş uzak kel tepelerin arkasından daha tek sarı ışık salar salmaz, denizdeki kaynaşma bir ihtilal hali alıyor. Kıraçaları istavritler, istavritleri uskumrular, uskumruları kolyozlar, kolyozları

palamutlar, palamutları sinagritler, sinagritleri yunuslar, yunusları orkinoslar kovalıyor. Daha doğrusu ben atıp tutuyorum. Kimin kimi kovaladığı, kimin kimi tuttuğu belli değil. Belki de bir parmak kadar çaça, yunus balığını, belki de bir istavrit, bir kılıçbalığını yutuyordur. Bir kaynaşma, bir kıyamet... Hiçbir şey belli değil. Bir şıkırtı, bir oyun, bir bayram, bir savaş alanı...

Kalafat durmadan karagöz avlıyor, ben durmadan oltamın yemini değiştiriyorum. Fenerin yanındaki martıların acı acı haykırışına kafamı kaldırınca Sotiri'yi görüyorum. O karanlık, fırtınalı gecelerde umutsuz umutsuz çakan fenerin dibine çömelmiş, cıgara tüttürüyor.

— Hey, Sotiri! diye bağırıyorum.

— Hop! diyor.

Ben oltayı sarıyor, sandalın küpeştesine uzanıyorum.

Kalafat:

— Mademki elinden iş gelmiyor. Uyu, uyu! diyor.

Gözlerimi kapıyorum. Rüyama Kalafat karagözler fırlatıyor, Sotiri fenerin dibinden rüyama tavşanlar sıçratıyor...

Türk Ülkesi

Gazinonun birinde Semiramis cazı, ötekinde meşhur tenor Atina Radyosu'ndan Andon Çamakis ve arkadaşları, kitarist Lambo refakatinde... Kulüpte yemekli dans-kotyon ve sürprizler. Sahada gece basketbol maçı, Paradisos'ta mehtap eğlencesi, İndos'ta dans müsabakası...

Bir yaz gecesi, bir cumartesi akşamı, bir sayfiye yeri: Ilık mı ılık, yıldızlı mı yıldızlı, durgun mu durgun.

Ara sıra çamdan, fundadan, defne ve zeytinden, denizden ve karanlıktan, köşk bahçelerinin havuzundan çıkma, yerli, otlak bir lüfer balığının dibinde gezinişiyle fiske fiske denizden fırlama, öldürürcesine serin, gebertircesine kokulu, kim olursa olsun, ne olursa olsun bir mahluk dudaklarına muhtaç bir insanın ruh halini kamçılayan bir rüzgâr... Denizdeki sandalda gramofon, balıkçı kahvesinde hoparlör, genç kız ve oğlan ağızlarında ıslık, her şarkıda bir Maria ve Marika... Bir garip tabiat zevki ve insan zevksizliğiyle uçup giden bir gemiye benzeyen bir ada...

Bu kadar anasının gözü bir gecede yalnızdım.

O Türkçe tangolar yok mu, iğreniyorum. O Rumca Zehra'lı, Aspasya'lı, sagapolu ve kardiyalı şeyler yok mu, pöff... O Amerikanca inek böğürtülü "Kunduracı, kunduracı!" diye haykıran raspalar yok mu, öö, böö...

Şöyle iki dişe dokunan, ciğere işleyen söz işitsem, şöyle tatlı, basit, mütevazı sözleri yine öyle tatlı, basitçe ifade eden bir musiki, bir nağme duysam yok mu...

Ağustos gecesinin yıldızlarını dakikada bir kaydıran gök, fısıldayan ağaçlar, havlayan köpekler; balıkçının çektiği küreğin şıpırtısı, hoparlördeki adilikleri yadırgamışlar da daha pesten, daha derinden, daha sessiz kayıyor yıldız; balıkçının çektiği küreğin sudan çıktıktan sonra düşürdüğü damlaların sesi duyulmuyor; altında oturduğum ağaç durmuş, tıkamış kulaklarını, büzülmüş kabuğuna hissetmemek için. Neredeler ağustosböcekleri? Nerede soğuk fenerlerini takmış uçuşan o ateşböcekleri?

Rakı, şarap ve biraların karşısında, neon ışıkların altında peçete, çatal, ıstakoz, buz, buz kabı, dekolte, sahte pembe inci, hakiki pırlanta, pudranın koku, pırıltı ve lezzeti içinde, altında eğleniyorlar; yuvarlacık kadınlarıyla yuvarlacık, pırıl pırıl, refah içinde birtakım tıraşlı erkekler eğleniyorlar.

Gazinoların camı ve perdesi dışında balıkçı aileleri de bu yuvarlak ve zengin velinimetlerinin eğlentisine dışardan da olsa, seyir bile olsa katıldıkları için memnunlar.

Bir balıkçı karısı, ötekine:

— Aspasya, bak sizin kiracılara...

Kiracılar şimdi, birdenbire kıpkırmızı yanan ışıkların altında veryansın ediyorlar sambayı.

Yol boyunca bu kadar taşkın, bu kadar kendine has, bu kadar mahsus zevkten adım adım uzaklaşırken, bir yapı yerine düştüm. Yapı bir kenarda putrelleri, demir telleri, beton sütunlarıyla şimdilik bir garip harabe halinde. Köşeye tahtadan, küçücük bir kulübe yapmışlar. Bekâr işçilerin barınmaları için herhalde; dışardan küçücük, şirin ama penceresiz bir yapı. İçerisini sonradan gördüm. Üst üste karanlık ve dar kerevetler koymuşlar, koğuş haline getirmişler. İçerde, penceresiz, dört köşe odanın içine, otuz beş kişiyi yığıvermişler. Bereket ki kocaman bir kapısı var. İçerideki ter ve insan kokusuna dışarının yaz gecesi su gibi girip çıkıyor. Bu yapının önüne gelince bir bağlama sesi duydum. Ara sıra sessizce, "Yaşa, var ol âşık!" diyen sessiz sesler işittim. Çömeldim. Dinledim. Âşık hep yaylanın ve ıssız dağın insanının kelimelerini söylüyordu. Yar, diyordu. Kaza, kader, diyordu. Merhaba, diyordu. Ölü, diyordu. Vardım, diyordu. Zeval, diyordu. Dağa sordum, diyordu. Dağ ses verdi, diyordu. Issız, diyordu. Gurbet, diyordu. Tevrat, Zebur, Kuran, İncil, diyordu.

Bir aralık, dışarıdan birinin, kafasını tahta kulübenin yüzüne yaslayıp gece yarısından sonra ıssız bir yerde mehtap seyreder gibi dalmış gitmiş bir adamın geldiğini mi âşığa haber verdiler, bilmem. Belki de âşık kendi kendisine, bana hitap eder gibi konuşuyordu. Belki de kitapların bile düşman edemeyeceği bir insanlık olabileceğini önce hesap edemedi. Bir dinsiz insan olarak dinleyemeyeceğimi, sezemeyeceğimi sandığı insanlığıma söylermiş gibi:

— Tevrat ile İncil ile Zebur ile Kuran ile geldinse, merhaba, dedi.

Aynı kitabın bile insanları birbirine düşman ettiğini bilmiyorlar mıydı? Bir kitapsızın insanlık duygularıyla âşığı ve âşıkların meclisini sambalara, rampa, raspalara, rumbalara değişmeyeceğini bilmiyorlar mıydı? Yeni dünyaların, yeni zevklerin, yeni hususi olmayan eğlencelerin düşmansızlıklardan doğacağını bilenler, penceresiz kulübenin içinde incecik bir tek telden yeni dünyalar, yeni zevkler, yeni duygular pazarını, top kumaşlar gibi açmışlardı. Dinle duyduklarını, bir dinsizin dinlediğini ve duyduğunu da sezmiş gibi, sere serpe, bile bilmeye; ata tuta tek telde konuşan âşık, bir aralık kızmış gibi yaptı.

— Kitapsıza merhaba! dedi.

İçim sevinçle doldu. Yakın kahveciye içerde kaç kişi olduklarını sordum. Otuz beş kişi, dedi. Ya! dedim, ayrılıyordum. Orta boylu, tıknaz, topal yapı sahibi, arkamdan seslendi:

— Ne yapacaktın sayılarını? dedi.

— Hiç, sordum, dedim.

— Söyle söyle hele.

— Birer gazoz ısmarlayacaktım da...

— Sana tuzluya oturur, dedi.

Kahveci döndü, emretti.

— Götür onlara otuz beş gazoz, dedi.

— Var ol Mehmet Bey, dedim. Yapında âşık parmağı var, zeval görmez, dedim.

— Geçen akşam ben de dinledim, dedi. Güzel okuyor, güzel çalıyor oğlan; çobanmış, okumak yazmak bilmezmiş...

— Biz biliyor muyuz, Mehmet Bey? dedim.

— Bilir geçiniyoruz a, dedi.

Rakısını kadehine doldurdu. Erzurumlu Ermeni kahveci, hoparlörü açtı. Pis tango:

Kıskanç değilim fakat
Başkalarına bakma
Beni çıldırtacaksın

diye haykırmaya başladı.

Gittim bir ağaç altına oturdum. Balıkçı küreğinin şıpırtısını duymaya başlamıştım. Arada bir sazın sesi de geliyordu. Sırtımı verdiğim ağaç da kımıldamaya başlamıştı.

Nasıl oldu bilmem, birdenbire, sanki bir uçaktan bütün bir Türk ülkesini bir anda kavramışım gibi oldum. Ne sabahleyin okuduğum pis gazete, ne hocasını öldüren kavruk delikanlı, açıkçası şu İstanbul, daha doğrusu şehir denen bina ve insan, iş güç, politika, gazete, tiyatro, sinema, radyo, dedikodu âleminden öte bir başka Türk varlığını yaşayan varlığımın ölünceye kadar benimle beraber olacak ruhumla duydum. Bu, o yüz bin satan gazetelerin, adi romanların, çirkin ve meşhur sesli radyo hanendelerinin, ümitsiz, gününü gün etmeye çalışan politikacıların gürültüsünden sezilmeyen bir musiki gibi bir şeydi. Aman yarabbi, ne güzeldi bu Türk sesi! Aman yarabbi, neler söylemiyordu! Dağ, yayla, kır, orman, aç, hasta, bakımsız, bilgisiz, cahil bir kalabalık şeklinde gösterilmek istendiği zaman, öyle olan insanların bulunduğu memleketti. Ama orada sesler vardı ki, hakikat denilen şeyin belki de aslı o seslerdi. Birdenbire akşam oluyor, keder basıyor, bilgisiz, cahil, aç ve hasta adam, ormanın kenarındaki çimenlere oturuyor ve kara koyununa meçhul bir sevgiliden kavalıyla söz açıyordu. Bu sözde bilgi, bu sözde...

(Ne söylesem boş, ne söylesem anlatamam artık, iyisi susayım, bitireyim hikâyemi.)

Yandan Çarklı

Bir çavdar ekmeğiyle kırk kuruşluk kaşar peyniri aldım. Vapurun bomboş bir kenar kanepesine, birinci mevkiden sızan ışıkların iki pencere arası loş bir yerini seçerek oturdum. Akşam yemeğimi yedim.

Ölesiye yalnız, ölesiye mesudum. İçim kalabalık çekiyor. İnsanlar çekiyor. Çocuklar istiyorum: haşarı, sarışın, esmer, edepsiz... Seyahatler çekiyor içim. Dünya yüzündeki tuzlu sularda ışıklı vapurların gittiğini; Paris'te kırmızılı, yeşilli, turunculu işaret fenerlerinin bulvarlar boyunca akan köhne taksilere sis içinde yol gösterdiklerini; caddelerde, meydanlarda gotik binaların kayalar misali yükseliverdiğini; bisikletine tünemiş genç bir kadının türkü söyleyerek geçtiğini; pırıl pırıl matruş* bir adamın pırıl pırıl bir bıçakla bonfile kestiğini; yalancı inciler içinde dolgun bir kadının Napoli'de, şarkılı bir kahvede fıstıklı dondurma yediğini; tayyare meydanlarının lokantalarında konyak içerek garip valizleriyle yolcular bekleştiğini; bir üçüncü mevki vagonda yaşlı bir adamın şehir

Tıraşlı.

içlerinden tren geçerken, gençken oturduğu kahveleri tanıyarak titrediğini...

Yandan çarklı, suları döve döve köyüme götürüyor beni. Evimde anam, köpeklerim bekliyor. Şimdi kafasını koymuştur kuyruksuz, balkonun tırabzanına. Gökyüzünde yıldızlar var, sayısız. Kimisi kayıp gidiyor. Kimisi ne zamandır bakıyor kim bilir?.. Öpmek istiyorum. Dudaklarımı çavdar ekmeğine sürüyorum. Üstçene kemiğimde kalmış tek dişimle kaşar peynirini koparmaya çalışıyorum. Kaçırıyorum dişimin altından.

Yandan çarklı durdu. Bir iskeleye insan boşalttı. İnsan aldı, insan!.. İnsan!

Her şeyin fakir elbiseleri gibi lime lime, nem almış sıvalar gibi parça parça döküldüğü zaman, yalnız sen varsın insan. Yalnız sen varsın. Yalnızlığımın, ihtiyarlığımın, sevimliliğimin, egoizmimin ortasında daha dün şehvetle sarıldığım, kokusundan hazzettiğim; yıldızları, yandan çarklıyı, derin suları, heykelleri, gotik binaları, ağaçlık tenha yolları, pek sevdiğim yeşil yeşil, kırmızı kırmızı, turuncu turuncu yanan işaret fenerlerini geride bırakıp, sana, yalnız sana âşığım.

Daha dün dudaklarını, tüylü kollarını, ağzını, kirli dirseğini; şeftali, kaşar peyniri, ekmek, kavun kokan avucunu, memeni, gözünü öpmüştüm. Şimdi kaçıyorsun benden, soğuyayım istiyorsun, soğuyup de gebereyim. Yok anam, yok! Yok hayatım, yok! Kafamın içindeki tenhalığı, halimdeki yalnızlığı, karaciğerimdeki hastalığı, canımdaki kudretsizliği, sinirlerimdeki derin derin uyku ihtiyacını bahane edebilir, sana da giderayak lanet şarkıları yazmaya çalışırım. Kim bilir belki de güzel bulanlar olur. Olur, olur ama, gönlüm hâlâ

sendedir, sende. Şimdi parklarda uyumuş çocukların, ihtiyarlarınla benim gibisin. Benim gibi. Değil, "ben" sen, hiçbir şey seni sevmekten beni alıkoyamaz.

Bir çocuk geldi. Sakız leblebisi satıyormuş, çağırdım. Birden hatırladım ki, daha evveli gün üstçeneden dört diş çektirmiştim. Bekliyorum, oraya yenilerini takacağız. Takmalarını... Onlarla da bir müddet kemireceğiz dünyamızı. Bir müddet onlarla da günümüzü gün etmeye, yandan çarklı vapurlarda yıldızlara karşı insanları aşkla, şehvetle sevdiğimizi hatırlayarak, insan olduğumuzu unutur gibi hatırlayarak...

— Bana bir çay söyle, oğlum.

— Peki amca.

Ne kocaman kafası var keratanın. Ne renksiz yüzü var, sevimsiz çıyan gözleri var bu hastalıklı oğlanın. Çoktan uyumuş olmalıydı. Çoktan kediyi koynuna alarak uyumuş. Yukarıdaki güverteden birkaç aylık bir çocuk viyaklaması geliyor. Bir dostun Mehmet'ini hatırlıyorum. Onun da ağzı benimki gibi şimdi, dişsiz. Ama benimki gibi cıgara değil, mis gibi kokar mı sana!..

Şu vapur yolculuğu olur şey değil. Kısasında iş yok. Uzunu matrak, uzunu fiyakalıdır. Vapur uzak memleketlere doğru dümen kırarken yolcular arasında birdenbire bir dostluk peydahlanır. Gençliğimde bir kadın tanıdım. Binmiştik bir İtalyan vapuruna, Marsilya'ya gidiyorduk. Birinci günü kaptanla, ikinci günü ikinci kaptan ve bir yolcuyla, üçüncü günü benimle ve Pire'den vapura binmiş bir Sicilyalı ile aynı günün akşamı bir gemiciyle, gün ağarırken ihtiyar bir İngilizle doyasıya ahbaplık etmiş; hatta yeniden ikinci kaptan ve benimle, yeniden Sicilyalı ve gemiciyle dostluk ta-

zeleyerek Rum gelini Marsilya'daki nikâhlısına teslim etmiştik. İnanmazsanız yemin etmekten başka ne yapabilirim? Herkes kadını mahkûm etmeye çalıştı. Hiçbirimiz muvaffak olamadık. Rıhtımdaki nişanlıya da, hepimiz güvertenin korkuluğuna dayanarak tatlı tatlı güldük. İkinci kaptan komplimanlar yaptı. Bugün yandan çarklıda onu hatırlarken eskisi gibi gülmüyorum. "Hey aslan Rum gelini, yaşayasın! Ölemeyesin, dert görmeyesin!" diyorum.

Korent'ten geçerken, nasıl da yaslanmıştın ikinci kaptanın koluna, Stromboli önünde akşam olurken, nasıl da belime kolunu sarmıştın. Sağ olasın, hiç ölemeyesin kadınım!..

Bir başka sefer Köstence dönüşü bir gemici çocuğunu karanlık güvertede başım dönerek öpmüştüm. Yine böyle sert poyraz esiyordu. Yine hışır hışır suları dövüyordu pervane.

Dur yandan çarklı, dur! Köyüme geldik, ineyim.

Pay

Gelen adam kara bıyıklı, yağız, haşin bir adamdı. Kapıdan hızla girdiği halde, reisin gözünü görür görmez durakladı. Ağır ağır yürüdü. Üç dört tayfayla reisin oturdukları masanın önünde durdu. Ötekiler hiç oralı değillerdi. Hesaplarına dalmış gibiydiler. Adam kararını vermiş bir halde bir adım daha attı.

— Baksana bana efendi! dedi.

Hepsi birden dönmüşlerdi. Dört tayfanın en irisi kaşlarının altından bakıyordu.

— Baktık sana! dedi reis.

— Neden bize bir buçuk lira düşüyor da...

— Sen kayıkta mıydın?

— Değildim.

— Küreği sen mi çektin, ağı yıkayan sen misin?

Kaşlarının altından bakan iri tayfa:

— Sen bana baksana "Menco", dedi. Sen bir daha bizim kayığa gelme.

— Sen karışma. Sana ne oluyor? Burada reis var.

Reis:

— O benim adamımdır. Tayfaya o karışır. Gelme dedi miydi, gelemezsin. Yarın sabah görmeyeyim seni.

— Nolacak? İhya mı ediyorsunuz sanki? Başka kayığa giderim. Ama bugünkü hakkımı da isterim. Ufacık çocuklarla bir tutmayın adamı. Ben donunu bağlayamayan Hasan'la bir miyim? O da bir buçuk lira alsın, ben de. Bu hak mı?

Reis:

— İşte bu kadar. Yarın gelmeyeceksin, anlaşıldı mı?

— Anladık, gelmeyeceğim. Zaten çağırsanız da gelmem. Ama hakkımı verin.

— Ne istiyorsun? Sen hesap bilir misin?

— Ben hesap mesap bilmem.

— Bilmezsen ne diye dırlanıyorsun?

— Ağzını topla. Sen zırlıyorsun. Ben hakkımı istiyorum.

— Hadi oradan Menco sen de!

Sobanın yanında oturmuş ağzında bir garip pipo bulunan ihtiyar adam, yanındaki uzun boylu birisine:

— Adamın hakkı var ama... demiş bulundu.

Ötekiler hemen:

— Sen bizim kayıktan mısın, sana ne oluyor?

— Bana bir şey olmuyor ama, ayıp! Herkesin hakkını yemeyin.

— Onu bize söyleyeceğine, sen koynuna doldurduğun kolyozların hesabını versen daha iyi edersin.

— Ben hırsız mıyım?

— Hem de halisisin. Sen değil miydin geçen sene, tam kayıktan çıkarken bizim reis belindeki kuşağı çözüvermişti de, hani bir teneke kolyoz çıkıvermişti koynundan. Kimdi o, sen değil miydin? Otur oturduğun yerde. Pipona izmaritleri doldur da içmene bak.

İhtiyar adam piposunu ağzından çekmiş, tütün tabakasını çıkarmış, içini masanın üzerine boşaltmış:

— Senin baban böyle tütün içer miydi, bak hayvan oğlu hayvan! diyordu.

Ama şimdi herkes gülüyordu. Hakkını aramakta olan yağız, kara bıyıklı adam da bir dakika etrafına bakındı. O da başladı gülmeye.

Reis birdenbire onu çağırdı.

— Bana bak Mevlût Efendi, dedi. Al şu lirayı. Ama yarın sabah sakın geleyim deme.

— Gelmeyiz oğlum, gelmeyiz.

— Öyle bir gelirsin ki, güle oynaya. Taş atıp da elin mi yoruluyor. Bana bak Hasan, sakın çağırma bunu.

— Hadi zararı yok! Erkeklik bende kalsın. Ben çağırayım da isterse gelmesin.

Bir lirayı masanın üzerinden hâlâ almamış olan yağız adam, sobanın kenarındaki sandalyeye oturdu. Bir cıgara yaktı. Lirayı bir türlü alamıyordu. Ötekiler kenarda duran liraya bakmıyorlardı bile. "Gel al" da demiyorlardı.

Adam kahveciye kahve ısmarladı. Parasını vermek istedi. Reis almaması için kahveciye işaret etti.

Yağız adam ellerini dizlerine bastırarak ayağa kalktı. Hasan dedikleri iri tayfa, lirayı masadan kaptığı gibi tam o kapıdan çıkarken cebine attı. Dışarıdaki kalabalık çoktan dağılmıştı. Reis cebinden bir miktar daha para çıkardı. Kahveleri ödedi, çıktı.

Pipolu adam reis kapıyı kapar kapamaz başladı:

— Kedi için cebime iki tane balık korum, adım hırsıza çıkar. Herifçioğlu bir vuruşta beş yüz lira vurur, ismi "Kara Vokiri"dir; dinine yandığımın dünyası!

— Ali Dayı be. O cebini hangi terziye yaptırdın? Bir teneke balık alıyor be! Aşkolsun yapan terziye!

— Bana bak ulan! Şimdi dininden imanından başlatırsın ha. Sen de hırsız muavini değil misin? Soyun bakalım elin fukaralarını iki pay fazla alacağız diye. Enayi oğlu enayileri! Allah sizin yanınıza kor mu sanıyorsun? O para yarar mı insana?

İri tayfa ensesini tokatlayarak:

— Bu enseyi o paralarla yaptık Ali Çavuş.

— Bak sıkılmadan söylüyorsun da.

— Bana bak Ali Çavuş. Biz kimseyi soymuyoruz. Onlar kolan* çekiyorlar. Karadan. Kolan çekmek nedir be? Dans etmekten farkı ne ki?

Ayağa kalkmış, yan durmuş, bir ayağını geriye atıyor, sonra ötekini yanına getiriyordu. Aynı hareketi birkaç defa yaptı.

— Ellerini bile sürmüyor herifler. Na böyle; rap rap! O çalışsın bu kadar. Alsın bir buçuk lira, biz de alalım bir buçuk lira, reva mı bu? Kim ağları yıkıyor? Kim düzeltiyor? Kayık gelir gelmez hepsi tüyüp gidiyorlar. Gelip biraz yardım etseler ya. Hepsi kahveye doluveriyor.

— Onlar olmasa ağı nasıl çekersiniz?

— Yedi tane Heybelili İstavro gibi adam ver bana. Bu otuz kişinin yaptığı işi yapsın. Payını da tam alsın, yağma yok. Elbette biz onlardan bir pay fazla alacağız.

— İki pay almak zaten hakkınız. Ona bir şey diyen yok, ama siz öyle yapmıyorsunuz ki...

— Ya ne yapıyormuşuz?

— Çocuklara dörtte bir pay, sessiz sedasızlara yarım pay, şöyle biraz kafa tutana bir pay veriyor, artanı yine pay ediyorsunuz.

Yassı kemer, enlice bağ.

— Hadi bırak numaraları. Ama hepsinin de cebini yoklasan ikişer kilo balık vardır.

— Kim demiş sana? Kolancı nereden aşıracak balığı? Yardım için kayığa girse, herife hırsız diyorsunuz. Size bakıp o da iki balık cebine koysa... Sen misin koyan? Sonra da "Bize yardım mı ediyorlar kayık yanaşınca?" diyorsunuz. Bırakmıyorsunuz ki yardım etmeye.

— Nasıl bırakmıyoruz?

— Bırakmıyorsunuz. Baktınız ki herif çalışkan. Bir punduna getirip cebine balık bile koyuyorsunuz ki bir daha lanet olsun kayığa girene diye herife tövbe ettirmeye.

— Sen onu bırak Ali Çavuş, sahi şu cepleri nerede yaptırdın?

— Ulan hani cep, göstersene?

— Yarın sabah yırtık pardösünü giydiğin zaman gösteririm.

— Göstermezsen?

— Arap olayım!

— Göstermezsen ama ben sana göstereceğim ananın bilmem nesini!

— Sende gösterecek bir şey kalmadı ki?

— Anan bilir.

— Ali Çavuş kızma be. Yak bir cıgara.

— Pipo içiyoruz.

— Çek ağzından o boku da, adam gibi bir cıgara iç!

— Sen çıkar ağzından o dediğini. Ne cıgarası o?

— Ha şöyle, imana gel!

Ali Çavuş'un suratı bir lahzada* yumuşayıvermişti.

An.

— Bizim kayığa alayım mı seni Ali Çavuş?

— Sahi be Hasan alsana.

— Alırım ama, cepleri sökmek şart.

— Namussuzum yalan be.

— Nasıl yalan Ali Çavuş? Ben gözümle gördüm.

— Vallahi kedi için almıştım balıkları.

— Peki peki, Ali Çavuş. Söylerim Kara Vokiri'ye. Ama sandaldan çıkarken üstünü ararız. Bak bu şartlan.

— Ulan kayık da sizin olsun, balık da. Ben gelir miyim sizinle be! Ben bugüne bugün...

— Orman bekçisisin değil mi?

— Elbette ya. Bize yakında silah bile verecekler.

— Geçen seneden beri çamlarda kozalak kalmadığının farkındasınız çocuklar?

— Sahi be, ne oldu o canım kozalaklara?

— Vasil'in fırınına sorun.

Ali Çavuş, kozalak lakırdısı başlar başlamaz sessizce bulunduğu yerden kalkmış, Vasil'in fırını lakırdısı bitip de kahkaha başlamadan çıkıp gitmişti.

Korentli Bir Hikâye

NOT: Geçenlerde bir Yunan hikâyecisiyle tanıştım. Pek seviştik. O bana hikâyelerini okudu, ben ona. Sonunda bir anlaşma yaptık. Aramızdaki bu anlaşmaya nazaran o benim hikâyemi okuyacak, aradan yirmi dört saat gibi muayyen bir zaman geçtikten sonra konuya ilişmeden istediği gibi yazacak -isterse aynen de alabilir, imzasını atmakta bağımsız olacak. Ben de onun hikâyelerini aynı şartlarla yeniden yazacak veya aynen alacağım. İmzamı atmakta da serbest olacağım. Her hikâyenin başına böyle bir not koyup koymamakta bütünlemesine bağımsız olacağız. Ben bu Yunanistan'ın bir nahiye merkezinde geçmiş hikâyeye -okurken de anlaşılacak ya- hiçbir not koymadan imzamı atmayı uygun bulmadım. Onun ne yaptığını bilmem. İstediği şekli ihtiyar edebilir. Dostumun başka hikâyelerini yirmi dört saat önceden okuyup yeniden yazdığım zaman böyle bir notu ister korum, ister komam. Bütünü "adapte" edebilirsem hiç lüzum görmem. Ama bu hikâyedeki gibi "adapte"si bana güç gelirse, ister istemez böyle bir not koymaya mecbur kalırım.

Nahiyeye ilk geldiği günleri çok iyi hatırlıyorum. Paçası yenmiş pantolonu, dar ceketi, süzük çehresi, düğüm yeri yağlıca kravatı, sokakta bir kara oğlanın fırçasıyla ayna gibi parlatılmış yer yer kahverengi, yer yer

çikolata ayakkabıları, rüzgârda mendil misali titreyen pardösüsü gözlerimin önünde bugünkü gibi.

Nahiye müdürleri bir, ilkokul öğretmenleri iki, –başkaları da vardır ya, onları sırası geldikçe anarız–, bu iki tip insan, ilk temasta sevimsizdirler. Neden böyledirler, diye düşünürsek buluruz: Halkla çocuk kendisini idare için başına getirilmiş insanlara karşı içlerinden çok dışlarını verir, bilgilerinden çok bilgisizliklerini gösterir, dostluktan ve sevgiden çok beğendirmeyi ve sevilmeyi imtihan suali gibi ortaya sürerler de onun için. Karşılığını göremezlerse aralarındaki münasebet alelade, lakayt tavrını takınıverir. Fakat o zamana kadarki ilgi ve hareketten bir şey anlamayan idareci kendine üstün süsünü vermiş, bu süsü bir rozet gibi yakasına iliştirmiştir. Halkın arasında gökten inmiş bir acayip mahluk gibi gezinir durur. Ona süsün ve taktığı rozetin çirkin bir şey olduğunu anlatmaya imkân yoktur. Nahiye müdürüyle başöğretmen için her insan bir çocuk, yahut da kendine kâğıt imzalatırken önünü iliklleyen, elini öpmeye kalkışan biçare bir adamcağızdır.

Bununla nahiye müdürleriyle başöğretmenlerin kötü insan olduklarını söylemek istemediğimi bilmenizi rica ederim. Çoğu iyi insanlardır. Bu süslerinden ve düzenlerinden öte pekâlâ insanlardır. Ama ben, ilk nazarda ne kadar sevimli gözükürlerse gözüksünler, onlarla ahbaplık etmekten hoşlanmam.

Nahiyeye yeni gelen bu müdürü sokakta ilk defa görür görmez sevmiştim.

Şurasını söylemeyi unuttum: Kendilerine ne kadar süs verirlerse versinler, vazifelerinde doğru insanlarsa, halk için, çocuk için korkulacak bir şey yoktur. Onların bu hali zahiridir*. Vazifelerinde belki bazen fazla

---

Açık, belli.

bile dürüsttürler. Kabahatleri nahiyelinin ve mektebin insanını anlamamış olmalarıdır. Bu da çok mühim bir şeydir, ama dürüstlükten daha mühim sayılmaz.

Uzattık değil mi? Kısası; bizim nahiyemizin müdürünü, sessiz, münakalatsız*, atsız arabasız nahiyenin sokaklarında ilk gördüğüm zaman sevmiştim. Her ne kadar ben onunla fazla ilgilenemiyorsam da, nahiyeyle ilgimi muhafaza ettiğimden –yani kahvelere çıkıyor, balıkçılarla konuşuyor, madamlara kalimera, kalispera diyordum– yeni müdür beyin dürüst, namuslu bir adam olduğunu işitiyor, "Aferin şu pantolonunun paçaları pörtüklü delikanlıya..." diyordum.

Öteki müdür ne korkunç adamdı. Hele ne merhametsizdi. Fukara görmez mi tüyleri diken diken olurdu. Zavallı gördü mü eski komiserliğini hatırlar, veryansın ederdi. Zengin karşısında değişir; ciddi maskesini takar; icap eden yerlerde icap ettiği kadar sinirlenerek, yapılan işe ve kendisine önem verilmesini isteyerek, her meseleyi hallederdi. Evet, onun da hakkında bir şey söylememişlerdi. Kanundan, nizamdan ayrılmamıştı. Ama kanundan şöyle bir parça ayrılabilsem, emekliliğime üç sene kaldığını bir unutabilsem diyen halini, belki de ben böyle tefsir ederdim.

Yeni nahiye müdürü beyle neredeyse ahbap olmak üzereydim. Severim dürüst adamları. Yol göstermek ne haddime; ama benim de kendime göre nahiye hakkında söylenecek bir iki lakırdım vardır. Mesela şu güzün vakit vakit, küme küme gelen kuşları ökseyle tutmayı acaba mevzuat yasak edemez miydi? Şu iki tane mazlum sokak köpeğini aşılandırıp –yüz bin drahmi vergisi olmasa bahçıvanların, hatta benim bahçeme alabile-

---

Ulaşım imkânı olmayan.

ceğim hayvanları– zehirli köftelerle öldürtmese, falan filan gibi. Yoksa benim nahiyeye şöyle etmek, böyle etmek, asfaltlamak, ağaçlar diktirmek, kanepeler kurdurtmak, güzelliğini bozdurtmamak; bir otel, bir fırın, bir hamam yapılmasını sağlamak filan gibi projelerim yoktu. Kendisi herhalde bu gibi işleri benden iyi bilirdi.

Ben işte böyle, bir iki insanla, bir iki hayvanı felaketten kurtarmak için nahiye müdürüyle ahbaplığı kararlaştırmıştım. Ama o günlerde bir bayram münasebetiyle bütün güzel rozetlerini takmış karşımda görünce "Dur bakalım, ne söyleyecek de ondan sonra..." diye bekledim.

O kadar beylik, o kadar bilmeyerek çalma, o kadar huluskâr* ve o kadar nahiyeyle ilgisiz –bütün bunları o kadar samimi ve hararetli bir şekilde inanarak, büyük vatanperver sözler söylediğine emin olarak– laflar etti ki, benim en küçük bir sözümün ona ne kadar gülünç geleceğini düşündüm, irkildim, şaşırdım, ürktüm. "Ya ahbap olsam halim nerelere varırdı?" diye kendi kendime sordum.

Söylediği laflardan hiçbirinin bir nebzecik samimi, bir nebzecik mahviyyetkâr**, bir nebzecik eğilir bükülür, nahiyeye faydası dokunur ciheti yoktu. Boş, büyük lakırdılardı.

Hani bu laflar da söylenebilirdi belki. Bir nahiye müdürü belki de böyle laflar da söylemeliydi. Ama hiç olmazsa azıcık söylediklerinden sıkılan bir hali olmalı değil miydi? Olmazsa, söylediklerine kendisinin de pek inanmadığını ihsas etmeli değil miydi? Hem böyle sözler nahiye müdürlerinden çok, valilere yakışırdı. Şöyle

---

1. Temiz duygulu, içten. 2. Dalkavuk.
Alçak gönüllü.

az buçuk mürekkep yalamış bir insanı böylesine üç nutuk çılgına döndürür. Vatanperveri vatansız, gülümseyeni ağlar, bakanı kör, demokratı diktatör edebilirdi. "Allah saklamış beni!" dedim.

Ama yine uzaktan uzağa, onun dürüst bir memur olduğunu duyarak, sevdim. Aynı pantolonlar, aynı pardösü, aynı ayakkabılarla iki sene onu kardeşane seyrettim. Yalnız kravatını değiştirdi. Gömleklerine de yarım kola yaptırıyordu.

Nahiyede birdenbire tuhaf bir değişiklik oldu. Hemen hemen bir nahiyeye hücum! Yazın havası güzelmiş, arsaları ucuzmuş diye bir zevksizler akınıdır başladı. Bir yapı merakıdır aldı milleti.

Bu arada nahiye müdürü evlenmiş, çocuğu bile olmuştu. Ben artık onu pek görmüyordum. Nakli hane etmiştim. Yalnız yine, senelerce oturduğum bu kasabaya ara sıra yolum düşmeden de gidip gelirdim. Nahiye müdürü beye dair hiçbir dedikodu kulağıma çalınmazdı.

Nahiyeye gelince, gitgide, tiroit guddesi* çok faal oğlan çocukları gibi biçimsiz bir şekilde uzuyor, büyüyordu. Zevksiz ama muhteşem villalar, köyümün köy, Korent Gölü manzarasını Juan les Pins karikatürüne benzetebilmek gayretiyle didinmesine rağmen bir acayip, adeta topraktan doğan bir mukavemet, köyümden o balıkçı köyü havasını bir türlü gideremiyordu. Yine yeşil yosunlu, insan ayağı değmemiş gibi yokuşlar nar ağaçlı, mimoza sarılı, kocayemiş dallı, yabaninane kokuluydu. Yine atkestanelerinden pırıl pırıl kahverengi meyveler, tenha yollarda potinlerimizin

---

Beze.

ucuna düşüyor, çocuklar, yine onlarla saatlerce futbol oynuyorlardı.

Birdenbire günlük kokulu serin avlulara düşüyor. Birdenbire bir kır kahvesinin kuyu çemberinde Bizans yazısı okunuveriyor, yine bir dönemeçten dönünce asırlık bir minicik kilisenin bahçesine giriyor, ihtiyar, kambur, boğum boğum bir zeytin ağacında bir çan asılı duruyordu. Sonra yine birdenbire bir manastırın kapıları, avluya açılan dizi dizi odalarının önündeki kaldırımda siyahlar giymiş, tadı hâlâ konuşuşunda fıkırdayan bir yetmişlik Rum kadınına rastlıyorduk. O betondan, çirkin, münasebetsiz villaların iki zengin zevksiz Yahudi matmazeli tarafından muvakkaten* getirilip küçük kilisenin yanına adeta mukayese edilmek, hatta mukayese bile değil de, bu küçük kilisenin şiir gibi halini, geçenlere iyice anlatmak için konulduğu zehabıyla** ikisini birlikte bir araya getiremiyor, hatta o çirkin yapıyı çoğunca göremiyorduk bile. Onun yerinde kafamızda hâlâ, çoktan yıkılmış bir kartopu ağacıyla bir defne vardır.

Yapı sahipleri amma da inatçıydılar ha! Köyümün havasını değiştirmek için bahçe düzeltmek, arazi tesviye*** etmek bahanesiyle yırtınıp duruyorlardı. Kazılardan çıkan molozları denize döktürebilmek için paraları vardı. Tabii yapı sahiplerinin, ama dedim ya, köyün havasını değiştirmek en büyük emelleri olduğu için adam tutup araba getirtmek, günlerce beklemek de işlerine gelmeyince, kim bilir kimin "ben görmüş olmayayım" göz yummasıyla bu moloz çimenlerin, yo-

---

* Geçici ya da eğreti olarak.

** Sanı, zannetme.

*** Düzleme.

sun bağlamış tenha ve güzel yolların üstüne öbek öbek oturtuluyor, biraz mırın kırın eden olursa; gözleri ve içi uzak memleketinde, esmer ve dalgın bir işçinin eline ufak bir el silindiri veriliyor, güya tesviyesi yaptırılıyordu. O çamsakızlarının akmasıyla, çam iğnelerinin çürümesi ve kocayemiş meyvesinin balıyla asfaltlanmış iki bin senelik, yağmurda mis gibi sakız, nane, zeytin, reçine, atkestanesi, defne ve toprak kokan yollar, çamur içinde kalmıştı. Yol çimenlerinin bile söküldüğü oldu. Yalnız bacası için sekiz milyon drahmi harcadığı rivayet edilen bir Hollandalı, evinin bahçesini miri çimenlerle süsledi. Çamların, zeytinlerin –o defne ve kocayemişler, naneler, devedikenleri, kartopları filan, adam yerine sayılmaz– bile birçoğu, yapılara zarar vermesin diye önce diplerine kireç kuyusu açılarak, buna mukavemet edince bin senelik dallar yer yer budanarak, yine canını muhafaza eder de kurumazsa üç beş gün kötü kötü, düşman düşman bakılarak ve bir gece gövdesine bir halat bağlanıp inim inim inletilerek, ne olursa olsun devrildi.

Böylece birçok şeyler oldu.

Ama dediğim gibi, bütün bunlara rağmen tabiat; toprak, bin senelik ağaçlar, küçük kiliseler, çan kuleleri, çanlar, manastırlar, koylar, çamurdan kendilerini koruyabilmiş yosunlu yollar, sanki ayaklanmışlardı. Hiçbir şey değiştirtmiyorlardı. Bu mukavemet hareketine sükûn içinde gülümseyerek karışmış gitmişlerdi. Onlara iştirak eden ben vardım. Balıkçı Komyanos vardı. Dul madam Hrisopulos vardı. İşte birkaç kişi daha vardı, o kadar. Değişenler çok oldu. Saymakla tükenmez. Hiçbirine şaşmadım. Ama nahiye müdürüne şaştım. Bileğinde altın kol saatiyle, kısa ipek göm-

leklerine, Avrupa işi kravatlarına bakıp durdum. Aldığı karının drahomasıyla yaptığını söyleyenler çoktu. Kışın sırtındaki paltoyu artık ne dıramudana, ne de levant rüzgârı* uçurabiliyordu. Palto ağır ağır, tiyatro perdeleri gibi açılıyor, eteklerine kurşun dikilmiş gibi en sert rüzgârda güçlükle kımıldıyordu.

Akdeniz'de esen doğu rüzgârı.

Kırlangıç Yuvasındaki Kadın

Bir kırlangıç, bütün bir yaz ayı boyunca iki milyona yakın kumuç*, tatarcık, sinek yutarmış diye bir yerde mi okudum, yoksa gelişigüzel uyduruyor muyum?

Kırlangıç yuvası deniz kenarında, pis bir hamal kahvesinin içindeydi. Bahar gelince kahveci, soba borularını çıkardığı deliği tıkamadığı için delikten bir deniz havası kahvedekilerin yanmış yüzlerine çarpar, ara sıra da bir sinek ikilisi, seçemezse bir horya** kızını Aşçı Hasan'ın önünden kapar, yere çarpardı.

— Niye kapamazsın bu deliği Hanım? derlerdi.

Kahveci kadın:

— Çayını getireyim mi Hasan Ağa, tam deminde?

— Ben senden çay mı istedim, Hanım Abla? Şu deliği ne kapamazsın? diye sordum.

Kahveci kadın:

— Kırlangıç deliğini mi? derdi. Eli kulağında, neredeyse gelir benim kiracı.

---

* Sivrisineğe benzer çok küçük bir tür sinek.

** İskambilde karo.

Kırlangıcın yuvasına bir göz atardık. Bir defa yerinden kopmuştu da düşmüştü. Bir şeyler olmamıştı yuvaya. Hamal Salih'in çayı dökülmüş, çay fincanı kırılmıştı. Dünyada iyi insanlar da olmasa kırlangıç yuvasını tutup yerine tutkalla yapıştırır, altına da bir tahtacık oturturlar mı? Sağ olsunlar, Ahmet'le Mehmet isminde iki delikanlı kolları sıvadılar, kırlangıcın yuvasını bir daha kopmayacak, koparsa düşmeyecek hale getirdiler.

★

Kırlangıç yuvasındaki kadın, sabahları gözükürdü. Islak saman rengi saçları vardı. Tarar, durmadan, yorulmadan, saatlerce tarardı.

Kırlangıç yuvasına kadın sığar mı demeyin. İnsan aklına sığan şeyleri bir yol hayal buyurun. Kırlangıç yuvasına bir kadın sokmuşuz, saçlarını, ıslak saman rengi saçlarını tarar dururmuş. Ne zararı var size? Varsın, bir de öylesi bulunsun, hiç değilse bir Abasıyanık'ın yazısında. Bıktım doğrusu artık, oturup insanoğlunun çektiğini, çekmediğini anlatmaktan. Bıkmaktan geçtim, anlatamadım. Yazdım, beceremedim. Kendi kendimi ne aynada, ne düşte, ne hayalde, ne de fotoğrafta göremedim de, tuttum, sarı saçları vardı, dedim. Gözleri yaradana yan bakardı, dedim. Akşamları iki kadeh içerdi, dedim. Şuna güler, şuna üzülürdü, dedim. Ona çok haksızlık ettiler, dedim. Zengine sövdüm. Fakirine enayi gibi acıdım. Neredeyse dünyaya nizamat vermeye kalkacaktım!

Kırlangıç yuvasında bir kadın gördüm. Akşam oldu muydu, kırlangıç bir köşede, o bir köşede birbirlerine bakar dururlardı. Karanlıkta bir halt da göremezlerdi

ya. Kırlangıç yuvasında gece, zifiridir. Yalnız bir koku, cambazı cambaza yaklaştıran bir çamur kokusu vardı. Kırlangıç yuvasında birleşmek kadar güzel şey, her yerde birleşmektir. Ama kırlangıç yuvasında birleşmenin bir başkalığı da yok değildi. Kırlangıç o gece için gündüzden bir ateşböceğini getirirdi. Kubbeye o tutkal gibi tükürüğüyle ateşböceğini yapıştırırdı. Yuva bütün gece, uzak bir yıldırım ışığı içinde, ateşböceğinin ateşi serinliğindeydi.

Gündüzden her günkü kolalı gömleğiyle frağını ütülemiş, giymiş olurdu. Kırlangıç yuvasındaki kadın, onun kumuçlara doğru seğirtişine hayran kalırdı bütün gün. Hep yerden yerden giderdi o günün şerefine. Hava da bir güneşsiz olurdu öyle günler. Frağıyla kolalı gömleği parlamazdı kırlangıcın ama, akla kara renk, renklerin anası halinde onun üstünde o puslu güne ve soluk renklerine meydan okurdu.

Kırlangıç yuvasındaki kadın geceyi beklerdi. Öyle günler bir sıkıntılı olurdu. Saçını taramazdı. Tarayayım dese, terlerdi. Kahvenin dışında rüzgâr koşardı. Sonra tam kırlangıç yuvasını tuz buz edecek hale geldi miydi sinirden kadın, bir yağmur boşanırdı gökten. Kırlangıç yağmurun altında hâlâ sinek peşinde olurdu. Yuvadan uzaklaşmışsa bir yerlere sığınmazdı ki. Severdi yağmuru. Sırılsıklam dönerdi yuvaya. Bir köşeye siner, kabarır, uyur gibi yapar. Yağmurun dindiğini hisseder etmez, fırlardı ateşböceği bulmaya kırlara. Kırlangıcın yuvası, cami gibi kubbeli. Ateşböceğinin ışığı soğuk, buz gibi bir ışık... Maviye çalar, kırmızıya çalar, sarıya çalar, çalar oğlu çalar.

Kırlangıcın yuvasındaki kadını, böylece anlattığıma bakıp da, sakın aklınıza kırlangıcın eşinden söz

açtığım gelmesin. Kırlangıç yuvasındaki kadın kuş değildir. İn cin değildir. Beni Âdemdir*.

Olur mu öyle şey? Olsun olmasın. Oturup dedikodular, olmamış şeyler, olup da kimsenin takmadığı hikâyeler, düzeltemeyeceğim işler, daha doğrusu, ne aynada, ne fotoğrafta kendi kendimi göremediğim halde, başkalarını değil anlamak, görürmüşüm gibi onlara dair sözler söylemek, içim çekmiyor bugün.

İstersem kırlangıç yuvasına bir kadın oturtur, saçlarını taratırım. İstersem kırlangıç yuvasına ateşböceğinden bir avize takarım, istersem kırlangıçla yuvasındaki kadına, sanki günahmış gibi, günah işletirim bu ışığın altında. Derim ki, bir kırlangıç, bütün bir yaz ayı boyunca tam iki milyara yakın kumuç, tatarcık, sinek avlar. Ne dersem derim. Kimsecikler karışmaz. Birçokları sevinirler de, insanoğlunun insanoğluna yaptıklarını görüp de anlatmadığıma... Ne yapayım, benim zanaatım da bu, yazı yazmak. Yazı yazıp ekmek yemek. Yazmak demek, aklıma ne gelirse kâğıda geçirmek değil elbet. Ama ben aklıma ne eserse yazan cinsindenim, ne yapayım? Bu zanaat da pek geçmiyor. Doyurmuyor. Ama bir defa tutulmuşuz. Kızıyoruz. Birbirimize giriyoruz. Yine de insanoğlundan söz açmaya uğraşıyoruz. Onu eğlendirmek ister kimimiz, kimimiz güldürmek; kimimiz becerir, kimimiz beceremeyiz. Zanaatımızı ötekilerden üstün görürüz. Bugünlerde ne kadar yazı okudumsa, hepsinde bir dedikoduculuk, bir anlayışsızlık, bir göremeyiş, bir özenti havası vardı.

Biz de öteki zanaat ehli gibi birbirimizi görerekten aşka geliriz. Canım sıkıldı. Bir yazıma yirmi beş papel

---

İnsan.

verileceği müjdelendi. Eve geldim. Odama kapandım. Yazı yazmanın mümkünü yok.

Kâğıdın başına istemeyerek kendiliğinden "Kırlangıç yuvasındaki kadın" ismini koymuşum. Akşam olmuştu. Evden çıktım. Kahvedeki yerimi almıştım. Kahveci Hanım Abla çayımı getirmişti. Kimse bana bakmıyordu. Millet kâğıt oyununa dalmıştı. Gözlerimi, tavana yakın kırlangıç yuvasına doğru zaman zaman kaldırıp bakıyordum. Acaba sahiden kırlangıç yuvasında bir kadın var mıdır diye. O gün de bir yağmur yağmıştı, ortalığı sel götürmüştü ya, o gün işte.

Hani biraz daha gayret. Kırlangıç yuvasının deliğinden o kadın, başını çıkarıverecek.

Hayır, bir şeycikler olmadı. Kırlangıç yuvasının ağzı kapkaranlıktı. Yuvanın deliği bile gözükmüyordu. Birdenbire kahveci abla gözlerimi kırlangıç yuvasında yakalayıverdi.

— Kırlangıca mı bakıyorsun? dedi.

— Hayır, yuvadaki kadına, deyivermek üzereyken,

— İki senedir gelmiyor, dedi.

— Ya... dedim.

— Bir çay daha yapayım mı size?

— Yap abla.

Düşündüm. İki senedir emekli Zeynel Efendi de gelmiyor. Biletçi Celal de, Hasan Efendi de gözükmedi. Balıkçı Apostol da pencerenin bir kenarında ağ örmüyor iki senedir.

Tevekkeli iki senedir bu kahvede çayın eski tadı yok.

Dondurmacının Çırağı

Köyde insan olarak bir kusursuz ben yoktum ama, onlar benim, ben onların kusurlarımızı göre göre, ezberleye ezberleye birbirimizden öylesine soğumuş, öylesine iğrenmiştik ki, köy insanlarıyla her lakırdı alışverişimizde biraz daha kanımız tepemize fırlayarak sonunda hemen hemen kanlı bıçaklı olmuştuk.

Artık birbirimize karşılıklı öyle kusurlar kondurmuştuk ki, kusursuzluklar, hatta ufak tefek meziyetler bile bir nevi yapmacık tevazu, bir nevi gösteriş haline gelmişti.

Hani ben kendi hesabıma, bütün bütüne kayıtsız kalmayı tercih ederdim ama, buna bu ara mevsim uygun değildi. Lakayt bir hal takınabilmek için bereket yaz geliverdi. Oh! Kimselere selam vermiyorum. Senede dört kelime konuşmadığım adama nezaketen gülmeye bile mecbur değilim. Görmemezliğe geliyorum. Başımı çeviriyorum. Ama insanlar tuhaf! Kendilerini sevmeyen, önem vermeyene daha bir büsbütün tutuluyor, kendisini küçük görür gibi olana –hakikatte onları küçük görmekten çok uzak bir histi bu– musallat oluyorlar. O zaman ilgiyi büsbütün kesmek, daha doğrusu

bir çeşit tersine ilgi hali olan küsmek faslı geliyor. Bunun için de uzun uzun düşünmeye, bir plan kurmaya hacet kalmadan tam kavgaya kadar gitmeyen büyükçe bir ağız dalaşıyla meseleyi çözüveriyor, selamı sabahı kesiyoruz.

Aman, ne rahatlık! Ne derin, ne sevimli, ne pişmanlıksız bir rahatlık bu! İçinde hiçbir pişmanlık duymadan birisiyle ilgiyi kesmek... O ilginin her günkü külfetlerinden kurtulmak... Bu hissi, bu rahatlığı yalnız kendimde duyduğumu sanır, az buçuk üzülürdüm. Sonra o küsümün de rahatladığını, selamsız sabahsızlığımızdan onun da tat duyduğunu sezinleyince bir ara, sevincim bütün bütün arttı.

Azıcık pişmanlığa benzemiyor mu bu rahatlık diye düşündüğüm oluyor. Hayır hayır! Pişmanlığın tadı da başkadır. Ah küsüşüne, küstürdüğüme pişman olabileceğim bir arkadaşım olsa da gidip ayaklarına kapansam!.. Çocuklar gibi "Yalvarma!" dese de yine konuşmasa. O güzel pişmanlık hissi çocuklukta kaldı. Şimdi nerede? Ara ki bulasın. Sonuna kadar küsüp yeni dostluklar kuracağız. Bu iş sonuna kadar böyle gidecek. Kim bilir belki de bu böyle olduğu için, tecessüsümüz hiç eksilmeden yeniden yeniye doğduğu için yaşamak insanlarla beraber güzel değilse bile çekici (cazip manasına) bir şeydir.

Dondurmacının iki çırağı vardı. İkisi de ateş gibi çocuklardı. Onlardan bir tanesiyle, işte herkesle kavga ettiğim zaman ahbap oldum. Bu güç bir ahbaplıktı. Onlar benden çok bu ahbaplığı olurşey (alelade) buluyorlardı. Doğrusu da buydu. Bundan daha olurşey ne olabilirdi? Ama onların tecrübesizliğinden bunu böyle

bulduklarını ben iyi biliyorum. Bu ahbaplığın devamı için fazla ilerlememesi, frenlenmesi –kurnazca devamı– lazım geliyor. "Niçin öyle lazım geliyor?" sorusunu açıklamanın bile, bir nevi kendi kendimi müdafaa olacağını kestiriyorum. Kendi kendimizi korumak için yapacağımız her çalışma, düşman elindeki hazır ve tecrübe edilmiş silahlara karşı saf bir oyuncaktan başka bir şey olmaz. Bir küçük devlet düşünün ki, kendini korumak için kurşundan değil sevgiden, toptan değil kardeşlikten, makineliden değil müsamahadan, V2'den değil dostluktan, hidrojenden değil mayıs akşamlarından, zırhlıdan, denizaltıdan değil kayıktan ve balıktan, harpten değil bayramdan silahlarla mücehhez* olsun. Toplu tüfekli, denizaltılı, uçaklı bir başka devlete, "Buyur bakalım, sıkıysan saldır bana!" diyor. İşte ben de öyleyim diyeceğim ama, doğrusu benim bu kadar tesirsiz, tecrübe edilmemiş iyi silahlarım bile yok. Benzetiyorum. Teşbihte hata olmaz.

Çocuklarla balığa çıkmak istiyorum. Dondurmacının iki çırağıyla akşamüstü dondurma yerken konuştuğum zaman deli divane oluyorum. Yalnız, dondurmanın nasıl yapıldığını öğrenmek için onlarla konuştuğumu, ahbaplığımın yalnız bunun için olduğunu, bu kadar saf bir niyetten hareket ettiğimi söyleyecek değilim. Bu bapta hiçbir şey söyleyecek değilim. Yalnız şunu: Onlarla konuşmaktan haz duyduğumu söyleyeceğim.

Söylemesini de sevmem, yazacağım. Dondurmanın nasıl yapıldığını da merak etmiyor değilim. Yarı yarıya, onların yaşayışlarını merak ettiğimi, on yedi saat çalıştıktan sonra bu iki çocuğun beş saatlik bir uykudan terütaze, kaygusuz nasıl kalktıklarını, tek-

---

Donanmış.

rardan dondurma kutusunu saatlerce durmadan nasıl çevirdiklerini, bir zeytinyağlı, üstüne yoğurt bile dökülmemiş bakla yedikten sonra, kurşun gibi ağır dondurma kutularını zengin ve insafsız dondurmacının evinden dükkâna hangi esrarengiz kuvvetle taşıdıklarını merak edemez miyim? Yarı yarıya gençliklerinden, yarı yarıya hayat cevherlerinden merakla hoşlandığımı ayıp görenlere karşı yapılacak şeyi yapıyorum. Böyleleri bana vız geliyorlar. Zehirli gülüşleriyle yanımdan geçtikleri zaman içim yalnız bir şeyden burkuluyor. O da, ya bu çocuklar benimle şimdi konuşurkenki samimiliklerini birdenbire kesiverirlerse... Yarın akşam dondurmamı getirdikten sonra, her zaman yaptıkları gibi, dükkân tenhalaştığı zaman gelip yanıma, karşımdaki sandalyeye oturmazlar, masanın üstündeki Birinci'den ustaya göstermeden, gizlice bir tane almazlarsa...

Saat altıdan sekize kadar onlarla dostluk ettiğim zaman da olmasa, bu yazlık insan kalabalığının veçhesiz*, manasız, gösterişli, zevksiz, dostsuz, riyakâr ve sevgisiz hayatına katlanmak epey zor gelecek bana.

Küçük dondurmacı dükkânının sahibi sahiden çalışkan adamdı. Ama o, çalışmasının bütün mükâfatını beş ay içinde adamakıllı alıyor, yedi ay sırtüstü yatıyordu. Mükemmel yiyor, iyi de içiyordu. Ama küçük İmrozlu çırakların sabahın saat beş buçuğundan gecenin saat birine kadar çalışmalarının onlara ne mükâfat sağladığını size rakamla değil de, başka bir şekilde anlatayım: Çocukların aldığı mükâfat, her hafta papaz efendinin dükkânı tütsüleyip okuduğu dua karşılığının tam yarısıydı.

Sebepsiz.

Çocuklar sabahın beş buçuğundan, gecenin birine, daha doğrusu ertesi sabahın birine kadar çalışıyorlardı demiştim. Bereket ki, öğleüstleri sıcak, küçük köyü dört tarafından sardığı zaman, iş bir iki saat hafifliyor, masaların üstüne kıvırcık kafalarını esmer ve çilek kokulu kollarının arasına alıp uyuyabiliyorlardı.

Sonra saat üçe doğru iş yeniden bütün hızıyla başlıyordu. Bir de altı ile sekiz arasındaki müşterilerin bahşişleri, sessizlikleri, ağırbaşlılıkları, hovardalıkları çırakların hoşuna giderdi. Sanırım ki bu saatlerde bir iki lirayı da doğrulturlardı. Bir gün birisi sağ masalara, ertesi gün sol masalara bakardı. Şimdi artık ben de her akşam sağlı sollu yerimi değiştiriyordum. Bir tanesi bana nihayet fazla soğuk davranmaya başlamıştı. Öteki –Todori– İmrozluydu. Rumcasına Rumlar gülerlerdi. Türkçesine ben bayılırdım. Sanki iki bin sene evvel Atina'da bir garip dil öğrenmiş küçük bir çocuk, kafasında bir çilek sepetiyle dolaşır, geçenlerden güzel yüze vurgun bir ak sakallı harmanili* çocuğu tutar, bir taraftan çilek yer, bir taraftan der:

— ... Konuş bakalım o öğrendiğin garip dilden evlat, sana elli drahmi fazla var. Otur şu çeşmenin aslanına, konuş bakalım.

— Ne konuşayım?

— Mesela, ben İmrozluyum, de. İmroz güzel midir anlat. Bağlık bahçelik midir? Şarabı güzel mi? Meyhaneleri insanı içmeden körkütük edercesine maya, şıra, sirke, ekşi, salkım, üzüm çekirdeği kokar mı? Sizin denizde balık çıkar mı, balık? Meyhane duvarlarına can verirkenki dülger balığının korkak ve masum rengini boyayan bulunur mu içinizde? Martılarınız bizimkiler

---

Bütün vücudu saran, kolsuz ve bazen kukuletalı bir çeşit üst giysisi.

gibi midir? Yoksa daha mı ufaktır? Sizin tarafın balıkçıları da martılara, denizde boğulmuşların ilk önce gözlerini yedikleri için ifrit olurlar mı? Hiç zeytinliklerde yaz günü öpüştün mü? Doğru söyle, kız kardeşin de senin kadar güzel mi? Dişleri nasıldır, dişleri? Elleri istiridye istiridye mi kokar? Kayıklarınızın başına denizkızı mı, deniz canavarı mı çizersiniz? Yoksa, dünya yüzünde görülmemiş, kafanızın içinde açmış çiçekleri mi işlersiniz? Yüz drahmilik altın gördün mü sen? Göstereyim mi? Deden kaç yaşında öldü? Nasıl adamdı? Bu dili nereden, kimden öğrendin? Sana bu dili öğreten adam köle miydi? Kuvvetli miydi çok? Disk mi atardı, topuz mu? Yoksa çelimsizin biri miydi? Kaç yaşlarında vardı? Sen kaç yaşındaydın o zaman? Yüzüne böyle, benim gibi, hayran hayran mı bakardı?

Ölüm nedir bilir misin sen, ölüm? Bilmezsin ha. Küçük büyük insandan gayri bütün canlılar gibi sen de mi bilmiyorsun ölümü? Oh, ne iyi! Bilme bilme. Bir gün öğrenirsen bile sakın korkma! Bilene ne zaman olsa gelecektir. Bak ben onu bekliyorum. Bu gençlik sana nasıl güzel güzel geldiyse ölüm de sana öylece, güzelce gelecektir. Ama bak durmadan beni konuşturdun. Hani sen konuşacaktın ya. O garip dille anlatacaktın zeytinlikleri, buğday tarlalarını, üzüm posası kokan köy yollarını, şarap fıçılarını...

—

— Nasıl çok mu fakirsiniz? Hiçbir şey bol çıkmaz mı? Bağlarınız bozuldu mu? Bakımsız mı? Zeytinler çok mu ihtiyarladı? Vay anasını! Bol şarabınız yok, ha? Öyle güzel giyinmezsiniz demek? Kırmızı kırmızı, pembe pembe giymezler mi köy kızları? Eflatun kuşak sarmaz mı ihtiyarlarınız? Çabuk mu ölür giderler? Niye?

Balık az çıkar demek. Ağlarınızı örecek pamuk bulamıyorsunuz ha! Çoğunuz böyle kalkıp buralara geliyorsunuz demek. Burada doyuyor musunuz bari? Köyde daha çok çalışır, daha az mı yersiniz? Allah Allah! Elli drahmiye bu kadar mı konuşursun? Peki, ne yapalım öyle olsun! Demek o garip garip söylediklerinin manası bu ha? Tuhaf şey! Vereyim elli drahmi daha, konuş be! Usta mı darılır? Sonra yine gelirsin değil mi?"

İşte ben, ondan elli ile yüz drahmi arasında alınan dostlukla bir fukara İmroz akşamına dalar giderim. Yanık yüzündeki canlı gözleri bahşişi ve cıgarayı aldıktan sonra kaçar giderler. Yakın bir masaya kurulmuş beyle hanıma:

— Oriste, derlerdi.

Sonra:

— Dio limonata! diye haykırır, işi görür yine gelirdi.

Benim masam duvar dibinde, ustanın göremeyeceği bir yerde olduğu için rahatça otururdu. Cıgarasını avucunda içerken gülerek yüzüme bakardı.

Bir gün, öteki çırak ona, beni göstermeden, ama benim için söylendiğini çaktığım bir şeyler fısıldadı. Güler yüzü biraz bozulur gibi oldu. Bana, beni görmeden, birkaç saniye baktı. Sonra arkadaşına hiçbir şey söylemeden "Zararı yok, bana ne" der gibi oldukça rahat bir işaret yaptı. Beş on dakika yanıma gelmedi. Yaptığı işaretin rahat manasını neredeyse kötüye yoracaktım ki, birdenbire işini bırakıp gelip yanıma oturdu. Canı sıkılmış gibiydi. İmroz'dan açmadım. Bugün iş nasıldı, diye de sormadım. Yüzüne sakin, telaşsız, üzüntüsüz, bir şey anlamamış gibi bakmayı uygun buldum. Ama o, canının sıkıldığını pek belli ediyordu. O zaman dayanamadım sordum:

— Ne o Todori, dedim, canın sıkkın?

Canın sıkkın ne demek olduğunu bilmiyordu. Anlamadığı zamanki çirkin köylü yüzüyle baktı.

— Kızmışsın galiba? dedim.

— Yarın izin gün, kızdım ya, dedi. On beş gün bir. Usta bırakmaz. İş var çok.

— Aldırma! Sen de yarından sonra gidersin.

— Ama köyden adam var görecek.

Bir zaman sustuk. Sonra:

— O çırak ne dedi sana? dedim.

Yüzü birdenbire değişiverdi. Zeki, yalancı, çapkın bir ışık dolduruyordu kaşını gözünü.

— Yok bir şey vire. Aldırmam ben her lakırdı. Söylesin.

— Kızma da bana.

— Yok vire, niçin? Denbirazi.

Ben ferahladım.

O akşam hemen hiç çalışmadı. İşleri hep ötekine bıraktı. Hep yanımda oturdu. Her akşam bu vakit gelen hanımla beye bile gitmedi.

— Gitsene Todori, dedim.

— Bahşiş vermezler, gitmem, dedi.

Dört gün somurttu. Altı ile sekiz arası yanımda oturdu. Çalışmadı. Usta gördüğü zaman bile toparlanmıyordu. Beşinci gün yine eski halini bulmuştu. Zehir gibi çalışmaya başladı. Böylece bir on beş gün daha geçti. Bir gün bana:

— Yarın var izin, dedi, gideceğim var bir kahve Galata. Var bizim köylü. Bakalım köyden ne haber.

Ertesi akşam saat altı ile sekiz arası dondurmacıya gitmedim; ilk defa olarak. Gece yarısı dükkânın önünden geçiyordum. Baktım, benim her zamanki oturduğum masada mahzun ve güzel oturmuş düşünüyordu.

Benim bile yüzüme bakmadı. Bir iki gün yanıma da uğramadı. Ateş gibi çalışmakta devam etti. Ama ancak dört gün dayanabildi. Dördüncü gün nihayet ustadan izin aldı da gitti sandım. Dükkânda yoktu. Öteki çocuğa sordum. "Usta izin vermeden çıktı gitti" dedi.

İstanbul'da bir hafta onu aradım. Bulduğum zaman ceketini bile satmıştı. Serseri geziyordu.

— Paranı verdi mi usta, Todori? dedim.

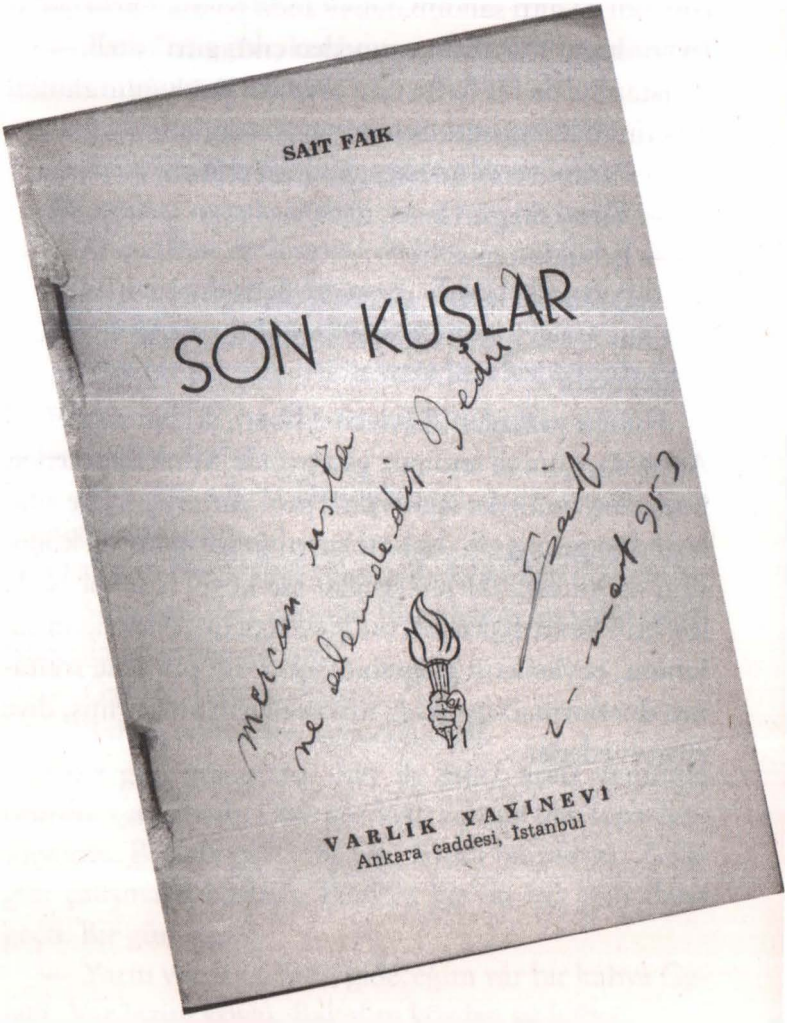
— Yirmi iki gün kesti, dedi.

— İş buldun mu?

— Aramam iş, köy gidecek, dedi.

Onu ertesi günü vapura bindirdim, gitti. Bir daha da gelmedi.

Hikâye yazanlar (Râviyan Ahbar), iki bin sene evvel Atina'da, güneşli temmuz günlerinde Atina mermerler, heykeller, mabetler içinde pırıl pırıl parlarken, Ege adalarından gelmiş elli drahmi karşılığı garip bir dil konuşan; sonra eski iki bin senelik bir köylü Yunancasıyla söylediklerini açıklayan bir güzel çocuk, çeşmelerin aslanına, heykellerin gölgesine çöker, iki bin sene sonranın dondurmacı çıraklığı maceralarını anlatırmış, diye rivayet ederler.

Bedri Rahmi Eyüboğlu Arşivi'nden.

Sait'ten Hatıralar

Bedri Rahmi Eyüboğlu

Eğer hafızama güvenebilseydim Sait için söyleyeceklerimi çok daha sonraya saklardım. Hâtıraların durulanı durur. Tortusu dibe çökerdi. Bundan bir ay evvel Sait'le konuştuğumuz şeyleri yazmak, bana henüz meyveye vurmuş bir dalı, körpe bir tomurcuğu koparıyormuşum duyusunu veriyor.

★

Sait deyince aklıma gelenleri gelişigüzel sıralamak istiyordum. Sait deyince aklıma çakıl taşları geliyor. Yer yer çok diri renklerle donanmış, kimisi serin, kimisi ılık, kimisi ayağı kavuracak kadar kızgın çakıl taşları! Yalnız Büyükada'nın en tenha kıyılarında rastlanan dört beş metre denizin dibinde göz kamaştıran kocaman çakıl taşları.

Sonra Amerikan filmlerinde gördüğümüz yüzü çilli, kınalı, perçemleri perişan, üstü başı toz toprak, yama içinde on iki on üç yaşlarında Allah'ın belâsı bir çocuk. Dediği dedik, kestiği kestik.

Daha sonra o çocuğun babası yaşında yani çizgileri o çocuğa benzeyen ölesiye yorgun, ölesiye bezgin, kocaman ellerinin damarları mavi mavi dışarı fırlamış, kocaman postalları çok uzun bir yolculuğun kahrını çekmiş, oturduğu yere gömülmüş, bastığı yere çakılmış, aksi mi aksi, ters mi ters, ağır mı ağır bir işçi. Dokunsan,

ya ağlayacak yahut ana avrat küfür edecek. Ağlamak mı dedin? Ne münasebet! Ağlayana karı derler. Erkek kısmı ağlamaz. Ya ne yapar? Küfür eder.

— Yahu. Bak hava ne kadar güzel.

— Havanın da...

— Gazeteyi okudun mu?

— Gazetenin de...

— Senden bahsediyorlar ama.

— Edenin de...

★

İki üç ay oluyor. Yanılmıyorsam Müşerref Hekimoğlu onu bizim Beyoğlu'ndaki atölyede yakalamış, bir anket sor(g?)usuna çekmişti. Sorular oldukça belâlı şeylerdi:

— Bu sene çıkan şiir kitapları, hikâyeler, romanlar arasında en çok sevdikleriniz?

Sait, hiç düşünmeden:

— Ben bu sene hiç kitap okumadım. Ne kitap, ne makale hiçbir şey okumadım.

Gazeteci arkadaş şaşırdı:

— Nasıl olur? İmkânı yok, öyle şey olur mu?

— Bal gibi oluyormuş işte. Ben bu sene hiçbir şey okumadım.

Söz döndü dolaştı. Eleştirme üstünde karar kıldı. Sait o günlerde çıkan bazı yazılara fena halde içerlemişti. Eleştirme üstüne neler düşündüğünü uzun uzadıya anlatırken son aylar içinde bu konuda neler yazılmışsa hepsini okuduğu meydana çıktı. Ona hep bir ağızdan:

— Hani sen beş dakika evvel bu yıl hiçbir şey okumadığını söylemiştin? deyince Sait'in keyfi kaçtı.

★

Okumuyorum filân diyordu ama birkaç gazeteyi, edebiyat dergilerimizi okuyor ve her nedense okumamış gibi davranıyordu. Aynı günlerde çeşitli dergilerde hem resimlerime hem yazılarıma sataşan yazılar çıkmıştı:

— Sana fena çatıyorlar, diyor, tatlı tatlı gülüyordu. Sonra:

— Ne istiyorlar bu ....lar bizden?

Eleştirmeciler üzerine söylediklerini dergilerden birinde aynen yazdı.

Aynı günlerdeydi. Cumhuriyet'te çıkan yazılarım için:

— Oğlum, yazarken gözünü dört aç. Vallahi çakı gibi gençler var. Pusu kurmuş bekliyorlar. Öyle sallapati cümleler döktürme. (Bir cümle söyledi ama ne yazık ki unuttum.) Böyle cümleler yüzünden başına belâ açacaksın.

Bu sözü desteklemek için olacak bir gün atölyeye üç dört genç getirdi. Bunlardan birisi Galatasaray'ın son sınıfındaymış. Fransızcadan çok sağlam tercümeler yapıyormuş. Cumhuriyet'te çıkan yazılarımın birisinde: **Bu yıl bereket senesi** dediğim için fena halde numaramı kırmış. Niçin "bu yıl bereket yılı" dememişim de "bu yıl bereket senesi" demişim.

Genç arkadaş konuşurken Sait sinsi sinsi gülüyor, ara sıra:

— Ben sana demedim mi? Ayıkla pirincin taşını! der gibi bana bakıyordu.

★

Sait'e ne zaman Beyoğlu'nda rastlasam:

— Görülecek film var mı reis? diye sorardım. Sinema meraklısı olduğunu bildiğim için, gördüğüm filmlerin en güzellerini ona borçluyum.

Çoğu zaman:

— Hepsi birbirinden bok, der geçerdi.

— Japon filmini gördün mü Sait?

— Gördüm ama hiç sarmadı. Galiba yarısında uyuyuvermişim.

— Amma yaptın ha! Harika bir filmdi.

— Ne harikası birader uyudum işte.

O gün çok yorgun, çok bitkin olmalı. Bu film Sait'i uyutacak filmlerden değildi.

★

Hani bazı ressamlar vardır. Resimlerini şöyle rastgele, kalenderce, gelişigüzel yapmışlardır, dersiniz. Eserlerinde en ufak bir titizlik, aşırı bir itina sezilmez. Öyle resimler ki herkese:

— A... A... Bu kadarını ben de yaparım yahu! dedirtir. Ve bu yüzden başımıza bir sürü amatör çıkartırlar.

Bu, gelişigüzel resimlerin peşine takılır, o ressamın hayatını incelersiniz, bir de bakarsınız ki o kolaylığın altında, o kalenderliğin, o sallapatiliğin altında domuzuna bir gayret, kahredici bir sabır, şaşırtıcı bir inat saklıdır. Ressam o gevşekliği, o başıboşluğu, o yumuşaklığı, uysallığı çok uzun, çok zahmetli etütlere borçludur. Sait'in yazılarındaki o canım kolaylık, o kendiliğinden akış, o kalenderlik de öyle bir kalenderlikti. Şöyle bir çırpıda döktürdüğü yazısı olacağını pek sanmıyorum.

Beş altı sene oluyor. Bana bir hikâyesini verdi:

— Şunu bir oku bakayım. Neşredecektim. Vazgeçtim. Bir türlü içim rahat değil bundan.

Hikâyeyi okudum. En sağlam yazılarından birisiydi. Bir hafta sonra, okuduğumu ve hiçbir yerine takılmadığımı söyledim. Sait:

— Onu bir daha yazacağım, dedi.

— Peki bendeki müsveddeler?

— Müsveddelere boş ver. Ben yazdığımı beğenmezsem olduğu gibi müsveddeleri atar, yeniden yazarım, dediğini gayet iyi hatırlıyorum.

Aradan ne kadar zaman geçti hatırlamıyorum. Ama müsveddesi hâlâ bende olan hikâye çıktı. Adı "Dört Zait" olan bu hikâyeyi (kitapta mı, bir dergide mi?) gördüğüm zaman müsveddeleri aradım. Perişan kâğıtlarım arasında bulamadım. Aradaki farkı müthiş merak ediyordum. Çok acayip bir tesadüfle bu müsveddeyi evvelki gün bir resim defteri arasında buldum. Ne kadar sevindiğimi tasavvur edemezsiniz. Fakat ne yazık ki hikâyenin birinci sahifesi yoktu. İkinci sayfadan baş-

layarak, kitaptaki hikâye ile karşılaştırdık; yalnız yedi sekiz cümlede bazı kelimeler değişmişti. Bana verdiği müsvedde el yazısı ile olduğuna göre hikâyeyi oturup yeni baştan yazmış olması lâzımdı. Ara yerde başka bir müsvedde var mıydı? Eğer dediği gibi aynı hikâyeyi yeni baştan yazmışsa aradaki kardeşlik şunu açıklıyordu: Sait, hikâyesinin bütün cümlelerini, bir şiir yapısı gibi ezberliyordu. Hiç olmazsa sayılı bir zaman içinde hikâyesi son virgülüne kadar kafasında hazırdı.

Böyle olmasa bile bendeki müsvedde bir, kitapta çıkan iki, ilk hazırlık müsveddeleri üç... Sait'in bir hikâyeyi nasıl yavaş yavaş pişirdiğini açıklıyordu.

Sait'in mesleğini ne kadar ciddiye aldığını, yaptığı işe hiç metelik vermiyormuş gibi davranmasının ne demek olduğunu ilk defa "Yaprak" dergisi çıktığı günlerde anladım. Yanılmıyorsam Oktay Rifat, Yaprak'ta, Sait'e serçe parmağı ile küçük bir fiske atacak olmuştu. Oktay, Sait'in değerli bir yazar olduğunu belirttikten sonra, "Ne olurdu biraz kımıldasa, biraz da başka konulara el atsa" gibi bir şeyler yazmıştı. Vay efendim vay! Bu yazı Sait'i küplere bindirdi. Ve aklımda kaldığına göre Oktay'ın bu yazısına gayet sert, belâlı, kırıcı bir yazı ile yanıt vermişti. Halikarnas Balıkçısı'nın kabul etmediği, fakat işgüzar bir delikanlının ille de söyledi diye dayattığı bir çift söz yüzünden çok sevdiği Balıkçı'ya da zehir zemberek bir yazı ile cevap vermişti.

Hele şu son seneler içinde, eserine yan gözle bakanlara, ufak tefek imalarda bulunanlara hatır gönül dinlemeden veryansın ediyordu.

Onun bu hali yavrularına sataşılmış büyük ve yırtıcı bir kuşu andırıyordu. Nerde o kalender, uysal Sait; nerde bu eserini son virgülüne kadar savunan titiz, belâlı Sait.

★

Bizim Sait'le arkadaşlığımız perişan, derbeder, rastgele bir arkadaşlıktı. Üç dört senedir bizi bir araya toplayan atölye perşembelerine kadar arkadaşlığımız tama-

mıyla Allah'a emanetti. Yazın ara sıra Burgaz'daki evine giderdik. Gece yatısına kaldığımız olurdu. Annesini çok yakın bir akrabamız gibi sever ve sayardık. Son üç dört sene içerisinde arkadaşlığımıza çekidüzen veren muhakkak Mercan Usta olmuştu. Küçük bir kalabalık tarafından sevilen, aranan, kendi halinde, alçakgönüllülüğün ta kendisi olan bir halk sanatkârı... Hani şu ayakkabı boyacılarının kutularını bir çırpıda donanmaya çeviren, mısırbuğday gibi patlatan, baharı sırtlanmış ağaçlar gibi deli divane eden, elleri dert görmeyesi usta... İkimiz de bu ve buna benzer halk sanatkârlarının delisiydik.

"Gün Ola Harman Ola" hikâyesini ilk neşrettiği zaman bana ithaf etmişti. Bu yazıyı delicesine seveceğimi gayet iyi biliyordu. Kitabında böyle çıkmayınca sordum. Sait gözlerini açtı:

— Namussuzum ben çıkarmadım. Yaşar Nabi'nin dalgınlığı, dedi.

"Son Kuşlar"ı atölyeye getirdiği gün, masamın üstünde kitaplarımdan bir tanesini aldı:

— Bedava mal yok oğlum. Kitap veririm, kitap alırım. Çak bakalım şuraya bir imza.

Ben kitabımı ona yazarken o da bana "Son Kuşlar"ı imzalıyordu. Birbirimizin yazdığından tamamıyla habersizdik. Açıp baktığımız zaman ikimiz de bir ağızdan bağırdık:

— Mercan Usta!

Aynı şeyi yazmıştık. Canım Sait! Hayatımda en çok iftihar edeceğim şeylerden birisi de bu olacak: Okuduğum yazıların en güzellerinden birisinin kapı komşusu olmak.

Varlık, Haziran 1954, 407. sayı
Derleyen: Adil İzci

MODERN TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 9

BÜTÜN ESERLERİ - 1

Fotoğraf: Ara Güler

"Söz vermiştim kendi kendime: Yazı bile yazmayacaktım. Yazı yazmak da, bir hırstan başka neydi? Burada namuslu insanlar arasında sakin, ölümü bekleyecektim. Hırs, hiddet neme gerekti? Yapamadım. Koştum tütüncüye, kalem kâğıt aldım. Oturdum. Ada'nın tenha yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. Kalemi yonttum. Yonttuktan sonra tüttüm öptüm. Yazmasam deli olacaktım."

"Haritada Bir Nokta" adlı öyküden.

06 18508 THG TPG

9 786254 054372

Eğitimde